

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון ר"י | פרשת בראשית | תשפ"ה

לונדון		ניו יורק		בני ברק		ירושלים		זמני כניסת וציאת שבת קודש:	
בנותים	אבות השבת	בנותים	אבות השבת	בנותים	אבות השבת	בנותים	אבות השבת	בנותים	אבות השבת
18:55	18:35	17:30	17:42	19:11	16:49	17:42	19:09	18:34	18:35
19:12	18:32	17:20							

חשיפה: מהו המקור שאליו הנביא מגיע בעת נתינת שם לבת | עמ' ב'
ווארט מהאור החיים הק': כל החיות של העולם - בזכות שבת קודש | עמ' ב'
אקטואליה: קריאת דוא"ל (-מייל) שהתקבל בשבת | עמ' י"א

השבוע בגליון:

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' י"ז

פניני אביר יעקב עמ' ה'

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

ביקש שיזכירו לפניו 'חולה' קודם קידוש

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם (ב, א).
 שח הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל: שמעתי מהגה"ח רבי אפרים זלמן הלפרין ז"ל [הוא הגבר אשר הקים ארגון טהרת המשפחה בארץ ישראל ומקוואות רבות נבנו מרכושו וכספו הפרטי, למען הרבות טהרה בישראל-נפ' ד' אדר תשכ"א]. שפעם הלך אל הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהאל זי"ע להזכיר לפניו חולה מסוכן.

אמר לו הרבי "מדוע לא באת לפני קידוש בשב"ק, שהרי בקידוש אמרים 'ויכולו' וכל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קיט): ושותף מה שעשה עשוי", כאומר שבשעה נעלה זו מתערור בשמים עת רעון שאפשר לבקש כל אשר על לבו והקב"ה ימלא משאלותיו.

ומאז לא החסיר רבי אפרים זלמן להיות בקידוש אצל רבי שלומיקה זי"ע.

ואגב, פעם בעת הכושר שאל את הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהאל זי"ע האם יזכה לראות ולקבל פני משיח צדקנו. השיב לו הרה"ק מזוועהאל כממתיק סוד אם אתה תזכה לראות, זאת אינני יודע, אבל הנך רואה אנשים שיזכו לראות [=ובלשונו הקדוש: אבער די זעהסט פענימער, וואס וועלען זעהן משיח].

מפי ספרים וסופרים - אבות (ח"א עמ' קפ"ט בהערות)

אדם הראשון שינה שם אשתו לחוה - לבטל את גזירת המות

בְּזַעַת אֶפְיָךְ וּגְוִי כִי עֶפְרָא אֶתָּה וְאֶל עֶפְרָא תִשׁוּב. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חוּוָה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל חַי (ג, יט-כ).

וברש"י ז"ל מדייק מה שייכות קריאת שם חוה לכאן, וכן יש להקשות למה דוקא עתה קרא לה שם.

וי"ל דהנה אמרו חז"ל (ר"ה טז, ב) שלשה

דברים מקרעין גזר דינו של אדם, ואחד מהם שינוי השם. וכתבו בספה"ק דאם משנים השם, נותנים ומוסיפים שם המורה על אריכות ימים, כמו חיים או אלטר וכדומה. וכן לאשה חיה.

ולכן כאשר ראה אדם הראשון שנגזרה גזירה למות כמו שנאמר "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", והיא היתה העיקר גרמא בזה, ורצה אדם הראשון להמתיק ממנה הגזירה, ואז ממילא יומתק גם ממנו, לכן שפט בנפשו כי טוב לשנות שמה. ולכן עתה דוקא אחר שאמר ה' ואל עפר

בדרך צחות:

הנה, ההידור במצוות ד' מינים תלוי בממון, ומבין בעלי הממון, הרבה מהם הינם עמי הארצות, ובהגיע חג הסוכות - זו הזדמנות טובה עבורם להתפאר באתרוג מהודר ולהתנשא על תלמידי החכמים שסביבם, אשר אין ידם משגת לרכוש אתרוג מהודר כמותם. ובעת הקפות ההושענות נדחקים הם בין ההמון וכשנקרה לפניהם תלמיד חכם, דוחקים הם בו ומכים בו בד' מינים שבידם כבדרך מקרה, בכדי שיפנה את מבטו אל האתרוג המהודר שבידם, ומתפארים ומתנשאים עליו בו. ודרשו חז"ל (פסחים כ"ב:): 'את ה' אלקיך תירא' (דברים י', כ'), 'את' לרבות תלמידי חכמים, וא"כ המזלזל בכבוד תלמידי חכמים כפי שנוהג עם הארץ זה, מייתר את המילה "את" מן התורה, ובכך עלולים לפרש את המילה "את" לשיטתו אחר ח"ו, ועל כן מסיימים אנו בפסוק "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד", דע לך 'עם הארץ' כי יש אלוקים אחד בשמים ובארץ. אמרי שמואל (זילברברג) - לסוכות

וסיפר הגה"צ רבי אלחנן היילפרין ז"ל מלונדון: פעם שאל אברך אחד את רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע באם אכן אמת הדבר שאליהו הנביא מגיע לכל קריאת שם, ענהו רבי איציקל זי"ע: עד הרה"ק מבעלזא זי"ע איני יודע אם אכן כן היה, אך מעת שאמר כן הרה"ק מבעלזא זי"ע - בטוח אני שהוא מגיע...

תשוב מיד ויקרא אדם שם אשתו חוה, וכמו שפירש"י זל חוה נופל על לשון חיה, כדי שהשם יהיה גורם שתבטל הגזר דין מעליה ותחיה. ושפיר מיושב השייכות הקריאת שם דוקא לכאן, ולעולם יש לומר דגם קודם לזה היה לה איזה שם אחר, רק עתה שינה שמה לטובה ודו"ק.
חתן ישעיה (להגה"צ ר' ישראל אברהם אלטר לנדאו אבד"ק עדעלין, וחתן הרה"ק רבי ישעיה מקערעסטיר) - בפרשתנו

ה'עמי הארץ' שדוחפים את התלמידי חכמים' בהקפות של ההושענות...

מי נתן למששה יעקב וגו' ולא שמעו בתורתו (הפטורה בפרשתינו).

שח הגה"ח המפו' רבי גד'ל אייזנר זצ"ל, בגמר ההקפות של ההושענות בחול המועד סוכות מסיימים עם הפסוק 'למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד' (מ"א ח, ט), ויש לדקדק מדוע מסיימים דווקא בפסוק זה, וביאר

אלהו הנביא מגיע לקריאת שם של בת

וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו (ב, יט).

אומרים בשם הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, שכמו שאמרו חז"ל שאליהו הנביא בא לכל ברית, כמו כן מגיע הוא לכל קריאת שם לבת הנולדה, ומרומז כן בפסוק שלפנינו: 'וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו' - ראשי תיבות "אליהו".

וארט מהאור החיים הק'

כל החיות של העולם - בזכות שבת קודש

על הפסוק (בראשית ב ב): 'ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מפל מלאכתו אשר עשה', הקשה רבינו האור החיים הקדוש, מה הוא זה שנאמר 'מלאכתו אשר עשה', כשהיה די לומר 'מלאכתו' לבד, במשמעות זו שכילה את כל המלאכות ללא יוצא מהכלל. ועוד, מה הוא שנאמר 'וישבת ביום השביעי', בעוד שביום השישי כילה והפסיק מלאכתו.
ובאר רבינו האור החיים הקדוש: ונראה שיכוין הכתוב לומר על דרך אומרים ז"ל (זוהר הקדוש, פרשת קורח) כי העולם היה רופף ורועד עד שבאה שבת ונתקיים העולם ונתייבש. והכוונה היא כי ביום שבת ברא ה' נפש העולם.
וכהמשך לזה ביאר רבינו הפסוק שלאחריו (שם פסוק ג): 'ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות': ונראה לפרש לפי מה שכתבנו למעלה, כי העולם היה חסר הקיום עד שבאתה שבת ועמד העולם. ויש להעיר בזה, שאותם ימים קודם שבאה שבת במה היה העולם עומד, וכשם שהספיק לחיות באותן ימים בלא נפש השבת היה מתמיד והולך.
על קושיה זו, שאם העולם קיבל את חיותו מכוח השבת, כיצד הוא התקיים בששת ימי בראשית קודם שבאה השבת, מיישב רבינו, שבתחילה היה כוח בעולם להתקיים ששה ימים, ומהשבת הראשונה ואילך הוא שכל שבת משפיעה את הכוח לקיום העולם בששת ימי המעשה שלאחריו. ואלו דבריו: אכן מצינו כי הקדוש ברוך הוא גילה הדבר במה שאמר (שמות כ יא) בעשרת הדברות 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו', הרי גילה כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו גם ידוע ליודעי אמת. ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה' ובו ביום חזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים, וכן על זה הדרך, וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחזור לתווה ובוהו וצריך ה' להכינו פעם ב' ובאמצעות שבת העולם עומד.
על פי זה היה הרה"ק רבי משה אריה פריינד זיע"א, גאב"ד העדה החרדית בירושלים, מפליא לפרש ('עטרת יהושע', ענייני שבת) ששמירת שתי שבתות היא זו שתביא את הגאולה, כי הנה הכוח לשמירת שבת הוא מכך שהאדם מתנהג כראוי בששת ימי המעשה שלפניו, בהכנה דרבה בתורה ותפילה ועבודת ה', וכוח זה להתנהג כראוי בששת ימי המעשה מקבל האדם מהשבת שלפניו. נמצא שרק בצירוף של שתי שבתות כהלכתם יכול האדם להגיע לידי תכלית השלימות (הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום).

מחוברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

פי טוב סַחָרָה:

הונד שדפדף במסכת נדרים הישנה של סנו, גילה את צוואתו בה הוריש לו את נכסו, סיפור מרטיט ומרגש הסכיתו ושמעו:

מיד בלכתו, החלו הבנים מדברים זה עם זה ללא סדר. זה עתה התגלתה בפניהם העובדה כי אביהם הותיר להם את נכסי הדלא נייד בלבד, ואילו כל הונו הרב הצבור במטבעות ויהלומים נותר כמוס ובצוואתו הוא לא הזכירו כלל. חיפושים ופניות לבנקים איתם עמדו בקשרי מסחר לא העלו מאומה, הכסף "עשה לו כנפיים" וכאילו פרח עם הנפטר לשמי מרום. ימי השלושים עברו, הבנים התכנסו שנית לזכר אביהם ואחר נפרדו איש איש למקומו. דור הולך ודור בא, ירושלים משנה את פניה, השלטון התורכי מפנה את מקומו לכובש הבא בתור - לבריטים, ובית משפחת ליפקין על מקומו עומד, ולמרות רצונם העז למכור את הבית נמנעו הבנים מלעשות כן מחשש שאביהם הטמין את היהלומים והזהב במקום סתר בבית. על הדלת עדיין מתנוסס שלט העץ העתיק, ואכן, קיימו בניו וצאצאיו את צוואתו ולא משו מביתו. גם הספרייה נשמרה.

והנה נתגלגלה השמועה: "צאצאי משפחת ליפקין שבו למקורם". יום אחד, עת שב מבית מדרשו, נכנס אחד מהנכדים למשפחת ליפקין לספריית הסב כדי לחזור על תלמודו. הוא ניגש לארון הספרים והוציא ממנו מסכת נדרים, הניח את הכרך על השולחן והחל לדפדף בין דפיו עד למקום הרצוי לו בדף מח עמוד ב', שם עוסקת הגמרא באדם שאינו רוצה להוריש את נכסיו לבנו שסר מדרך התורה אלא לנכדו אם ישוב למוטב. הוא החל ללמוד, הפך את דף הגמרא והנה רצדו מול עיניו אותיות שנכתבו בעט נובע לפני שנים רבות: "נכדי היקר, איני יודע אם נכדי אתה או ניני, אולי אפילו ניין לניני, אך שמחה גדולה מציפה אותי ברגע זה, כשאני מנסה לדמיין בראשי את אחד מצאצאיי העמל בתורה. אם פתחת את הגמרא, סימן ואות הוא שנמנה אתה על חובשי ספסלי בית המדרש. גש יקירי אל עץ הברוש העומד בפינת החצר, עמוד ליד גזעו ופסע שבעה צעדים לכיוון הבית. עמוד במקומך, חפור באדמה, כל מה שתמצא שלך הוא, מסבך האוהב".

ואכן נאמנה האדמה לבעליה, שאצרה בקרבה במשך הדורות את ארגו מטבעות הזהב והיהלומים שהטמין בה אבי משפחת ליפקין כמתנה לצאצאו שישוב למוטב לדרך התורה והמצוות. (קבלת שבת מהספר 'בך בטחנו' - ויקרא - מאת הרב צבי נקר)

לוויה רבת משתתפים שרכה דרכה בסמטאות ירושלים בואכה הר הזיתים. בקהל המלווים נמנים גדולי הרבנים ותלמידי חכמים, סוחרים ובעלי עסקים ואנשים רבים שהכירו את הנפטר הדגול הרב ליפקין ז"ל. גם המושל התורכי של העיר שלח משמר כבוד ללוות את ידידו עתיר הנכסים למנוחתו האחרונה. מסע ההלוויה נעצר מול בית הכנסת בו נהג להתפלל, ובחלל הרחוב הדהד קול בניו האומרים יתגדל ויתקדש שמיא רבה.

למגינת ליבו, לא זכה הנפטר שצאצאיו ימשיכו את דרכו. חזותם העידה עליהם שהם אינם שומרי תורה ומצוות, ולא פעם נכשל מי מהם בלשונו ועיוות את המילים המוכרות של הקדיש. מסע ההלוויה הגיע לקיצו את שורת ההספדים הנרגשים חתם ישיש מקרובי המשפחה - ר' וולך שמו, וסיים את דבריו בקול חנוק: "הי רצון שיזכה הנפטר הדגול איש חסד ובעל צדקה גדול לראות נחת יהודית מכל צאצאיו".

הגולל נסתם, והמלווים התפזרו בשקט איש איש לדרכו. ביתו המפואר של הנפטר המה מנחמים שבאו להביע את תנחומיהם הכנים.

ביום האחרון לימי השבעה, הופיע בבית המשפחה ר' וולך הישיש וביקש להמתיק סוד עם בניו של הנפטר. הדריכות גברה לאחר ששלף מכיס מעילו מעטפה לבנה עליה היה מוטבע חותם בית המסחר של אביהם. אט אט פתח ר' וולך את המעטפה והוציא מתוכה גיליון והחל להקריא: "בני ובנותיי היקרים, האהובים לי מאוד. אין אדם יודע את יום מותו ועל כן נתיישבתי היום בעודי צלול ופיקח כדי לצוות את נכסיי, אחר לכתי מעמכם לעולם האמת. אני מצווה כי כל נכסיי יחולקו ביניכם שווה בשווה וכולי תפילה ותקווה כי השלום והשלווה ישכנו במשפחתנו לאורך ימים. יקירי, נכסים רבים וטובים מוריש אני לכם, אך בקשה אחת צנועה לי אליכם. אנא, את הבית בו התגוררתי אל תמכרו ואל תשכירו, אלא אתם ובניכם אחריכם עד עשר דורות תשכנו בו.

כמו כן מצווה אני כי כל עוד אתם שוכנים בביתי אין לשנות ואין להזיז ממקומו את חדר הספרייה בו השקעתי עמל וטרחה מרובים. אוהבכם, אבא." ר' וולך נאנח קלות ונפנה ללכת לדרכו כשהוא מפקיד את הצוואה בידיהם. "אני את שלי עשיתי", הפטיר והלך.

עָזָר כְּנָגְדוֹ:

כך הציל מרן הדברי חיים' מצאנז את הגה"צ בעל הקול אריה, כשהיה במצב קשה אחרי ניתוח שעבר:

ונח משך כל זמן הניתוח בלי תנועה עד שהרופאים יצאו ממש מכליהם מרוב התפעלות. ולאחר הניתוח נישק המנתח את ידו ואמר לו שלא ראה כזאת בכל אלפי החולים שעברו תחת ידו.

כעבור כמה ימים באמצע הלילה הורע פתאום מאוד מצבו של הקול אריה מחמת הניתוח, והיה בסכנה גדולה, אך אף אחד לא שם לבו אליו.

פתאום נעשה רעש גדול בבית החולים, כי הרופא הגדול שעשה את הניתוח הגיע במהירות בחצות לילה וצעק 'איה החדר אשר הקול אריה שוכב שם?', מיד בהכנסו לחדר ראה שהמצב בכי רע, ותכף טיפל בו ועשה פעולות נמרצות להצילו, ובס"ד עלה בידו והצילו ממות לחיים. לאחר מכן סיפר הרופא שכבר שכב במיטתו עייף ויגע מעמל היום, ופתאום בא אליו בחלום זקן אחד צולע על ירכו, ומראהו נורא הוד, וציווה עליו בתוקף 'לך מהרה לבית החולים, כי הקול אריה נמצא בסכנה גדולה!', בתחילה ניסה להתעלם מחמת שהיה עייף מאוד, אך הזקן לא הניח לו וטלטלו בחזקה עד שהוכרח לירד ממיטתו ולבוא. ע"כ המעשה ונפלא הוא.

(הג"ר מאיר צוויבל שליט"א - גליון נר המאיר)

בשבוע זה (כ"ד תשרי) חל ההילולא של זקני הגה"ק הקול אריה זצ"ל, ואמרת להביא בזה עובדא נפלאה, שפעם אחת שלח לו הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל טעלעגראם שהוא נצרך בדחיפות לארבע מאות זהובים לצורך מצוה, וביקש ממנו שיסייע לו להשיג את הסכום, הקול אריה לא נשתהה כלל, ותכף ומיד קיבץ בעירו את כל הסכום ומיהר לשלחו לצאנז, ביום המחרת קיבל מכתב מהדברי חיים בו הוא מודה לו מאוד, ובסוף המכתב הוסיף לאמר, שכאשר יהיה בעת צרה יעשה לו טובה. כשראה הקול אריה דברים אלו התיירא מאוד, וחשש למה ירמוזו דבריו הקדושים.

לימים נחלה הקול אריה, והוצרך לעבור ניתוח בעיר וויען, אך הרופאים חששו להרדימו מחמת שכבר היה איש זקן, והעדיפו לעשות הניתוח כשהוא ער, וקבעו לאמר שהיות והקול אריה הוא אדם גיבור, יצטרכו עבורו שלשה רופאים, אחד ינתח, והשניים האחרים יתפסוהו היטב כדי שלא יתנענע בשעת הניתוח, אך הקול אריה סירב ואמר שאינו רוצה בזאת, אמרו לו הרופאים 'אם כן נהיה מוכרחים ליתן לך סם שינה', אולם הוא אמר שאין צורך בזה, רק יגיד לו קודם שמניח את הסכין עליו והוא כבר יסתדר, ואכן כך עשו, ומיד כאשר התחילו בניתוח נזכר במכתב קדשו הנ"ל של הדברי חיים,

וישבת ביום השביעי:

העצה הנפלאה למניעת שריפות שנתן מרן הגר"ח קניבסקי לנכדו, בעת שהתרחשו שריפות רבות בשכונה בה גר:

תושבי השכונה קיבלו על עצמם קבלות טובות בנושא שמירת השבת ולימוד הלכותיה בסעודה יחד עם כל בני המשפחה, ומכת השריפות פסקה מעל השכונה לחלוטין. שמירת השבת היתה עבורם לכה כיבוי שנתן תוצאות מצויינות, כי הדרך הטובה ביותר לטפל בשריפה - היא למנוע אותה!

אחים יקרים, בתקופה בה כל לב יהודי חרד ודואג, כששונאי ישראל הרימו ראשם ואמרו לכו ונכחיד שם ישראל חלילה, כשהם משגרים על כולנו שריפות מעופפות שעלולות להתלקח חלילה - 'כיפת הברזל' שלנו היא יום השבת. זה הזמן להפעילה כראוי: ללמוד את ההלכות - כמה נכון וראוי עם כל בני המשפחה בסעודה, להקפיד לקיימן - בלי קולות ופשרות, לענג את השבת ככל הניתן במאכל, משתה, זמירות שבת ואמרות שפר, לתת לשבת את הכבוד הראוי לה!

וככל שנכבד את השבת כראוי, ככל שנאמץ את השבת אל ליבנו, ככל שנשמח עם השבת וניתן לה לשמור עלינו, ככל שנקדים לקבלה ונפיץ את העונג שבה - כך נזכה לראות בקרוב שישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג, עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך!

(פניני פרשת השבוע)

היה זה בתקופה בה פרצו שריפות ענק ברחבי תבל, כאשר לפתע פתאום התלקחה דליקת ענק גם בהרי ירושלים, שבמשך כמה ימים נאבקו הכבאים כדי לכבותה.

הם התקשו להשיג שליטה על האש שהלכה והתפשטה, מושבים קטנים התפנו מיושביהם בחשש לגורלם, וכמה מהם ביקשו לדעת כדת מה לעשות. הרה"ג רבי שלמה קולדצקי שליט"א, נכדו של הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל סיפר באותם ימים, כי כחמש עשרה שנה קודם לכן פרצו מספר שריפות בשכונת המגורים בה הוא מתגורר. בתים רבים עלו באש באופן לא שגרת, ואומנם בחסדי ה' לא היו נפגעים בנפש, אבל בני השכונה לא ידעו מה לעשות לנוכח הנזקים הכבדים ותמהו על מה עשה להם ה' ככה.

בשליחות תושבי השכונה, נכנס הנכד למעונו של סבו הגדול, ושאל מהי הדרך להינצל משריפות, ובמה כדאי להתחזק כדי להסיר את הגזירה מעל תושבי השכונה. רבי חיים הרהר קמעא ואז השיב כשהוא מצטט את דברי הגמרא במסכת שבת ששריפות פורצות כתוצאה מחילול שבת. 'לכן, צריך להקפיד על לימוד הלכות שבת בסעודה, ולהתחזק בשמירת שבת. זה מה שחשוב עכשיו!' - קבע רבי חיים.

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשולב

תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור' וילקוט מאורי החיים
ביאור משולב שזור באומנות בית המילים
'אור תורה' | 'זורת חיים'
הערות, צינים ומקורות
עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר

10 כרכים של מתיקות נוצחית:
הביאור המקיף על כל ספר האור החיים הק'
'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד
'מאורי החיים' - מקורות מחלל
ביאור רש"י
עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

עצות וסגולות:

ענייני לימוד התורה (א')

לימוד תורה בשמחה, ולא במרירות וטרה

תורה שבכתב ותורה שבעל פה שאני עוסק בהם, לא כמו שמטל עליו שטר חוב ורוצה לפרעו, או כמו שנושא משא כבד ואומר מתי ישליכנו מעליו, רק בשמחה רבה אני עוסק בהם. ושמתח אני יותר מכל מזמן שבעולם.

(אלף בינה, אות ב"ת ו)

עיקר ביאת האדם לעולם כדי לעסוק בתורה

זה כל האדם ועקר ביאתו לעולם, כדי שיטרח להבין דברי תורה על אמתתם ולחדש דבר מתוך דבר, וכמו שכתבו רבותינו ז"ל (ברכות ח). אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה.

(אלף בינה, אות ב"ת א)

חשיבות לימוד תורה מאהבה ובשמחה

יש מי שעוסק בתורה ואינו מתבטל ממנה, אבל לא משמחה ומאהבה, רק כעל המטל עליו, שהוא ירא מלהתבטל ממנה מפני הענש, ואלמלא הענש לא היה עוסק בתורה, רק היה מרבה במשא ובמתן ובטיוילים. אמנם האיש השלם עם ה', מאהבתו את ה' אוהב את תורתו ושמת בה, ואפילו אם לא היה ענש למתבטל ממנה לא היה מתבטל ממנה מרב אהבתו ותבונה. וכל ממון שבעולם חשוב בעיניו כחרס הנשבר לגבי עסק התורה.

(אלף בינה, אות ב"ת ו)

חשיבות חזרה על הלימוד וחידושי תורה

בכל עת שהם חוזרים על למודם, דורשים וחוקרים לחדש דבר מתוך דבר. וכל מה שמשיג לבם להעמיק בדבר דורשים וחוקרים, וזהו בכל לב ידרשוהו, דהינו כל מה שמשיג לבם דורשים וחוקרים לחדש דבר מתוך דבר.

(אלף בינה, אות אל"ף ב)

בכל מצב וזמן יעסוק בתורה

ומה שאמר 'ההלכים', להורות דלעולם אינם מסירים דברי תורה מלבם, אפילו בשעת משא ומתן ובשעת אכילה ובשעת שכיבה, דכזה מקימים מקרא שכתוב (שם ו ז) 'ודברת בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך'.

(שם א)

לימוד התורה צריך טהרה ונקיות

דהנה למוד התורה וקיום המצוות צריכים יראת שמים וטהרה ונקיות, שהם דבר רוחני וקדוש, ולא שיהיו על גוף גנוף מלא אספסוף. וכמו שמצינו בקבלת התורה כמה אזרחות ההיר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו עליו השלום שיהיה את ישראל שיקדשו את עצמם כראוי כדי שיהיו ראויים שתהיה עליהם התורה.

(שם, אות ב"ת ב)

פנינים על הפרשה:

שכרו ומעלותיו של העונה 'אמן'

נצול מלךדת לשאול, וזהו כי אין מעשה וחשבון בשאול, דהינו אין צורך לדון במעשה ולא לתת חשבון בשאול:

ולפיכך צריך האדם להיות זהיר וזריז בעניני אמונים כי בזה מוסיף כח למעלה ומתכפרים עונותיו, וכמו שאמר הכתוב (דברים לב ג) 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו, דהינו כי שם ה' אקרא הוא קריאת הקדוש, אז אתם העונים הבו גדל לאלהינו, וענו בכונה. וראשי תבות גדל לאלהינו גימטריא ג'ל הם כ"ח תבות ותמשה אמונים שצריך העונה לענות. ולכן השב בתשובה צריך להזהר בעניני אמונים. וזה הוא בראשית הרומו לתשובה כאמור, אתה בעל תשובה בכחך תענה אמן יהא שמה רבא, וזה הוא תקון גדול לכפרת עונותיו:

(גנוי המלך, תיקון התשובה אות ל)

עניית 'אמן' תיקון גדול

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשית ראשי תבות תקון רפואת ברית יהיה שומר אמונים. בא לרמוז מעין מה שכתבנו סמוך לזה דיהיה זהיר וזריז בכרכות. וכמו שצריך להיות זהיר וזהיר בכרכות כך יותר ויותר צריך להיות זהיר וזריז בעניני אמונים, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות גג) גדול העונה אמן יותר מן המכרך. וכמו שכתב הרב רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום בזה הקדוש (ח"ג רפה). על כח אמן כמה גדול כח העונה וענש מי שאינו עונה, ד'אמן' גופה גימטריא הו"ה אדנ"י ובעניני אמן מיוחד הו"ה אדנ"י. וזהו תקון פגם הברית:

ואפשר דלזה רמז הכתוב (ישעיה כו ב) 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים, ודרשו רבותינו ז"ל (שבת קיט:) אל תקרי 'אמונים' אלא 'אמונים', דיש לרדקדק למה כתב 'צדיק' ושמר אמונים, אלא בא הכתוב להודיענו דאף מי שפגם בברית ובשובו בתשובה נזהר להיות שומר אמונים, נמחל לו מה שפגם בברית וחזר לכשרותו הראשון ויחשב לו כאילו לא פגם. וידוע דהשומר ברית נקרא 'צדיק', כמו שאומרים 'וסף הצדיק' על ששומר בריתו. וכונת הכתוב כך היא, 'פתחו שערים ויבא גוי', דהינו שמתחלה היה גוי כמו הגוים שפגמים הברית ועכשו נחשב לצדיק ששומר ברית. ותדע כמה זכה לזה, בשביל שהוא שומר אמונים:

ויש לרמוז תקון הברית בעניני אמן, דהנה ברית המלוי שלו גימטריא שבע מאות וששה וארבעים, ו'אמן' כשתחשב הנו"ן הארבע שבע מאות בחשבון מנצפ"ה, יעלה בחשבון אמן שבע מאות ואחד וארבעים, חסר חמשה מחשבון מלוי הברית שכתבנו, הם כנגד חמשה אמונים שצריך אדם לענות בכל קדיש:

עוד, 'אמן' ראשי תבות אות מילה נתקן, רצונו לומר אם פגם בברית, על ידי שמירת אמן נתקן. עוד, 'הברית' גימטריא 'תענה אמן' עם המולל, דהינו אם פגמת ברית תענה אמן וכזה יתקן מה

'בכל כחו' משום כ"ח תיבות שעונים בקדיש

וצריך שיענה בכונה בלי שום פניה אחרת, וישל א דלג שום אות או תבה, וזהו אומר 'בכל כחו', לפי שיש כ"ח תבות מן 'אמן' יהא שמה רבא עד 'בעלמא' שצריך העונה לענות, ולכן פסוק 'בראשית' יש בו כ"ח אותיות, לרמוז על עניני 'אמן' כנזכר. וזהו רמז מה שכתב רש"י ז"ל (בראשית א א) מה טעם פתח בבראשית, משום 'כח מעשי הגיד לעמו' (תהלים קיא ו), דהינו משום כ"ח אותיות שיש בפסוק בראשית הרמוזים לכ"ח תבות שצריך העונה לענות בקדיש. ומה שאמר 'הגיד לעמו', לפי שזה סוד גדול וכמוס, והגידו השם לעמו מפני שהקדיש מתקן על שם מ"ב כידוע (שער הכונות דרושי הקדיש א), ונגלה השם סוד זה לעמו ישראל:

והנה פסוק והארץ היתה יש בו י"ד תבות, ועם כ"ח אותיות שבפסוק 'בראשית' הרי מ"ב, נמצא בין שני פסוקים אלו רמז הקדיש. והחשבון הזה הוא חוץ מחמשה אמונים שצריך העונה לענות, ולפיכך אחר שני פסוקים אלו שרמזו בהם שם מ"ב, כתב חמש פעמים 'אור' כנגד חמשה אמונים. וקרא אמן בשם 'אור' להראות גדלת אמן, שעל ידי ענינו גורם הארה בעולמות עליונים למעלה ומשם משתלשלת עד למטה, לפי ש'אמן' גימטריא הו"ה אדנ"י, ועל ידי ענינו גורם להם יחוד. ולכן אשרי שומר אמונים, והמבטלו גדול עונו מנשא, כי דון בשאול:

'כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך',

כנגד תיבות שבקדיש

ונראה לעניות דעתי, שזה רמז שלמה המלך עליו השלום (קהלת ט ז) 'כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך צשה כי אין מעשה וחשבון בשאול' וגו', בא לרמוז על המ"ב תבות שיש בקדיש, והם י"ד וכ"ח, וזהו 'כל אשר תמצא ירך' כנגד י"ד תבות, 'בכחך' כנגד כ"ח תבות. והא דקרי להו 'דרך' וכחך' כנגד לאדם, משום דאדם מרכבה לשכינה, והכח והגבורה שמוסיף למעלה נתוסף באדם עצמו, ובקדיש מוסיף האדם כח והארה ביד ובכח של מעלה, וגם כן האדם נתוסף הארה בידו ובכחו, ולפיכך קרי להו ככנוי, וכשיענה האדם ויכין ביד ובכ"ח תבות

מעשה ידי להתפאר, 'ארץ נצר מטעי' ראשי תבות 'אמן', שעל ידי עניית אמן שיהיו שומרים לענות מיד נעשו כלם צדיקים וראויים לרשת ארץ החיים. וסופי תבות 'ארץ נצר מטעי' הם אותיות 'צ'ר', הרי ראשי תבות 'אמן' וסופי תבות 'צ'ר', להודיע שעל ידי עניית אמן מתבטל קטרוג היצר הרע: (שערי תשובה, אות כב)

עניית 'אמן' בכל כחו, קורעת גזר דין

זה עני קרא וה' שמע ומכל צרותיו הושיעו (תהלים לד ז). הנה אמרו רבותינו ז"ל (שבת קיט:): דהעונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו. נמצא, אפלו נתתם אדם בספר רשעים, כשישוב בתשובה יענה אמן בכל כחו, קורעין לו גזר דינו וחוזרים וחוקמים אותו בספר צדיקים. והנה אינו נקרא עני אלא מי שעני מן התורה ומהמצוות והמעשים טובים. וזהו שאמר זה עני, דהינו, זה האיש, אף על פי שהוא עני מכל מצות התורה ועכשו קרא קדיש וענה אותו בכל כחו, וה' שמע, ובלבד שיצרף עמו התשובה, והתשובה רמוזה במלת קרא ובמלת שמע, דשניהם עם ב' כוללים גימטריא 'תשובה', ואז בזה ומכל צרותיו הושיעו, דקורע גזר דינו, וכל הצרות שיהיו ראיות לבוא עליו בעולם הזה ובעולם הבא מתבטלות:

(אלף בינה, מזמור לד בתהלים)

צדיקים, אז אפלו מקדם נתחילו על מעשיהם הרעים שעשו חייב גמור ונתתם גזר דינם, עכשו על ידי אמירת אמן עם התשובה שעשו כראוי נקרע גזר דינו, וזהו 'צדיקים יבאו בו', דהינו אלו בעלי תשובה שחזרו עכשו צדיקים עם אמירת הקדיש, ראויים עכשו לפנס בשער זה:

(שערי תשובה, אות כב)

על ידי עניית 'אמן' מתבטלים הקטרוגים

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביצקב נאם ה' (ישעיה נט כ). ועל דרך זה יש לרמוז בפסוק (ישעיה נט כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביצקב נאם ה', ולשבי פשע ביצקב' כשתוסיף ו' ביצקוב ועוד תוסיף חשבון האותיות, הוא חשבון אלף עם הכולל, שהוא חשבון 'כ'אמן הוא יבטל דין השבועים שנה' כמו שכתבנו. ואומר הכתוב, דסבת ביאת הגואל הוא כשישובו הפושעים בתשובה ויצרפו עם התשובה עניית אמן, וזהו 'ולשבי פשע ביצקב נאם ה'', 'נאם' אותיות 'אמן', דכשישמרו כראוי לענות אמן עם התשובה בזה 'ובא לציון גואל', שעל ידי עניית אמן נקרע גזר דין של שבועים שנה, ומיד חזרו צדיקים וראויים לגאל:

בעניית אמן יתבטל קטרוג היצר הרע

ואפשר לרמוז זה גם כן במה שאמר הכתוב (שם ס כא) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי

שפגמת. וכזה יבוא הרמז על נכון דרפואת הברית יתה' שומר אמינים:

(נגזי המלך, תיקון הברית אות כג)

כוחו של עניית 'אמן'

ימוטו עליהם גחלים באש יפלם במהמרות כל יקומו (תהלים קמ יא). אפשר לרמוז גחלים גימטריא 'אמן'. דאין מי שמשבר כח החיצונים כמו עניית אמן דקדיש כמו שכתב בזהר הקדוש (ח"ב ככט:): דכח קדיש מתבר שלשלאין דפרזלא. וגדול כחו שמבטל וקורע לאדם גזר דין של שבועים (שבת קיט:). ועל זה אמר ימוטו עליהם גחלים, דהינו ככח עניית אמן ימוטו עליהם גחלים ויפלו באש ובמהמרות כל יקומו, דעל ידי קדיש משתקעים בתהומא רבא:

(שערי ארוכה אות ח)

עניית 'אמן' פותחת שערים

זה השער לה' צדיקים יבאו בו (תהלים קיח כ). בא לפרש שלא תטעה לומר דמה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קיט:): כל העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דין, דעניה זו לבדה מועלת לו אף על גב דאינו בעל תשובה ומעשים טובים, לזה אמר 'זה השער לה', דהינו אמירת הקדיש שעל ידה נפתחים שערים, 'צדיקים יבאו בו' דוקא, ולא שאינם צדיקים, שאם אינם צדיקים עניית אמן אינה מועלת להם כלום. באמת אם יהיו בעלי תשובה כראוי ונקראים

ישועות יעקב

דקה מתורתו של ה'אביר יעקב'

לשמיעת השיעורים 02-803-9999

וכמה טרחתו יומם ולילה כמו עשר שנים רצופות בביבוי חיבור זה

מאג ברב מימיו

כ"ק אדמו"ר מאונגוואר שליט"א מארה"ב: ועפי"ז מובן הענין של שבת בראשית, שבת נאך יום טוב, כי השבת שהוא לאחר היום טוב, לאחר העבודה הגדולה של היום טוב, כשהרוח יתירה נמצאת עדיין באדם בתוקפה, אזי גם השבת הזאת הוא בבחינת יום טוב, כי נמצא בה עדיין קדושת היום טוב.

מעלת שבת בראשית - ו"שבת נאך יום טוב"

השבת הזאת נקראת 'שבת בראשית', והיא ג"כ "שבת נאך יום טוב", ויש להבין מהו המעלה היתירה בזה שהוא "שבת נאך יום טוב", הרי לכאורה השבת הוא יותר גדול מיום טוב, כמו כן יש להבין למה דוקא ביו"ט אומרים בנוסח התפילה, אתה בחרתנו וכו', והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך וכו', למה לא אומרים את זה גם בשבת, הרי השבת גדול יותר מיו"ט.

והביאור בכל זה עפ"י מה שכתבו התוס' (ביצה לג: ד"ה כי הוינן), דהטעם שמברכים על בשמים במוצאי שבת, הוא משום הנשמה יתירה שהיה לנו בשבת, ועתה במוצאי שבת היא נאבדה ממנו, והוא צער גדול, לכן מריח הבשמים ומיישב דעתו עליו.

והקשו התוספות, מהו הטעם שכשחל יום טוב במוצאי שבת, אין מברכים על בשמים, ואין לתרץ משום דאז אינו מפסיד הנשמה יתירה שהיה לו בשבת, כי גם ביו"ט אית ליה נשמה יתירה, דא"כ למה אין מברכין גם במוצאי יום טוב על בשמים, רק מוכרח מזה שביו"ט ליכא נשמה יתירה. ומתרצים התוספות, שהטעם שאין מברכים על בשמים במוצאי שבת שחל ביו"ט הוא, כיון דביו"ט יש לו מאכלים חשובים וטובים, מיישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים.

אמנם בכתבי האר"י הק' איתא, שבאמת גם ביו"ט יש נשמה יתירה, רק לא באותו דרגה כמו בשבת, והכלל הוא, שבשבת זוכים לנשמה יתירה, וביו"ט זוכים לרוח יתירה, ובראש חודש זוכים לנפש יתירה. והנה לפ"ז הדרא קושיית התוספות לדוכתה, למה אין מברכים בכל מוצאי יום טוב על בשמים, כשם שמברכין במוצאי שבת, הלוא לשיטת האר"י יש גם ביו"ט נפש יתירה.

ומתרץ השם משמואל (ב' דפסח תרע"ג) בשם הרמב"ן, דדוקא הנשמה יתירה מסתלקת מן האדם במוצאי שבת, אבל הרוח יתירה שזוכין ביום טוב, אינה מסתלקת אחר יום טוב. ומביא השם משמואל טעם הדבר בשם אביו האבני נזר, משום דשבת קביעא וקיימא ואין לאדם חלק בו, על כן במוצאי שבת מסתלקת הנשמה יתירה, משא"כ יום טוב שכלל ישראל מקדשים את היום"ט, ע"י קידוש החודש, ישראל דקדשינהו לזמנים, נמצא שיש לישראל חלק בו, ע"כ הוא דבר של קיימא ואין הרוח יתירה מסתלקת במוצאי יום טוב.

השם משמואל (ב' דפסח תרע"ג) מביא בשם הרמב"ן, דדוקא הנשמה יתירה מסתלקת מן האדם במוצאי שבת, אבל הרוח יתירה שזוכין ביום טוב, אינה מסתלקת אחר יום טוב. ומביא השם משמואל טעם הדבר בשם אביו האבני נזר, משום דשבת קביעא וקיימא ואין לאדם חלק בו, על כן במוצאי שבת מסתלקת הנשמה יתירה, משא"כ יום טוב שכלל ישראל מקדשים את היום"ט, ע"י קידוש החודש, ישראל דקדשינהו לזמנים, נמצא שיש לישראל חלק בו, ע"כ הוא דבר של קיימא ואין הרוח יתירה מסתלקת במוצאי יום טוב

ידם, ישראל דקדשינהו לזמנים. ועפ"ז מובן מה שמסופר על הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, שפעם כשנכנס לטיש בליל שבת בראשית, התחיל לומר בטעות נוסח הקידוש של יום טוב, וחתנו לחש לו באוזנו שהיום הוא שבת, וצריך לומר נוסח הקידוש של שבת, כך היה ב' וג' פעמים, שהרה"ק התחיל עוד פעם ועוד פעם נוסח הקידוש של יו"ט, והקפיד למה מתקנים אותו כל פעם, ורק בסוף התחיל יום השישי. וע"פ הנ"ל מובן, כי הרה"ק הרגיש בשבת זו ממש קדושת יו"ט.

(כ"ק אדמו"ר מאונגוואר שליט"א מארה"ב-גל' משנת השבוע)

ועתה מובן דלכן אומרים והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך רק ביו"ט, כיון שקדושת היום"ט נשא אצלנו במשך כל השנה, משא"כ בשבת לא אומרים נוסח זה, כי בשבת מסתלקת הקדושה מלמעלה מיד במוצאי שבת. ועפ"ז מובן הענין של שבת בראשית, שבת נאך יום טוב, כי השבת שהוא לאחר היום טוב, לאחר העבודה הגדולה של היום טוב, כשהרוח יתירה נמצאת עדיין באדם בתוקפה, אזי גם השבת הזאת הוא בבחינת יום טוב, כי נמצא בה עדיין קדושת היום טוב.

וזוהו בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית, דכלל ישראל יש להם כח, להשפיע גם בתוך השבת בראשית, הקדושה של היום"ט שנתקדש על

**הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א - ראש ישיבת כף החיים:
"ומנהג חסידים ראשונים להתקדש עצמם ביום הכיפורים, ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה,
מיום שמחת תורה עד שנים עשר יום אחר חג, לעומת י"ב חדשי השנה",
הימים הללו מכוונים כנגד י"ב חדשי השנה, כל יום כנגד חודש בשנה.**

שה' ית' אומר למשה רבינו ע"ה, 'סרו מנהר מן הדרך' (שמות לב, ח), הביאור הוא, אם סרו מהר שמע מינה שעצם הקבלה לא היה מעומקא דליבא כדבעי. המהירות שסרו עם ישראל וחטאו בעגל, זמן קצר אחר קבלת התורה - מלמדת ומראה שיש חסר בקבלת התורה וקבלת עול מלכותו ית'.

סימן טוב לכל השנה

ועל כן אומר החיד"א, "לכן, אדרבא, יעשה סימן טוב לכל השנה, ירוץ כגיבור בעסק התורה והמצוה כיד ה' הטובה עליו".

הימים הללו מכוונים כנגד י"ב חדשי השנה

ומוסיף על זה הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל אחרי שהוא מעתיק את דברי החיד"א הללו - בספרו מועד לכל חי (ס"ס כה אות מח) ומביא שם וכותב: "ומנהג חסידים ראשונים להתקדש עצמם ביום הכיפורים, ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה, מיום שמחת תורה עד שנים עשר יום אחר חג, לעומת י"ב חדשי השנה", הימים הללו מכוונים כנגד י"ב חדשי השנה, כל יום כנגד חודש בשנה. ובכל אותם י"ב יום מקדש עצמו מקדש עצמו בקדושה כמו בבחינה של יום הכיפורים, במחשבה בדיבור ובמעשה.

לחזור על תלמודו

ומה עושים בימים האלה? "ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים", באותם י"ב ימים, "ומחזירים" דהיינו חוזרים "על לימודם", בעסק התורה בשקידה ובהתמדה, "כל אחד לפי שיעורו", כל אחד ויכולתו וכשרונותיו.

סגולה נפלאה

ומוסיף חידוש נפלא, "והיא סגולה נפלאה", אותם המנצלים את הימים האלה של שלהי חודש תשרי לתורה להתמדה לקדושה, יש כאן סגולה יקרה ונפלאה, "להיות לעושי אלה עזר משדי תמיד כל הימים, מראשית השנה ועד אחרית השנה, וכל אשר יעשה יצליח, הן בתורת ה', הן בחסידות, הן בכל משא ומתן". ומסיים: "וכן נהגתי, וכן נהגו כל החברים".

(הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א - ראש ישיבת כף החיים - גל' מגיד דבריו ליעקב)

מוסיף רבי חיים פאלאג'י חידוש נפלא, "והיא סגולה נפלאה", אותם המנצלים את הימים האלה של שלהי חודש תשרי לתורה להתמדה לקדושה, יש כאן סגולה יקרה ונפלאה, "להיות לעושי אלה עזר משדי תמיד כל הימים, מראשית השנה ועד אחרית השנה, וכל אשר יעשה יצליח, הן בתורת ה', הן בחסידות, הן בכל משא ומתן". ומסיים: "וכן נהגתי, וכן נהגו כל החברים"

מעלת הימים הללו

אנחנו בשלהי חודש תשרי, לפני כמה ימים היה 'שמחת תורה'. שמחנו בתורה, נישקנו אותה. (החזרנו ספר התורה לארון וסגרנו אותו...), צריכים לדעת את יקרת הימים האלה דייקא. ונראה להביא בזה מדבריו של הגאון חיד"א זצ"ל ומה שמוסיף על זה הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל.

כך כותב הגאון חיד"א ז"ל בספרו מורה באצבע (סי' ט אות רחצ), "אחר החג וחדש חשוון", אחר החג בימים האלה, שכבר אנחנו אחרי סוכות וימים נוראים, "יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה, כי הוא תחילת השנה, והוי סימנא טבא לכל השנה, וכמו שאמרנו זה 'ראשית' אז תחילת השנה, ואם באמת ישתדל ויתאמץ בעסק התורה לשמה וביראת שמים טהורה, זה סימנא טבא לכל השנה [ובלי תורה אין 'ראשית' כלל, כי אין קיום בלא תורה].

בפרט בימים הקרובים לימים נוראים

ובפרט בימים האלה, כמו שמוסיף החיד"א, "ועתה כי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה", זה לא רחוק, סך הכל כמה ימים עברו מאז, (יש כאלה כבר הספיקו לשכוח...), "צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה", כל העבודה של חודש אלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור, "לא היה לפנים ח"ו", זה לא היה באמיתות ובפנימיות, זה היה מן השפה ולחוץ, והראיה שהוא פורק עול מיד אחרי הימים המקודשים הללו ח"ו, "ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבודת ה', לא לרצון יהיה ח"ו", אם אתה מתחיל לפרוק עול חלילה, עדות וסימן יש כאן שכל מה שהיה מקודם לא היה מושגת ובנוי על הצד היותר טוב (בלשון המעטה), ולא לרצון יהיה ח"ו. לא יתכן להיות גונב דעת העליון, עדיין אנחנו בתחילת שנה, יום כיפור היה רק לפני כמה ימים, ולפני כן עשרת ימי תשובה, וראש השנה וכו', וכבר יתחיל בהתרשלות! זה יעיד שכל מה שהיה מקודם זה לא היה אמיתי ולא לרצון.

'סרו מהר מן הדרך'

וכן לימדונו רבותינו בעלי המוסר (הובא בספר קדש אלול עמוד ריט), במה שמצינו בחטא העגל,

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: שמע הרבי את הדברים וענה בענוות קדשו: אין כאן לא פלא ולא מופת, כי היות שהילד שמע את עדות בריאת שמים וארץ, הרי שתיכף ומיד נתבטלו כח האמונות הכוזבות והטמאות מקרבו, ונשמתו היהודית כבר לא יכולה הייתה לסבול את השרשרת הזאת.

להפרד מהמזכרת שנותרה לו מאז, למרות שזו שרשרת של עבודה זרה.

שמע הרבי מבאבוב את כאבו של האבא ונתן לו עצה טובה: הנה כמנהג אבותי נוהג אני מדי שבת בשבתו לערוך שולחן בליל שבת. אבקשך איפוא שבשבת זו תבוא יחד עם בנך לעריכת השולחן, מתחילתו ועד סופו. וכדי שהילד לא יהיה עייף, הנח לו לישן מעט בערב שבת קודש, ובלבד שבמהלך עריכת השולחן יהא נוכח, ואי"ה ישועתך תהא קרובה לבוא.

כך היה. בליל שבת קודש הגיעו האב ובנו לעריכת שולחן של הרבי מבאבוב, כשהילד לבוש בבגדי שבת אך מעל מלבושיו הייתה שרשרת של עבודה זרה זו. נעמדו האב והבן בקרן זוית בו יוכלו לראות ולשמוע את גודל עבודתו בקודש, ואכן עם כניסת הרבי לעריכת השולחן פתח בשירת שלום עליכם ושאר הפיוטים בהשתפכות הנפש ובלהבת אש, ולאחר מכן קידש על היין בהתרגשות רבה. ויהי הדבר לפלא, שתיכף ומיד אחרי הקידוש הסיר הילד מעליו את השרשרת הטמאה ופנה להשליכה בפח האשפה, באומרו לאביו שאין הוא רוצה יותר את שרשרת זו.

תיכף בהזדמנות הראשונה שב האבא אל הרה"ק מבאבוב וסח לו על המופת הגדול שאירע בשעת הקידוש. שמע הרבי את הדברים וענה בענוות קדשו: אין כאן לא פלא ולא מופת, כי היות שהילד שמע את עדות בריאת שמים וארץ, הרי שתיכף ומיד נתבטלו כח האמונות הכוזבות והטמאות מקרבו, ונשמתו היהודית כבר לא יכולה הייתה לסבול את השרשרת הזאת.

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום

סכום כסף גדול, פנה הגוי לילד שבינתיים הספיק לגדול, וכמובן שכח את אביו מולידו, ושכנע אותו ללכת עם היהודי שבא לקחת אותו.

קשים ומרים היו חיי האבא עם בנו שבמשך שנים אלו של מלחמת העולם גדל אצל גוי, אכל מאכלות אסורים, והושפע ממנהגיהם והליכותיהם. בקושי רב הצליח האבא להכניס בבנו את האמונה הצרופה בה' אלוקי ישראל, אלא שעל דבר אחד הוא לא הסכים לוותר בשום אופן: בהיותו בבית הגוי הוא קיבל ממנו מתנה, שרשרת זהב עם צורה של שתי וערב עליה. הילד היה מחובר באופן רגשי לשרשרת זו ולא הסכים להורידה ממנו. ככל שהפצירו בו והבטיחו לו שרשרת אחרת או צעצועים וממתקים כאוות נפשו, לא הסכים הילד להפרד מהשרשרת הטמאה שהזכירה לו את אותם שנים בהם היה בבית הגוי.

כראות האבא צרה צרורה זו, שהבן כרוך אחר עבודה זרה זו ואינו יכול לעזובה, פנה האבא אל הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זיע"א והסיה לפניו את מר ליבו, איך שבחסידי שמים זכו הוא ובנו להנצל בדרך ניסית ופלאית, אלא שמהיות ובאותם שנים הוא היה בבית גוי, אין הוא מסכים

בליל שבת קודש הגיעו האב ובנו לעריכת שולחן של הרבי מבאבוב, כשהילד לבוש בבגדי שבת אך מעל מלבושיו הייתה שרשרת של עבודה זרה זו. נעמדו האב והבן בקרן זוית בו יוכלו לראות ולשמוע את גודל עבודתו בקודש

קידושא רבא

כשביקר הגאון החיד"א זצ"ל בערי אשכנז הוא נפגש עם אחד הצדיקים שביקש ממנו שיאמר לו איזה מנהג טוב שיש בזכרוננו מאשר ראה או שמע אצל רבו הגדול רבינו האור החיים הקדוש זיע"א. נענה החיד"א ואמר לו: מנהג טוב היה לו לרבינו האור החיים הקדוש, שבכל ליל שבת קודש, בשעה שלוקח היה את הכוס בידו לקידוש של ליל שבת, היה נאחז בשרעפי קודש ובדיקות גדולה, ובשעה זו היה מהרהר בתשובה על כל מעשיו, שהרי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. זאת מפני שבדברי הקידוש בא המקדש להעיד על מעשה הקב"ה שבששת ימים ברא עולמו, וביום השביעי שבת וינפש. ובכדי שיהיה עד כשר, מן הראוי שיהרהר בתשובה בלבו ויתחרט על כל מעשה לא טוב אשר עשה, ולקבל על עצמו עול מלכות שמים, שלא ישוב עוד לכסלה. ולכן היה האור החיים הקדוש מהרהר בתשובה בפרט על אותם העונות הפוסלים לעדות, ורק לאחר מכן היה מתחיל את הקידוש. ויש שהוסיפו ואמרו שדרכו של האור החיים הקדוש הייתה ללמוד בערבי שבתות את דברי הרמב"ם בהלכות עדות בכדי לדעת מה הם הדברים הפוסלים לעדות ולשוב עליהם בתשובה שלימה.

היו אלה רגעים קשים מאוד. מפה לאוזן עברה השמועה כי הנאצים הארורים עתידים לכבוש את העיירה ולשלח את כל יושביה למחנות עבודה, אשר כל באיה לא ישובו. האבא הצעיר החזיק את בנו הקטן, התינוק הרך, וידע היטב כי אלו הם הרגעים האחרונים שבהם הוא רואה אותו. הנאצים עומדים כבר סמוך ונראה לעיירה, והם לא יחוסו וירחמו על תינוק ועולל. רחמיו של האבא נכמרו על בנו והוא ביקש להצילו מהגזירה האיומה שהייתה מנת חלקם של יהודי אירופה.

כשבידו האחת הוא מחזיק את התינוק ובידו השניה מזוודה קטנה מלאה בבגדים ובמשחקים, יצא האבא אל בית אחד השכנים, גוי שעמד איתו בקשרי ידידות, וביקש ממנו לשמור על התינוק עד תום המלחמה. בתחילה סירב הגוי, שכן הנאצים הכריזו על עונש מוות מידי שיוטל כל מי שיימצא מחביא יהודי בביתו אך האבא הוציא מכיסו צרור של תכשיטי זהב בשווי עצום, ונתן אותו לגוי. מול זה כבר לא יכול היה הגוי להשאר שווה נפש, והסכים לשמור על התינוק.

חלפו שנות המלחמה ובניסי הצליח האבא להנצל ולהשאר בחיים. הוא זכר היטב את בנו התינוק אותו השאיר בידי הגוי, ועשה את דרכו אל העיירה בכדי לבקש חזרה את פקדונו היקר לו מכל. העיירה הייתה ריקה מכל יהודי, והגוי שחשב שכל היהודים הושמדו, הופתע מאוד לראות את האבא מגיע לבקש את ילדו חזרה. לאחר שהאבא הבטיח לגוי כי הוא ישלח לו בקרוב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

אמר "ויכולו" לשם קידוש, וגם לשם "שנים מקרא ואחד תרגום" | קריאת דוא"ל (-מייל) שהתקבל בשבת | שכר קייטרינג כמה פעמים, האם חייב להמשיך לשכור

המצוות והיא עיקר ויסוד שכולן נשענות עליו, היא מצוות לימוד התורה, כי בלימוד ידע האדם המצוות ויקיים אותן, ועל כן קבעו לנו חכמינו זכרונם לברכה (ב"ק דף פב ע"א) לקרות חלק אחד מספר התורה במקום קיבוץ העם שהוא בית הכנסת, לעורר לב האדם על דברי התורה והמצוות, בכל שבוע ושבוע עד שיגמרו כל הספר... ועוד חייבנו חכמינו זכרונם לברכה לקרותו כל אחד ואחד מישראל בביתו בכל שבוע ושבוע, כמו שקורין אותו במקום הקיבוץ, וזה אמרם זכרונם לברכה (ברכות דף ח ע"א) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור, כדי שישכיל בדברים יותר בקרותו אותו בביתו, יעו"ש.

הרי שכל הענין של שנים מקרא, שמלבד מה שישמעו את הקריאה בבית הכנסת, יקראו אותו עוד פעמיים כדי שישכיל בדבריו יותר, והנה בשלמא מלמד תנוקות שלמד עם התלמידים את המקרא, הוא קיים את הענין של שנים מקרא, ולכן המקרא עולה לו למרות שלא כיוון לשם מצוות שנים מקרא, אבל בענייניו שקרא לשם עדות, ולא השכיל במה שכתוב אלא כיוון לשם עדות ותפילה בלבד, אולי לא יעלה לו.

ומאידך יתכן לומר להיפך, שהרי כדי להתפלל ולהעיד כראוי, הוא צריך לכוון היטב למה שאומר, ואם כן אולי כן נתקיים הענין של שנים מקרא באמירה זו, וצ"ע.

ויש להוסיף שאף אם יוצאים בזה ידי חובה, מכל מקום כל זה רק לענין המקרא, אבל על התרגום יצטרך לקרוא.

וכמו כן נראה שאף אם יוצאים, שכל זה הוא רק בדיעבד, אך לכתחילה ודאי שאין לעשות כן, ויעוין מה שכתב בשבט הלוי (חי"א סימן לח) וז"ל: ומה שהעיר כב' בענין אמירת לדוד מזמור בחזרת ס"ת, אם אפשר לצאת בזה גם אמירת שיר של יום דחל ביום ראשון, לעני"ד אם מכוין לצאת לשיר של יום לבד בשעת חזרת ס"ת אין הפסד בזה דהרי אמרו, אבל ודאי מדקדקים לא מתחכמים, עכ"ד. הרי שמדקדקים לא מתחכמים, וה"ה בענייניו.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בני ברק

וביאר המשנ"ב דכל זה נאמר דוקא בימיהם שהיו לומדים פירוש המקרא עם התינוקות, ולכן יוצאין בזה גם ידי תרגום, אבל אם לומד פירוש המלות לחוד, לא יצא ידי תרגום, אלא השני פעמים מקרא, דבודאי קרא עם התינוקות שני פעמים, יעו"ש. הרי לפנינו שאפילו שקרא את המקרא שלא לשם 'שנים מקרא' אלא לשם לימוד תורה עם התלמידים, בכל זאת הדבר עולה לשנים מקרא, ואם כן הוא הדין בענייניו, אין חסרון בזה שלא קרא את הפסוקים לשם 'שנים מקרא'.

אלא שיש לדון מצד אחר, שאולי בענייניו לא תעלה אמירת ויכולו למצוות שנים מקרא, מפני ששנים מקרא הוא מצוות לימוד תורה, ואילו אמירת ויכולו בתפילה הוא דין עדות או דין תפילה, ולא יכול לעלות למצוות לימוד.

דהנה יעוין בספר החינוך (בהקדמת המחבר) שביאר את הענין של שנים מקרא, וז"ל: אחת מן

אמר "ויכולו" לשם קידוש, וגם לשם "שנים מקרא ואחד תרגום"

שאלה: כששמחת תורה חל ביום חמישי (כמו בשנה זו), צריך לעבור שנים מקרא וחד תרגום ביום שישי, ובדרך כלל הזמן קצר והמלאכה מרובה, ויש להסתפק מה דינו של אדם שהספיק ביום שישי לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום עד "ויכולו", והנה הוא קרא ג' פעמים 'ויכולו', אחד בערבית בתפילת העמידה, ואחת יחד עם כל הציבור אחר תפילת העמידה, ואחד ב'קידוש' על הכוס, ולמחרת הוא קרא "מאלה תולדות השמים והארץ בהבראם" וכו' עד סוף הפרשה, והוא דילג מלעבור שנים מקרא על "ויכולו", האם אפשר לסמוך על שלושת הפעמים הנ"ל שיהיו במקום שנים מקרא, או שמא אין עושים מצוות חבילות חבילות, וצריך כעת לומר "ויכולו" שנים מקרא ואחד תרגום?

תשובה: הנה מצד מצוות חבילות חבילות, נראה שאין כאן חשש דהנה כתב בתפארת ישראל (שבת פ"ב בועז אות ב) כתב שדווקא כשאדם אחד עושה שתי פעולות כאחת, כגון כהן שמשקה שתי סוסות או מטוהר שני מצורעים. אבל כשעושה פעולה אחת, ועי"ז יקיים שתי מצוות, אין כאן איסור משום חבילות מצוה. וכן כתב המהרש"ם (ח"ו סוף סימן ז) שלכן מותר לעשות סעודת סיום ביום טוב, כיון דהא שאין עושין מצוות חבילות, היינו לעשות שני מצוות בבת אחת, אבל לעשות מעשה אחד, ולכוון לצאת בזה שתי מצוות אין איסור, וכן כתב בבית שערים (או"ח סוף סימן גג), וכן ס"ל לשדי חמד (ח"א מערכת האל"ף כללים אות טל), יעו"ש שתמה מזה על דברי הכת"ס שמשמע שלא ס"ל הכי. ומעתה אף בענייניו שעושה פעולה אחת של אמירת ויכולו, אם מכוון לשם שנים מקרא ולשם קידוש, אין בזה חשש של מצוות חבילות חבילות.

עוד יעוין בשו"ע (סימן רפה ס"ו): מלמדי תינוקות א"צ לחזור ולקרות הפרשה בשבת.

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

קריאת דוא"ל (-מייל) שהתקבל בשבת

שאלה: ע"ד השאלה באחד שנשלח לו בשבת איזה מסמך חשוב, ואי אפשר לבקש מהשולח לשלוח זאת שנית.

תשובה: הנה לפי מה שנתבאר בשו"ע ורמ"א (סי' שיח, סעי' א) דישאל העושה במזיד מלאכה האסורה בשבת אף לישראל שנע' המלאכה עבורו, וכ"מ במ"ב (סק"ה) מ"מ העלו הפוסקים דהיינו דוקא כשהישראל עשה כן באקראי, אבל במומר לחלל שבתות יש לאסור לעולם גם לאחרים, וכמש"כ הפרמ"ג (סי' שכה, א"א ס"ק כב) דמומר לעכו"ם שבישל במזיד בשבת עבור ישראל אסור התבטיל לעולם, וביארו הפוסקים דהה"נ במומר לחלל שבתות, וכמש"כ בתשובת כתב סופר (או"ח, סי' נ), והאריך בזה מו"ר מרן הגאב"ד זצ"ל בתשו' מנחת יצחק (חלק ג, סי' עט) ע"ש, ולפ"ז יש לאסור בנידוד.
אמנם בנידוד, שזה צורך גדול, ולא היה נזקק

הגאון רבי מתתיהו דייטש שליט"א גאב"ד רמת שלמה ובעל נתיבות אדם

כלל לשלוח לו מייל זה דוקא בשבת, ואדרבא המקבל איכפת לו על כך שזה נשלח בשבת ולא ניחא לי' כלל בזה, יש מקום לצדד היתר, לפמש"כ המהרש"ל ביש"ש (פרק ז דחולין, סי' נט) והו"ד ב"ז (יו"ד, סי' צט, ס"ק י), לענין ביטול בששים

במזיד, דבדלא ניחא לי' לא נאסר לאחרים. והאמנם הגרעק"א (שם) הביא דמבואר מתשו' הריב"ש (סי' צח) לאסור אף בכה"ג, וכן הוא דעת הפר"ח (סי' סט, ס"ק יג), אך האוה"ח הק' בספרו פרי תואר (שם, ס"ק ד) הסכים למהרש"ל, כמש"כ שם הפרמ"ג (שם, משב"ז ס"ק י), וכן החכמ"א (כלל נב) הביא דעת המהרש"ל והט"ז הנ"ל.

ועכ"פ חזי לאיצטרופי בצירוף שיטת הגר"א (ריש סי' שיח) דמעשה שבת במזיד מותר אף לעצמו למוצ"ש בכדי שיעשו, וכאשר צירף זאת המ"ב אף במעשה במזיד כמב' בשעה"צ (סי' שלט, ס"ק כד). ממילא חצי לאיצטרופי כאן בשעת הדחק והצורך להקל במוצ"ש בכדי שיעשו, דנקטינן כן אף בישראל מומר, וכמש"כ במנח"א (שם).

[וידועים מה שדנו הפוסקים לענין מפעל שעובדים בשבת, שהאריכו בזה הפוסקים, ויעיין עוד בתשו' מחזה אברהם (חלק א, סי' מח) ובקה"י (חלק ב, סי' ז) והליכות משה (שבת, פרק ח, ביאורים ס"ק כד) מה שהאריכו בזה, וזה אבל כ"ז לי"ש כ"כ בנידוד].

שכר קייטרינג כמה פעמים, האם חייב להמשיך לשכור

שאלה: עשיתי ב"ה שלוש שמחות, ושכרתי קייטרינג מסויים שלושה פעמים. בעוד זמן אני עושה עוד שמחה, ואני רוצה להזמין קייטרינג אחר. האם אני חייב להזמין דוקא אותו הקייטרינג, כי שמעתי שיש פוסקים, שדין חיוב מכירי כהונה אינו דוקא בתרומה, אלא אפילו בשאר דברים, שאם גייל לקחת בעל מלאכה שלושה פעמים, חייב תמיד להמשיך לקחת אותו, אלא אם כן יש לו טענה על המחיר וכדו', ולי אין טענה כלל, אני סתם רוצה להחליף. כמו כן השאלה היא לגבי צלם שכרתי שלושה פעמים.

הגאון רבי יצחק בירך דסקל שליט"א דיין ומורה הוראה, מח"ס בית המשפט

תשובה: יכול להזמין קייטרינג אחר. ביאור התשובה:

כבר ביארנו בסימן קלה שבמכירי כהונה יכול לחזור בו לפני שהפריש את המתנות, כמו כן הכא יכול לחזור בו, ובאופן כללי מצאנו בדברי הראשונים שדימו דין מכירי כהונה לענינים אחרים, כמו שכתב בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' פג וח"ו סי' רנט) אבל אין כוונתם שדין מכירי כהונה יש ממש בבעלי מלאכה, אלא שנלמד ממכירי כהונה שזה כמו שמבטיח לתת לו ולא ממש זכיה, לכן יכול לחזור בו. ועיין באריכות בשו"ת שער יהושע (חלק א חושן משפט סימן כח) מהגאון רבי יהושע בנבנישתי שהאריך בדיני מכירי כהונה במלאכה.

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

קו 'מחוברים' לשאלות בהלכה 02-803-9999

תשובות בהלכה מפני הרבנים הגאונים שליט"א

הרב יצחק אברהמוביץ' | הרב יצחק מאיר אדלר | הרב אברהם מרדכי ארשטר | הרב פנחס בלוי | הרב ישראל ברלינר | הרב אהרן מרדכי גרין | הרב שנח זינדוביץ | הרב ישראל הורנצ'יק | הרב ברוך וידיסלבסקי | הרב ישראל זילברברג | הרב שאול משה טיטלבוים | הרב אברהם מרדכי לוינגר | הרב יחיאל מיכל לנדאו | הרב יחיאל רבינוביץ | הרב רפאל יצחק רזמריין | הרב שלמה חיים רזמריין | הרב משה רוטשטיין | הרב שמעון רוסק | הרב ישראל שאהן | הרב אברהם יהודה שטיין | הרב שמואל יוסף שטיצברג | הרב יוסף מרדכי שלמון

מסכת בבא בתרא דף קנד-קל

משכון וכו', משא"כ הלואה בטוחה לא חשיבא מוחזק, כיון שעכ"פ אינה ברשות של המוריש, ואפילו יהיו המעות צרוּרִים ומונחים בבנק, כיון שהמלוה להוצאה ניתנה, לא חשיבי כעומדים ברשותו של המלוה. ואפילו אילו הוה קי"ל בשאר הלואות דחשיבי מוחזק, מ"מ הלואות שבבנק ראוי לדונם כדין ראוי, כיון שמשלמים עליהם רבית כך וכך לשנה בשכר ההמתנה וכו' וחשיבי לגמרי כדין ראוי לענין פי שנים בבכור.

ובפוסקים מבואר שבבנקים שלנו שבדאי הם משתמשים בכל סכומי כסף המופקדים אצלם, ועל דעת כן הופקדו אצלם, ודאי שדינם כדין מעות שהופקדו אצל שולחני, שבדאי נחשבים כדין ראוי ולא כמוחזק. וכדאמרין בסוגיין (לעיל ע"א) דהיינו טעמא שאין הבכור נוטל פי שנים מן המלוה לאחר שגבו מעות, משום דלאו הני מעות שבק אבוהון. היילך מה שהמפקידים מקבלים רווחים על יסוד היתר עיסקא שבבנקים, וסתם עיסקא חצי מלוה וחצי פקדון, מ"מ בנידון הבנקים גרע טפי, כיון שהם משתמשים בכל הסכום המופקד, ומלוה גמורה חשיבא.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' רטו) כתב, בענין כספים המופקדים בבנק אם יש להם דין ראוי או מוחזק לענין ירושת בכור. לפי פשוטן של העניינים בסוגיא דטעם מלוה משום דלאו הני זוזי שביק אבוהון, א"כ הני כספים הנתונים בבנק נהי דעומדים להחזיר כל שעה מ"מ כיון דמשלמין עליהם ריבית והיינו משום דמשתמשים הבנקים בכסף הזה א"כ לא הני כספים שביק אבוהון, והרי פליגי גדולי הפוסקים לענין כסף עיסקא ד"א דפלגא מלוה הוי ראוי, ו"א דפלגא דמלוה הוי מוחזק והיינו כיון דהלוה אסור להוציא לצרכו או לד"א, ואין נעשים מטלטלין אצל בניו, וגם בזה דעת המורים נוטה שפלגא מלוה עכ"פ נקרא ראוי.

ולפי"ז באמת פה בא"י שההיתר לקחת הרווחים מהבנקים נבנה על יסוד ההיתר של היתר עיסקא שהיא מחצה מלוה מחצה פקדון, א"כ בחצי הסכום שמכח פקדון איכא דין בכור דפי שנים, ומ"מ עדיין לבי מהסס כיון דהלב יודע דעיסקות של כהיום, גם חצי הפקדון אינו עומד להחזירו בעין, והוא מוציא ומחליפו כאוות נפשו ולא נקראו הני כספים מעין דשביק להו אבוהון, וקשה להוציא ממון מירששים גם בא"י.

הוכחת כהונה במי ששם משפחתו, כהן

בגמ': הווא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סכלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה (בבא בתרא קכו, ב).

בשו"ע (אבהע"ז סי' ג ס"א) נפסק שמי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן ואין מעלים אותו לכהונה על פי עצמו, ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו, וביאר הפרישה שאף שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים [דרבנן], מ"מ היינו רק במי שיש לו חזקה, אבל מי שבא

לזה דין ממון, כיון שהחוב על הכרטיס, ואפילו אם ישרפו את הכרטיס לעיני עדים לא יקבל החזר, ולכן החלוקה חלה גם על הכרטיס וקיבל בה פי שנים, והזכיה נפלה בחלקו של הבכור, אבל לפי תירוץ החו"א אין הדברים אמורים, אלא במטבע שאפשר לקנות עמו בשוק, אבל כרטיס הגרלה, אינו בכלל החלוקה, והזכיה נחשבת לראוי.

פי שנים חכספים המושקעים בבנק

בגמ': מאי שנא מעות דלא, דלאו הני מעות שבק אבוהון וכו' (בבא בתרא קכה, א).

בפוסקים דנו אודות מי שהפקיד סכומי כסף בבנק על פי היתר עיסקא, ונפלו בירושה לפני הבנים, האם לפי דין תורה הבן הבכור נוטל מהם פי שנים, או שמא דינם כמלוה שאין הבכור נוטל בה פי שנים.

והנה ברמב"ם (נחלות פ"ג ה"ה) ובשו"ע (חו"מ סי' רעח ס"ז) פסקו 'אין הבכור נוטל פי שנים במלוה אע"פ שהיא בשטר, ואע"פ שגבו קרקע בחוב אביהם. היה לאב מלוה ביד הבכור, הרי זה ספק אם יטול בה פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטול פי שנים הואיל ומחמת אביו יירשנה, ועדיין לא באה לידו של אביו, לפיכך יטול ממנה חצי חלק בכורה'.

ובשו"ת גינת ורדים (א"ה ע' כלל ד סי' יט) כתב, ובענין המעות שבבאנקו [בנק] אם נחשבים ראוי, נראה לומר שאע"פ שההלואה תהיה בטוחה מאד כנ"ד, מ"מ שם הלואה עליה, וכל הלואה דיינינן בה דין ראוי, מאחר שלא מצינו שחילקו הפוסקים בין הלואה בטוחה להלואה אחרת, ואילו הלואה בטוחה היה לה דין מוחזק, היה להם לפרש כן, כמו שפירשו המפרשים בהלואה שהיא על המשכון שיש לה דין מוחזק, וטעמא רבה איכא למימר שכל מלוה ואפילו בטוחה ביותר חשיבא ראוי, משום דקרא קפיד ואמר בכל אשר ימצא לו, לומר דבעינן שהנכסים יהיו ברשות המוריש, היילך המלוה שמחוסרת גוביינא לא חשיבא דהויה ברשות המוריש, ואפ"י מלוה בשטר קי"ל שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, ורק מלוה על המשכון חשיבא מוחזק, כיון דבעל חוב קונה

קנה כרטיס הגרלה וזכה לאחר פטירתו, האם בכור נוטל פי שנים

בגמ': בכור נוטל פי שנים לרבי, ולרבנן אינו נוטל. (בבא בתרא קכד, ב).

שאלה. מעשה באדם שקנה כרטיס הגרלה ונפטר, והירשים חלקו את כל הנכסים, והבכור נוטל פי שנים, לאחר החלוקה בדקו את כרטיס ההגרלה, ומצאו שהוא זכה בפרס גדול, והבכור דורש פי שנים מהזכיה, והאחים אומרים שזה ראוי, כיון שהזכיה הגיעה לאחר פטירת האב, הצדק עם מי?

תשובה. אמרינן במסכת בבא בתרא דף קכד ע"ב ירשו שטר חוב, בכור נוטל פי שנים לרבי, ולרבנן אינו נוטל. וכתבו התוס' (ד"ה אין הבכור) מה שפירש הקונטרס גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים, שהשטר הוי הגוף, ומלוה הוי שבח, אין נראה, דא"כ אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי שנים, דכיון שיחלקו שטרות ויטול בשטרות פי שנים שהן הגוף, יטול גם השבח שיבא אח"כ שהיא המלוה, דהא פשיטא דאחר שיחלקו כל השבח שיבוא מחלקו שהוא שלו.

והקצות החושן (סימן רעח סק"ו) תירץ את קושיית התוס', דאפשר לומר דהרשב"ם ס"ל כדעת הרשב"א בתשובה (ח"ג סימן קלז) דאין חולקין בשטרות ומשום דאין גופן ממון, והובא בב"י (סימן קעו מחודש טז) ע"ש, וא"כ ניחא דלרבי דנוטל בשבח שהשיבחו קודם חלוקה, וכיון דשטר מוחזק הוא ועל פי השטר גובין הו"ל שבח נכסים ונוטל פי שנים, אבל רבנן דסברי דאינו נוטל בשבח שהשיבחו קודם חלוקה, מש"ה אינו נוטל ממלוה בשטר פי שנים דלחלוקה אין כופין, כיון דאין גופן ממון והו"ל לעולם קודם חלוקה.

לאור זאת יש מקום לדון אם כרטיס ההגרלה נחשב גופו ממון, דאולי רק שטר ההלואה נחשב לאין גופו ממון, משום שגם אם ישרף, החוב נשאר בעין, ואם הלוה אדם ישר, ישלם את החוב גם בלי השטר, לכן השטר נחשב לאין גופו ממון משא"כ כרטיס הגרלה אולי כיון שאם הכרטיס נשרף אבדו זכויותיו, נחשב לגופו ממון.

והנה לענין שטרות כסף דנו הפוסקים אם נחשב לגופו ממון, שלכאורה אינו אלא שטרות על הכסף והזהב שיש ביד הממשלה, ואמאי לא הוי דינם כדין שטרות שאין גופן ממון. ונאמרו בזה כמה תירוצים: בשו"ת רבינו משולם איגרא (חו"מ סימן טז) כתב שהגדר של גופו ממון, היינו אם הדבר שוה בעצם, או שאינו שוה אלא בגלל חוב שיש לו עליו, והראיה בזה הוא, כאשר יביאו עדים ששטר זה נשרף, אם הניזק יקבל את שווי השטר, נמצא ששטר זה אין גופו ממון, אבל אם לא יקבל הניזוק שטר אחר תמורתו, הרי זה סימן שגופו ממון.

בחזו"א (יו"ד סימן עב ס"י) כתב שלכך שטרות כסף גופם ממון, שכיון שיש להם דין מטבע לכל שומת העניינים, אין להם דין שטר, שלא אמרה תורה שטרות אין גופו ממון, אלא בהיותו דבר שעדיין אין לו ערך עצמי, אבל דבר שיש לו ערך עצמי ונכנס לגדר המטבע, הוי גופו ממון.

ולכאורה הנפקא מינה בין התירוצים הוא בכרטיס הגרלה, שלדברי רבינו משולם איגרא, יש

עסק בנכסים יתר מנכרי דעלמא, ואיני מוצא בלשון הצוואה שום ענין ולשון שיוכיח ששאר הנכסים הם לבני האחיות, ולא עוד אלא אפילו שאמר כתבו ותנו לבני האחיות שאני נותן להם כל שאר נכסי, כל שמת אין כותבים ונותנים, שאין שטר לאחר מיתה.

ובשו"ת דברי חיים (ח"א חו"מ סי' לח) נשאל במי שהניח בנים ובנות וצויה שכולם יהיו שוים בחלוקת הנחלה, והשיב לברר באריכות דלשון זה שאמר שהכל יהו שוים הוא נגד דת תוה"ק והוי מתנה עמ"ש בתורה ולא מהני בזה שום גילוי דעת.

עוד כתבו הפוסקים, שאף אם יש אומדנא על כך לומר שהיה כוונת המצווה לתתם במתנה, ג"כ דינא הוא דלא אזלינן בתר אומדנא להוציא מיורשים, כדמצינו בשו"ת הרא"ש (כלל פד סי' ד) שמבאר דלא אזלינן אחר אומדנא ודברים שבלב למיעקר נחלה דאורייתא, ונפסק כן ברמ"א (חו"מ סי' רפא ס"ו). וכן מבאר בכזאת בשו"ת שבות יעקב (ח"ב חו"מ סי' קמו) דכל היכא דאיכא לאסתפקי בלשון המתנה על המקבל להביא ראיה כי הנכסים בחזקת היורשים, ואפילו אם יהיה אומדנא בודאי, מ"מ לא אזלינן בתר אומדנא להוציא מיורשים.

לבניו שיעשו כך וכך, ויסביר להם טעם בקשתו בכדי שיעשו רצונו בדרך של כבוד ויקיימו בזה גם מצות כיבוד אב, וזה עדיף מלעשות דרך צוואה.

אמנם כתב (שם פ"ד סכ"ח) אם רוצה לשנות סדרי חלוקת נכסיו שלא לפי דיני הירושה שקבעה התורה וחז"ל, אינו יכול לעשות בדיבור בלבד, ומ"מ יכול לעשות כן במתנת שכיב מרע או במתנת בריא מחיים, וצריך שהיא המצווה שפוי בדעתו בשעת צוואה, ובכדי שרצונו יתמלא לאחר מותו נוהגים לכתוב שטר צוואה ובו מפורט כל מה שרצונו לעשות בנכסיו, ומכיון שבדרך כלל האדם רוצה לחלק נכסיו בעודו בריא וגם רוצה להשאיר לו זכות ליהנות מנכסיו עד יום מותו או זכות לשנות צוואתו אם ירצה, וכן יש דברים שאינם יכול להקנות במתנת בריא כגון דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, על כן צריך המצווה לערוך ולנסח את שטר הצוואה באופן המועיל עפ"י דין תורה שיחייב את היורשים לקיים צוואתו וגם המקבל לא יעבור על דיני ירושה ולא ייכשל בעון גזל וגם ימנע מריבות בין היורשים.

יש שכתבו שאף מי שמשנה מסדרי הירושה עפ"י דין תורה, טוב שישאיר מעט ממונו לחלקו לפי דין תורה, דהיינו לבכור פי שנים ולבנים אחרים חלק אחד.

ממדינה אחרת ואין אנו מכירים אותו, אין לו חזקה, ואסור לאכול בתרומה אפילו דרבנן.

והנה מי ששם משפחתו כהן, אבל מעולם לא נהג בכהונה משום שגדל במשפחה שאינה יודעת מהלכות כהונה, נראה בפשטות שהואיל ורובא דרובא הנקראים כך הם כהנים, נחשב כמי שהוחזק בכהונה. וכמו שכתב הקצה"ח (סי' רפד סק"א) עפ"י הגמרא בב"ב (קכז:) האומרת מוחזקני בזה שהוא בכור דהוי קרי ליה אבואה וכו', דלא דווקא כשהוחזק כן עפ"י אביו, אלא הוא הדין כשהוחזק כן עפ"י מה שבני אדם קוראים אותו בכור, הואיל והוחזק שמו בעיר שהוא בכור הרי זה בחזקת בכור ליטול פי שנים בירושה. ואפילו אם לא הוחזק בשם כהן אלא ל' יום כבר כתב הרמב"ם (מלוה ולווה פכ"ד ה"ד) עפ"י הגמרא בב"ב (קסז:) שאם הוחזק בעיר ל' יום שכך שמו אין חוששין שמה שם אחר יש לו והוא שיהיה לרמות ולעשות קנוניא. אלא שבנידון ידיו לא להסתפק שאולי שם המשפחה הוא שם משפחת האם, ולא שם משפחת האב, וכפי שידוע שאין השמות הוכחה לברור יהדות.

ובספר בן יאיר (מזכרת הגיטין אות א סק"ב) כתב שמי שמכונה כהן אין הכוונה שהוא מזרע כהונה, אלא זה כעין כינוי בעלמא, ועיין בזה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ב אבה"ע סי' יג).

ועוד יש לציין לתשובת האגרות משה (אבה"ע ח"ד סי' יא) שנשאל בדבר אחד שהחזיק עצמו לכהן ונתברר שכל ידיעתו היא מאביו שבעת שקראו אותו לשמות הבר מצוה אמר שהוא כהן, אבל אביו אינו שומר תורה כלל, וגם שברח מבית אביו בילדותו מצד מרדו באביו, שלפי הדעת לא היה לו לידע כל כך דבר כזה, שלכן אין לו שום נאמנות לזה שהוא כהן, וגם אשה אחת שהיתה בת אחי אבי אבא שהיא שני בשני עם אביו הנזכר אמרה איך אפשר שאתה כהן מאחר שאבי שהוא אחי אביך אינו כהן, שלכן אין לחוש למה שאמר אביו, ומצד אמירתו לאוסרו בפסולי כהונה מדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אין לאוסרו מכיון שהחזקת עצמו לכהן הוא עפ"י אמירת אביו שאין לו נאמנות. לכן אינו צריך לגרש את אשתו הגיורת שהיא גיורת בצדק וזהירה בכל דיני התורה ורשאי לחיות עמה כמו כל ישראל בגיורת כי איננו כהן. ומדברים אלו עולה לדינא כי יש לדון בכל מקרה ומקרה לגופו, לדון מה כוונתו באומריו כהן אני, מהן ידיעותיו בהגדרת כהונה, מנין לו ידיעה זו, ויש לחקור ולחפש עדויות על כך, אך אין להסתפק בכך ששם משפחתו כהן ולאוסרו בכך, אלא הוי רגלים לדבר. וע"ע בקובץ תשובות (ח"א סי' קלז).

אמר 'הנני נותן מטבע זו לצדקה' וחזר בו

בגמ': האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע נותן להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל וכו'. (בבא בתרא קכט, א).

בפוסקים האריכו לדון לגבי צדקה אם אדם שנדר דבר מה לצדקה יכול לחזור בו תוך כדי דבור, או שמא כשם שבהקדש אינו יכול (עיין נזיר ט, ט), כך גם בצדקה.

דעת היושב הכהן' (סי' יח, הו"ד בפתחי תשובה יו"ד סי' רנח סק"ז) שגם גבי צדקה אינו יכול לחזור בו, כיון שאמירתו לגבוה כמסירה להדיט ממש, נמצא שכשאמר שיתן הרי כאילו מסר כבר לידי העני.

כך גם פסק הלבוש (חו"מ סי' רנח) והמחנה אפרים (צדקה סי' ח), והוכיח זאת מכמה סוגיות, [עי"ש מה שהעיר מסוגיין].

אולם הסמ"ע (שם ס"ק יד) והש"ך (שם סק"ה) והקצה"ח (סק"ב) כתבו שיכול לחזור בו. ובערוך השולחן (יו"ד שם ס"ט) כתב לתמוה על החולקים, מדברי הרשב"א שכתב שאין אומרים אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט בהקדש ועניינם, והלכה פסוקה היא בחו"מ (סי' צה) שכל הקדש לעניים ולבה"נ ולס"ת דינם כהדיט, ועוד כתב שאפילו בהקדש למזבח מי יימר שתוך כדי דיבור אינו יכול לחזור בו, והא איפסקא הלכתא בב"ב (בסוגיין) ובגדרים (פז). שבכל התורה תוך כדי דיבור כדיבור דמי לבד מעבודה זרה וקדושתין וכו', אבל בכל שארי דברים יכול לחזור בו. וזה שאמירה כמסירה היינו אם לא חזר בו תוך כדי דיבור, והרי כל ההקדשות והצדקות הם חלק מחלקי נדרים, ובגדרים קי"ל דיכול לחזור בו תוך כדי דיבור, ועוד שהרמב"ם (שבועות פ"ב) הסביר הדבר דחזרה תוך כדי דיבור דומה לטועה, עיי"ש, א"כ מה שייך על זה לומר כמסירתו להדיט. ועי"ע בדעת תורה (יו"ד סי' רנח) שהאריך בנידון זה.

בני פלוני לא יירש

בגמ': אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן. (בבא בתרא קכח, ב).

ברמב"ם (נחלות פ"ו ה"א-ב) ובשו"ע (חו"מ סי' רפא ס"א) פסקו, אין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש אע"פ שזה ממון הוא, לפי שנאמר בפרשת נחלות 'והיתה לבני ישראל לחקת משפט', לומר שחוקה זו לא נשתנתה ואין התנאי מועיל בה בין שצוה והוא בריא בין שהוא שכיב מרע בין על פה בין בכתב אינו מועיל, לפיכך האומר וכו' בתי תירשני במקום שיש לו בן לא אמר כלום וכו'. הרי דלא מועיל על כך שום תנאי.

ובב"י (חו"מ סי' רפא) הביא בשם תשובת הרשב"א שנשאל על אחד שהיו לו בני אחיות ובן אה אוהב יותר את בני האחיות ולכן הקדים ונתן מתנה לבן אחיו בתים, וכתב בצוואתו שבאלו הבתים הנתנים לו סילק כל חלק וזכות בן אחיו מכל ירושתו, וטוענים בני האחיות שכל שאר הנכסים הם שלהם כיון שסילק את בן אחיו מירושת שאר נכסיו. והשיב, לא מצאתי לבני האחיות זכות בנכסים אלו שאין אדם יכול לסלק הירושה מירושתו מפני שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה. ועוד, שכל שבן האח ראוי לירש ואין אחר לירש עמו, אע"פ שסלקו מנכסיו כל שלא נתנו לאחר ממילא הוא יורש, דמאן לירות, בר קשא דמתא. והאחיות ובניהם כנכרים גמורים הם במקום בן האח הראוי לירש, ואינו דומה למשנתניו דלא יירש עם אחיו דמשמע מינה דטעמא דלא אמר כלום היינו דווקא משום שהתנה על מה שכתוב בתורה, הא לאו הכי היה הוא מסולק ויהיו שאר האחים יורשים ממילא ואע"פ שלא נתן להם בפירוש, דשאני התם שכולם ראויים לירש וכל שנסתלק האחד השאר יורשים הכל, אבל כאן שאין עסק לאחיו [אולי צ"ל 'לאחיות'] בירושה במקום בן האח למה יטלו בני האחיות ומה להם

עשיית צוואה לעיני הממון

בגמ': ולר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו'. (בבא בתרא קכז, א).

בפתחי חושן (ח"ח עמוד קסח) כתב, מי שיש לו בנים ת"ח ויראי שמים והולכים בדרך התורה, והוא סמוך בחוש שלא יריבו ביניהם בעניני הירושה וגם אין חשש מצד דינא דמלכותא, נראה שמעיקר הדין מוטב שלא לערוך צוואה ויניח הירושה לבניו או ליורשיו שיעשו עפ"י דין תורה בדרך של כבוד ואחווה ושלום, ואף אם רוצה להיטיב עם אחד מהבנים או לבנותיו אם יודע שישמעו לקולו מוטב שיעשה כך דרך בקשה

הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה זי"ע

**בעל תולדות יעקב יוסף
כ"ד תשרי תקמ"ב**

ס'איז נישט קליין פארן גרעסטן, און נישט גרויס פארן קלענסטען

כה אמר הגר"מ זמבא, על לימוד גמרא, ס'איז נישט קליין פארן גרעסטן (זה אינו קטן לאדם הגדול ביותר) און נישט גרויס פארן קלענסטען (ואינו גדול לאדם הקטן ביותר) כלומר, שהאדם עם המוח הכי פנורמי וחזק יכול למצוא בגמרא את שאהבה נפשו לפלפל וללמוד באופן עמוק עד אין סוף, וכן להיפך האדם עם הראש והמוח הכי חלש - יכול להשתעשע בה ולמצוא סוגיות קלות כאגדתא וכדו'.

כן יש לומר על דברי הספה"ק תולדות יעקב יוסף ס'איז נישט קליין פארן גרעסטן (-זה אינו קטן לאדם הגדול ביותר) און נישט גרויס פארן קלענסטען (-ואינו גדול לאדם הקטן ביותר) כלומר שהאדם עם ראש גדול וחזק יכול למצוא בתולדות האדם עם ראש גדול וחזק יכול למצוא באופן עמוק עד אין סוף, וכן להיפך האדם עם הראש והמוח הכי חלש - יכול להשתעשע בה ולמצוא דברי צרי ומרפא ומשלים נאים וכדו' כמעט בכל פרשה. (מפי הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל)

בסערה השמימה, ונטמן בפולנאה ע"י רעו ה'מוכיח' זי"ע. מתלמידיו הקרובים: הרה"ק רבי גדלי' מליניץ בעל "תשואות חן" הסבא משפאלע הסבא, ורבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע.

הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה נצר למקובל האלקי מהר"ש מאוסטרופולי, בעל תוספות יום טוב, ובעל הספה"ק יסוד יוסף.

נולד בין השנים ת"ל-ת"מ לערך לאביו רבי צבי הכהן. תקופת חייו הראשונה לוטה בערפל, ואך זאת יודעים אנו שהיה גאון עולם, ובתקופה הראשונה כיהן כאב"ד שאריגראד.

בהיותו כבן ששים שנה או יותר החל להימשך לחסידות, ע"י הרה"ק רבי יהודה לייב "המוכיח" מפולנאה. הוא דבק בבעש"ט והיה מגדולי תלמידיו. אנשי עירו התנגדו לדרכו החדשה וגרשוהו מן הרבנות והבעש"ט נסע להפיס את דעתו. אח"כ התקבל כאב"ד ראשקוב וגם שם סבל מרדיפות, ועבר לנעמירוב לאחר הסתלקות המוכיח מפולנאה התקבל כאב"ד פולנאה, ועל שמה נקרא.

הבעש"ט הק' אמר עליו כשעלה לשמים וישאלוני מה פעלתי, אענה: "העמדתי את תלמידי יוסל'ה!" לאחר הסתלקות הבעש"ט התמסר להפצת תורתו בכתובים. וספר החסידות הראשון שיצא לאור הוא ספרו "תולדות יעקב יוסף". עליו התבטאו צדיקי עולם בביטויים נשגבים. כ"ד בתשרי תקמ"ד עלה הרה"ק מפולנאה

סניגורן של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע

**"הקדושת לוי"
כ"ה תשרי תק"ע**

מנין לך שאתה רץ אחר פרנסתך אולי אתה מתרחק ממנה!?

המעשה שהיה אצל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, א, בעל 'קדושת לוי', אשר פעם אחת פגע באדם אחד שהיה רץ בדרך בבהלה גדולה. שאלו הקדושת לוי: להיכן אתה רץ? נענה האיש ואמר: אני רץ אחר פרנסתי! תהה הקדושת לוי ושאלו: מנין לך שהפרנסה שלך היא מצויה מלפניך, שאתה רץ אחריה להשיגה, שמא הפרנסה שלך מאחוריך, וכשאתה רץ קדימה אתה למעשה בורח ומתרחק ממנה!?

(ספיר ויהלום פר' כי תבוא תשפ"ג- להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מגיע לישראל שפע רב

מסופר, על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, ששמע פעם איך יהודי עומד ומסיח לבו לפני מגיד מן המתנגדים, וקובל לפניו על מצבו הרע, שרע ומר לו מאוד, צרות מסובכות אותו לאין שיעור, וכל זאת בשעה שהוא מתאמץ בכל

לפינסק, וכל השנים הללו היה נרדף וסבל יסורים ועג"נ נוראים, עד ש בשנת תקמ"ה כשהיה בן מ"ה שנה זרחה עליו השמש ונת קבל לאב"ד בק"ק בארדיטשוב, ושם ישב על כסא מלכותו כ"ה שנה עד יום פטירתו כ"ה תשרי תק"ע ומנ"כ שם.

רבינו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע נולד בשנת ת"ק לאביו הגאון רבי מאיר זצ"ל אב"ד הוסאקוב, בנו של הגאון רבי משה מזאמושטש זצ"ל, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת שרה סאסיא ע"ה נצר מגזע המהרש"א ז"ל.

בימי עלומו נתחתן עם בתו של הגביר הקצין רבי ישראל ממשפחת פרץ מגדולי ונכבדי עיר לו ברטוב, שם בבית חותנו התרועע עם אברכים רבנים חריפים גדולי התורה, כגון הגאון המפו' רבי יוסף תאומים זצ"ל בעל פרי מגדים, הרה"ק רבי ישכר בער אב"ד זלאטשוב בעמח"ס בת עיני, ש"ב רבי אריה לייבוש פרץ ועוד, ושם נתעלה בידיעת התורה מעלה מעלה לגאון ולתפארת.

כשהיה כבן טו"ב שנה וכבר היה מלא וגדוש בש"ס ופוסקים, החל לפעמו רוח ה' ביתר שאת ועוז, ונסע אז לרבו הק' הרבי רבי שמעלקא זי"ע שהי' אב"ד אז בק"ק רוטשעוואהל, ורבו זה לקחו לבית רבו קה"ק המגיד הק' רבי דוב בער מ מעזריטש זי"ע, ושם השתלם בתכלית השלימות ע"י החברייא קדישא.

בשנת תקכ"א נקרא להיות רב ואב"ד בק"ק רוטשעוואהל, ומשם עבר לזעליחוב, ומשם

עתידי לתת לבני ישראל בצאתם ממצרים, וזה רכוש עצום ורב, אוצר בלום, שאין גדול ממנו "יקרה היא מפנינים" ו"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ובוודאי היה יוצא בכך ידי חובת ההבטחה שנתן, ואף על פי כן נתן להם כלי כסף וכלי זהב פשוטים כמשמעם "כדי שלא יאמר אותו צדיק, אברהם" ולא יבוא בטענה, שהנה "ועבדום ועינו אותם קיים בהם" - בהם ממש בגופם, בדרך הגשמית הפשוטה, ואילו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם" - בהם ממש, בגופם כפשוטו, אלא בנשמותיהם, ושיילם להם ברוחניות (במשנת רש"י עמ' שיב)

הן אלא צרות ממש, צרות גשמיות, ולכן הוא חייב לך גם שכר שבחומר, טענותיך יהודי יקר כולם אמת וצדק.

ואל המגיד אמר: זהו הפשט בדברי חז"ל (ברכות ט:) "דבר נא באזני העם" אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם (בראשית טו, ג) קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם (והוא מברכות ט). וכבר הקשו, הלא גם מבלי שיאמר אותו צדיק צריך הקב"ה לקיים את הבטחתו.

אלא י"ל, שבהבטחתו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" התכוון הקב"ה לרכוש רוחני לתורה שהוא

כוחותיו ללכת בדרך הישר ולעבוד את ה', ומעולם לא הרע לאיש, וקצרה דעתו מהבין על מה מגיע לו שיהא סובל כל כך.

הוסיף היהודי וטען למגיד: הייתכן - זו תורה וזו שכרה, ובעולם הזה אין מגיע לו כל שכר, ואפילו לא פת לחם לשובע. ניחמו המגיד והסביר לו, שאכן חלק מן השכר על המעשים טובים ניתן גם בעולם הזה, אלא ששכר זה אינו בדברים פשוטים שבגשמיות אלא בדברים שברוחניות, בתענוגות שברוח.

נפנה אליו 'הרה"ק מבארדיטשוב' ואמר לו: ר' יהודי אל תאמין לו, אין זו אמת, אף הצרות שריבוננו של עולם מביא עליך לא צרות רוחניות

הגה"ק רבי סופר מפרעשבורג זי"ע בעל מרנא ה'חתם סופר' כ"ה תשרי ת"ר

לפינסק, וכל השנים הללו היה נרדף וסבל יסורים ועג"נ נוראים, עד ש בשנת תקמ"ה כשהיה בן מ"ה שנה זרחה עליו השמש ונת קבל לאב"ד בק"ק בארדיטשוב, ושם ישב על כסא מלכותו כ"ה שנה עד יום פטירתו כ"ה תשרי תק"ע ומנו"כ שם.

מרנא ה'חתם סופר הרג בידי הק' עמלקי

סיפר הגרי"ש אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חת"ס: מרנא ורבנא ה'חתם סופר' זצ"ל, היה אך כבן ט"ז שנים כשסיים ללמוד את הש"ס כולו, והוא תלמיד בישיבתו של רבו הגה"ק "הנשר הגדול" רבי נתן אדלר זצ"ל. ביקש ה'חתם סופר' לעשות "יומא טבא לרבנן" ולשמוח בשמחת התורה, בא לפני רבו, ושאל במה וכיצד יחוג את החג הגדול הזה.

השיבו רבו שלכבוד "סיום הש"ס" יקבל על עצמו להתענות שלשת ימים רצופים לילה ויום ללא הפסק. ואין צריך לומר על התלמיד המובהק, הדבוק ברבו הגדול ונפשו קשורה בנפשו, שככל היוצא מפי רבו קיים כפשוטו.

ויהי ביום השלישי בהיותו כואב וחלש מן התענית הארוכה, יצא אל מחוץ לעיר לרעות בגנים ולשאוף אויר צח, נתאחרה לה השעה והגיעה עת המנחה, נעמד שם ה'חתם סופר לתפילה הוא עם חבריו הנלווים אליו. בעודם עומדים בתפילה, הופיע למולם ערל אחד שביקש להרע להם, נמלטו כל בני החבורה על נפשם, לבר ממרן ז"ל שהמשיך בתפילתו, לא נע ולא זע.

כשסיים את תפילתו, קרב אליו אותו ערל וביקש להכותו, מיד הרים מרן ה'חתם סופר את ידיו הקדושות, היו ידיו של משה עושות מלחמה, ויך את הערל וימיתוהו.

ומקובלני: שכשחזר מרן ז"ל לרבו "הנשר הגדול" רבי נתן, קידם פניו בברכת "ברוך הבא", ואמר לו "קיימת מצות מחיית עמלק!".

רשומים בשמך (עמ' נז)

ישכר בער אב"ד זלאטשוב בעמ"ס בת עיני, ש"ב רבי אריה לייבוש פרץ ועוד, ושם נתעלה בדיעת התורה מעלה מעלה לגאון ולתפארת.

כשהיה כבן ט"ב שנה וכבר היה מלא וגדוש בש"ס ופוסקים, החל לפעמו רוח ה' ביתר שאת ועוז, ונסע אז לרבו הק' הרבי רבי שמעלקא זי"ע שהי' אב"ד אז בק"ק רוטשעוואהל, ורבו זה לקחו לבית רבו קה"ק המגיד הק' רבי דוב בער מ מעזריטש זי"ע, ושם השתלם בתכלית השלימות ע"י החברייא קדישא.

בשנת תקכ"א נקרא להיות רב ואב"ד בק"ק רוטשעוואהל, ומשם עבר לזעליחוב, ומשם

הגאון רבי משה סופר זצ"ל נולד בז' בתשרי תקכ"ג לאביו רבי שמואל סופר. בצעירותו למד אצל אביו, ואח"כ אצל רבו המובהק הגה"ק רבי נתן אדלר אשר לימדו גם את תורת הנסתר. וידו לא זזה מתחת ידו. כן למד אצל הגה"ק רבי פנחס בעל ה"הפלאה" תלמיד המגיד הק' ממעזריטש זי"ע.

בשנת תקנ"ד נתקבל לאב"ד דרעזניץ, אח"כ כיהן במאטערסדארף, בשנת תקס"ז נתקבל לאב"ד פרעשבורג. בזיו"ש נשא את בתו של הגאון רבי עקיבא אייגר מפוזנא, וממנה נולדו ילדיו הגאונים. נודע כגאון ישראל וקדושו והיה מנהיגה ופארה של יהדות הונגריה. בפרעשבורג הרביץ תורה לתלמידים בישיבתו הגדולה, ממנה יצאו כמעט כל גדולי ישראל שהיו לימים בהונגריה.

היה בקי בכל החכמות ואף פיוטים וחרוזים נפלאים חיבר. הגאון רבי מרדכי בנט זי"ע אמר עליו: "הלכה כמשה בכל מקום". שגא את הכבוד והגאווה, ופעם אמר לבנו הכתב סופר זי"ע שמיום עומדו על דעתו לא התפלל תפילה במחשבה זרה, ושמימי לא עלתה על ליבו שום מחשבת כבוד וגאווה, כלמדו תורה לרבים ובחדשו חידושי תורה, ומה שנהג נשיאותו ברמה היה לשם שמים. את המתחדשים שבימיו רדף עד חרמה בהכריזו - "חדש אסור מן התורה".

בכ"ה בתשרי ת"ר נתבקש לישיבה של מעלה ותלמידיו נשאו לפני ארונו יותר מתשעים ספרים וכת"ק שחיבר על כל מקצועות התורה. (שרפי קודש)

רבינו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע נולד בשנת ת"ק לאביו הגאון רבי מאיר זצ"ל אב"ד הוסאקוב, בנו של הגאון רבי משה מזאמושטש זצ"ל, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת שרה סאסיא ע"ה נצר מגזע המהרש"א ז"ל.

בימי עלומו נתחנן עם בתו של הגביר הקצין רבי ישראל ממשפחת פרץ מגדולי ונכבדי עיר לו ברטוב, שם בבית חותנו התרועע עם אברכים רבנים חריפים גדולי התורה, כגון הגאון המפ' רבי יוסף תאומים זצ"ל בעל פרי מגדים, הרה"ק רבי

הרה"ק רבי אשר פרלוב מסטאלין זי"ע כ"ו תשרי תקפ"ז

דורו, רבו הרה"ק רבי ברוך ממעזיבז זיע"א, הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז זיע"א והרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקא זיע"א ועוד.

כן עודד את חסידיו לעלות לארץ הקודש, ומהם יתד ופינה לחסידות קארלין עד ימינו, שימש כשליח ציבור, והתפרסם בתפילותיו הנלהבות. התבטא עליו המגיד מסטפין שמעיד הוא שבביאת המשיח ושבעת הרועים עמו, יכבדו את רבינו להתפלל לפני התיבה. (מאורי אש)

ניהל עדתו שלושים וחמש שנה, מספר ימים לפני הסתלקותו, היסב לסעודה עם בנו הבית אהרן, ובאמצע התבטא בפניו שכבר נסתמו ממנו מעינות החכמה. לאחר מכן אמר בשם הרבי ר' ברוך ממעזיבז, שפטירה לאחר הימים הטובים של תשרי, ראש השנה יום הכפורים סוכות ושמני עצרת, הוא זמן טוב, כי הוא לוקח עמו את כל הימים הטובים בשלימות.

לפנות בוקר, ערב שבת בראשית כ"ו תשרי תקפ"ז עלתה נשמתו הטוהרה למרום בשנת הס"ז לחייו, והובא למנוחות בקארלין באוהל מיוחד סמוך לציינו של אביו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין.

ברגעים האחרונים קודם עלייתו לשמי מרום אמר, "יש צדיקים קדושים שמבטיחים שלא יכנסו לגן עדן עד שיבוא הגואל, אנו אין בכוחנו להבטיח הבטחה כזאת, רק זה נאמר, כאשר היתה כל עבודתנו בעולם הזה בתפילה ותחנונים עבור ישראל, כך בעולם העליון נעמוד בתפילה ובתחנונים עבורם. (בית אהרן לקוטיס קנז ב) (אור יקר, ימי זכרון)

חידושו ודברי תורתו הובאו בספרו של בנו הבית אהרן, משנת חכמים, שהו"ל הרה"ק רבי אברהם אלימלך מגראדזיסק זיע"א, ברכת אשר.

נעלות וכמו שכתב נינו הרה"ק רבי שלום מקוידנוב זיע"א בהקדמה לספרו דברי שלום, "לזקני הק' הרא"ש היו תלמידים גדולים במעלה כידוע".

בשנת תקנ"ט, נאסר על ידי הממשלה הרוסית בעקבות הלשנה של המתנגדים יחד עם בעל התניא, ורבי רבי מרדכי מלעכוויטש, ושחרר בחודש כסליו באותה שנה.

רק בשנת תק"ע חזר להתגורר בקארלין לאחר שנתגברו על ההתנגדות הגדולה שהיתה שם עד אז, בימיו פרחו חסידות קארלין, ובעשרות עיירות נתייסדו בתי מדרשים של חסידי קארלין. הסתופפו בצילו אף בעלי מלאכה שהועד עליהם כי בתמימותם זכו להתעלות מעלות רמות בקיימם בפשטות את הכתוב (דברים יח ג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך'.

רבינו עסק הרבה במצות הצדקה, והיה בעצמו הולך ומכתת רגליו עבור עניים, כן פעל ביותר לטובת עניי ארץ הקודש, ואף עמד בקריאת קודש לחזק את מעות ארץ ישראל, במיוחד עבור כולל וואהלין שנתייסד אז, ונתמנה על ידי הרה"ק רבי אברהם הכהן מקאליסק זיע"א להיות אחראי למעות אלו, היה בקשר למען צדקה זו עם צדיקי

אורו של רבינו זרח בשנת תק"כ, בבית אביו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זיע"א. בשנת ה"ב לחייו נתייתם מאביו הגדול שנסתלק בדמי ימיו, ותלמיד אביו הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א הי"ד, לקחו אל ביתו, גידלו וטיפחו אותו, והיה אצלו כבבת עינו, כשידו לא זזה מתחת ידו.

רבי שלמה התבטא פעם שלא בא לעולם, כי אם לפשוט ספיקותיו של תלמידו, רבינו. רבינו היה תמיד צמוד אל רבו הקדוש, היה היחיד שנוכח בעת שירו ברבו הקדוש ביום שבעה עשר בתמוז שחל בשבת, ושימשו בימיו האחרונים עד להסתלקותו.

טרם ההסתלקות פנה רבי שלמה אל רבינו ואמר לו שיבקש את משאלתו ויתן לו, אמר לו רבינו הרי אין לי בת זוג ואין לי בן זכר, (מזיווג ראשון זכה רבינו רק לבת יחידה), ציוה עליו רבו, סע לפולין, שם תמצא לך אשה, ותיוושע בכך.

אכן עשה כך, ונתקיימה ברכת רבו, כשנסע אל הרה"ק המגיד רבי ישראל מקאזניץ זיע"א, העבודת ישראל, הוא שידך לו את אלמנת הרה"ק רבי אהרן שותק מזעליחוב, ונולד להם בנם הרה"ק רבי אהרן בעל הבית אהרן זיע"א. כן גידל רבינו את בנה רבי משה בער זצ"ל, ואת בתו, אשת הרה"ק רבי שמואל מאמדור זיע"א.

תקופה ארוכה לאחר נישואיו השניים, היה סמוך על שולחנו של המגיד מקאזניץ, ואף נתקשר עמו בקשר מיוחד ואמיץ שנמשך גם אחר מכן כשעבר לגור בזעליחוב, ואף לאחר שקיבל עליו את ההנהגה.

לאחר הסתלקות רבו הקדוש מקארלין בכ"ב תמוז תקנ"ב, פנו רוב החסידים לרבינו, וקבלו את מרותו, בתחילה הנהיג את חצרו בקארלין, אך מאוחר יותר עקב ההתנגדות הגדולה של חלק מתושביה, עבר לסטאלין, ופתח בה את בית מדרשו.

עם זאת, נסע לאחר הסתלקות רבו להסתופף בצל הרה"ק רבי ברוך ממעזיבז זיע"א, יחד עם רעו ומחותנו הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זיע"א, כן נסע לרבי פנחס מקוריץ, ואל האוהב ישראל מאפטא.

לאחר שעלה על כס ההנהגה בסטאלין, העמיד תלמידים וחסידיים הרבה מהם שהיו בעלי מדרגות

תפילה שחודש תשרי ישאר עמו

יהא רעוא קמיה דתשרי על עמיה (זמירות ליל שבת). יה"ר שהחודש תשרי ישאר כל השנה על עמיה.

(ימי זכרון)

בס"ד
קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

שינוי השם

בקשתו ותעש. מחמת התרגשותו של ר' מתתיהו מעצם הביקור של הרבי ומדבריו המיוחדים, לא חשב ר' מתתיהו כהוגן על תשובתו ולכן הוא נענה ואמר שלא חסר לו מאומה ב"ה.

אלא שלא כך היו פני הדברים: הגבאי היה כבר שנים רבות אחר חתונתו ועדיין לא נושע בזרע של קיימא. מששמעו החסידים שהתלוו אל הרבי בביקורו אצל ר' מתתיהו את תשובתו כי אין הוא חסר מאומה, נענו הם ואמרו לרבי: הלא ר' מתתיהו הוא חשוך בנים וכדאי הוא לברכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. ואכן הרה"ק משינאווא בירכו בהתרגשות רבה שיושע במהרה בזרע של קיימא. לתקופת השנה הייתה השמחה שרויה במעונו של ר' מתתיהו עם היוולד לו בנו שנקרא בשם חיים יעקב, אשר לימים הגיע לפרקו, נישא ועבר להתגורר בעיר קראקא, והוא זה שנחלה והרבי שינה את שמו לחיים ישראל.

מששמע הרב מנאסויד את הסיפור המרטיט על ברכתו של הרבי משכבר הימים, נענה ואמר: אכן נודע הדבר, וכעת ברור ופשוט הסיבה שלהרה"ק משינאווא היה ברור כי הוא יתפא וישאר בחיים, כי היות שלבן החולה לא היו עדיין בנים, ונמצא שאילו לא היה מחלים ממחלתו הקשה לא היתה מתקיימת ברבת רבינו לאביו שיוכה לבנים, שכן אם לו עצמו אין בנים הרי הוא חשוב כמת, והואיל והדברי יחזקאל היה בטוח שבזכות מסירות נפשו של ר' מתתיהו למעשי חסד בעת המגפה הוא זכה להתברך בן זה היה ברור ומובן בעיניו שהחולה יחיה.

היה הרה"ק מנאסויד מספר סיפור זה על כוחו של הרה"ק משינאווא ומציין כי את הרפואה הביא לחולה על יד שינוי השם, שאם אכן ר' חיים יעקב היה חולה מסוכן הרי שר' חיים ישראל זכה לישועה ולרפואה, וברבות הימים אף זכה לבנים ובני בנים.

ועוד היה מוסיף ומציין דבר פלא ששינוי השם של הרה"ק משינאווא פעל את פעולתו באופן מוחלט עד כדי כך שמאותו היום והלאה לא נשמע שאדם יקראנו בשמו הקודם אפילו בטעות, והיו הכל קורים אותו ר' חיים ישראל, ושמו הקודם נמחק לחלוטין. כי אכן גדול כוחם של הצדיקים לידע ברוח קדשם אימתי יש לשנות את השם, וכשעקר את השם והציב תחתיו שם אחר, נקבע השם החדש ולא נקרא עוד בשמו הקודם כלל ועיקר, והיה זאת לחידוש גדול.

על הפסוק (בראשית ב' ט'): 'וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ', פירש הרה"ק רבי חיים מטשערנוביץ זיע"א בספרו 'באר מים חיים': ועיקר קריאת שמות של אדם היה הכל 'לנפש חיה', כלומר, לערך הנפש שבו ששם זה הוא חיותו. והוא פותח שם בדברים ששמע מהרה"ק המגיד מזלאטשוב זיע"א: שמעתי מפי אדמו"ר נזר ישראל וקדושו אור עולם המפורסים מו"ה יחיאל מיכל צוקללה"ה שאמר לי בפירוש, שחלילה לשנות שם אדם החולה, אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוח הקודש. כי שם הנקרא לאדם בעת הוולדו ודאי רובו ככולו מזדמן מאת הקדוש ברוך הוא, באשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו כאשר הוא חי על פני האדמה. והנה החולה ודאי צריך לחיזוק ביותר, ולפעמים אין לו חיזוק אחר כי אם זה החיזוק של השם, ואם עוקרין אותו כדרך שאומרין ומעתה לא יעקב יקרא עוד שמך וכו' והשם השני אפשר כי לא מחיותו הוא ונשאר בלא מחזיק החיות שלו.

כך הוא מפרש את לשון הפסוק כאן: 'נפש חיה - הוא שמו', ששמו של האדם הוא חיותו והוא שמו למעלה.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בין שבעת הגבאים שהיו עומדים לשרת בקודש בביתו של הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א היה גבאי אחד ששמו היה ר' מתתיהו, שהיה עושה את מלאכתו במסירות ונאמנות. כל דברי הרבי היה קודש בעיניו. ביום מהימים קיבל ר' מתתיהו מברק דחוף מהעיר קראקא בו נאמר שבנו ר' חיים יעקב שזה עתה נישא ומתגורר שם, הוא חולה מסוכן, והרופאים המומחים בקראקא התיאשו מלמצוא לו מזור ומרפא.

מיהר ר' מתתיהו לביתו נאווה קודש של הרה"ק משינאווא כדי להזכיר את בנו ולבקש עבורו דבר ישועה ורחמים. שמע הרה"ק משינאווא את דברי הגבאי על בנו, וצויה עליו לשלוח תיכף מברק בשמו אל העיר קראקא להודיע אצל משפחת החולה שתנוח דעתם כיון שהוא מבטיח שהחולה יחיה בוודאי ועוד יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים.

באותו מעמד שהרה"ק משינאווא הבטיח ובירך כל החולה, הוא המשיך את ההשפעות הטובות על ידי ששינה את שמו של החולה ואמר כי לא יקרא שמו 'חיים יעקב' כי אם 'חיים ישראל', אם אכן 'חיים יעקב' הוא חולה מסוכן הנוטה למות הרי ש'חיים ישראל' נכתב בספר חיים ברכה ושלוש לאריכות ימים ושנים טובות.

רק לאחר זמן התברר לר' מתתיהו שבאותה שעה ממש בו הבטיח הרה"ק משינאווא את הבטחתו ועשה את שינוי השם לבנו, כבר עמדו אנשי החברה קדישא והדליקו נרות נשמה ליד מיטת החולה לקראת יציאת הנשמה, אלא שלפתע, כהרף עין השתנה מצבו והוא החל להזיע עד שלאחר כמה ימים הבריא באורח פלא ויקם ויתהלך בחוץ על משענתו.

מיד הגיע מברק נוסף לשינאווא בו הודיעו על רפואתו הפלאית של החולה. בא ר' מתתיהו כדי לבשר זאת לרבי, אלא שהרה"ק משינאווא לא התפעל כלל מהבשורה הטובה, והפטיר כבדרך אגב שאין כאן כל מופת, וכי רפואתו הייתה צפויה ומובנת מאליה.

באותו זמן היה מצוי בשינאווא הרב מנאסויד הגאון רבי אברהם יהושע פריינד זצ"ל. הוא שמע את תגובתו המעניינת של הרבי והבין שהרה"ק לא היה מתבטא בהחלטיות כה רבה אילולי יש כאן דבר מה שהוא סוד הדבר. הטריח הרב מנאסויד את עצמו וישב לחקור את הגבאי ר' מתתיהו להבין פשר דבר, מפני מה אמר הרבי שדבר ברור הוא זה שהחולה יתרפא.

סיפר לו הגבאי שבנו זה, שעתה קרוי ר' חיים ישראל ומלפנים היה שמו ר' חיים יעקב, נולד מברכתו של הרה"ק משינאווא בעקבות מעשה שהיה: מגיפה קשה, מחלה מדבקת ומסוכנת, החלה להתפשט בעיר שינאווא ובסביבתה. כיון שכן, אנשים שחששו לבריאותם נמנעו מלבוא במגע ישיר עם החולים בכדי שלא להדבק במגיפה, וכך נמצא שהחולים לא היה להם מי שיעמוד לימינם לסעוד אותם וברגעים ובשעות הקשים. היו חולים כאלה שאף יכולים היו לשרוד את המחלה ולהשאר בחיים, אך היות ואנשים לא הסכימו להתקרב אליהם ולטפל בהם, הם הוזנחו ומתו. והיה הרה"ק משינאווא מאוד כואב ומצר על מצבם של החולים האומללים שאיש אינו מגיע לבקר אותם.

שמע זאת ר' מתתיהו, גבאי של הרבי, והחליט כי הוא לוקח זאת על עצמו. מאותו היום והלאה קבע ר' מתתיהו לעצמו זמן של כמה שעות בהם הלך לבקר את החולים והיה סועד אותם ומפקח על כל הצטרותם. שמע מעשיו הטובים של הגבאי הגיע לאזני הרה"ק משינאווא, והוא אמר לו שיידע כי הוא מכיר לו טובה על כך, ועד כדי כך שהרה"ק משינאווא חרג ממנהגו ובא אליו לביקור מיוחד בביתו לשם הוקרה והערכה. באותו ביקור אמר לו הרבי שכעת הוא עת רצון וזמן מסוגל לישועות, ויכול הוא להזכיר את עצמו, מה

מחבורים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיניפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ימיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרנוביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנוס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 1 • נתינה: הס 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

הלכות רפואה בשבת

שיעורים לארגוני ההגדה - חברי מד"א - צוות הצלה בית שמש

שנמסרו ע"י הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א

בבית המדרש 'באר ישראל'

ב"ה גיליון מ"ז

קיצור הלכות התרחקות מעריות

ה. הרחקות מאשה זרה.

א. לדעת הרמ"א [שם ס"ה ע"פ הבית שמואל שם] מותר לאיש למסור חפץ לידי אשה זרה, וכן מותרת אשה למסור חפץ לידו של איש זר, אמנם כתב בערוך השולחן, שהירא את דבר ד' ירחק מכמו אלה, ובשדי חמד כתב, שיש בזה חשש גירוי היצר והרהורים לא טובים.

ב. הוראת בעל שבט הלוי, דבמקומות עבודה שלבו של האיש גס באשה העובדת שם, יש להיזהר בכל ההרחקות. [שנתבאר בשו"ע יו"ד סימן קצ"ה].

ג. אסור לעובדת להכין קפה למעביד בפניו, אלא תכנהו שלא בפניו ותגישוהו בשינוי. [ע"פ שו"ע אהע"ז כא ס"ה].

ו. נגיעה באשה זרה.

א. אסור לנגוע באשה זרה, ולפעמים יכולים לעבור על לאו ד"לא תקרבו לגלות ערוה".

ב. כתב השו"ע [שם ס"א] "צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד", וכבר המליצו קדמונים, דר"ת של "נשים" הוא, שומר נפשו ירחק מהם.

ג. הש"ך [יו"ד סי' קנז] כתב, דמנהג הרופאים לנגוע ולמשמש בעת שמטפלים בנשים לצורך רפואה, וכתב בחוט שני, דכיון דהרופא בעבדיתיה טריד אין חשש הרהור, אמנם אין לאשה ללכת לטפל אצל רופא פרוץ לבד.

ד. רופאי שינים שעובדות שם נשים ועוזרות בשאיבת הרוק, כיון שאין נוגעות ישיר במטופל, אין מקום להחמיר. [חוט שני].

ה. לעשות בדיקת דם איש אצל אשה, לפעמים יש בזה חשש הרהור, ועל כן בדאפשר יש מקום להחמיר. [שם].

ו. ילדה קטנה שמבקשת לעבור כביש, מותר לתת לה יד, ובילדה יותר גדולה, יתפוס רק בבגדה. [שם].

ד. איסור שאילת שלום.

ו. יש אומרים שמותר לומר לאשה זרה בוקר טוב, יום טוב, לילה טוב, דלשון של ברכה אינו בכלל איסור שאילת שלום, ויש מחמירים בזה, ולשיטתם גם לשון ברכה נכלל באיסור שאילת שלום. ולמעשה נתפשט ההוראה להתיר אמירת לשון של ברכה, ומברכים הנשים בברכת מזל טוב, ברכה והצלחה, שנה טובה, וכל כיצא בזה. [ע"פ שו"ע ונו"כ שם, חוט שני שם, מלבושי מרדכי שם].

ז. על פי האמור, אם באה אשה לבד להתארח, לא יאמר לה בעל הבית שלום עליכם, אלא ברוכים הבאים.

ח. לימודי זכות להאומרים שלום לאשה זרה בעת הצורך, א', מהגרש"ז אויערבאך, דכל שאומר "שלום" לא משום קירוב אלא משום נימוס ודרך ארץ, אינו בכלל האיסור. ב', מהמנחת יצחק, דכל שאומר "שלום", ואינו מוסיף עליכם, או לך, אינו בכלל איסור שאילת שלום. [מלבושי מרדכי שם].

ט. על פי דברי הגרש"ז אויערבאך והמנחת יצחק, מצאנו היתר לומר לאשה זרה שבת שלום, משום נימוס ודרך ארץ. אמנם יותר טוב לומר לה באידיש גוט שבת.

י. לחמותו, דודתו, כלתו, אפשר להקל יותר בשאילת שלום, דאמירתו אינו אלא משום נימוס ודרך ארץ, ואין בזה חשש קירוב וחזיבה. [ע"פ ערוך השולחן, וכן יהודיע]. מאידך הוראת החוט שני להחמיר בזה. ולכן נראה דנכון יותר שיאמר להם בנוסח של ברכה.

יא. אמירת שלום בטלפון לאשה שאינו מכיר, אינו בכלל איסור שאילת שלום. [חוט שני שם, ואפשר שעל זה סומכים העולם כשאומרים "הלו" בתחילת שיחת טלפון, ד"הלו" הוא תרגום של שלום].

יב. לשלוח מתנה לאשה זרה, הוי בכלל איסור שאילת שלום, ולכן נכון שהמנהל לא יחתום את שמו על המתנה, רק יחתום בשם המוסד או העסק. ומתנה שקשורה לכל המשפחה מותר לתת בכל אופן שהוא. [מלבושי מרדכי].

קיצור הלכות יחוד

א. בגדר איסור יחוד.

בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתיישבו מדבר זה, ויתרחקו מן היחוד וכו', גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר, "אילת אהבים ויעלת חן דדיה ריווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד". [עכ"ל הרמב"ם, ובשו"ע אבהע"ז סימן כ"ב סט"ו] כתב אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים שאין אפטרופוס לעריות, והביא שם הבאר הגולה מירושלמי פ"ק דכתובות: "אפילו חסיד שבחסידים".

ב. האסורים ביחוד מן התורה.

א. אלו הם העריות שאסורים ביחוד מן התורה: [דודות וגיסות כגון]: אחות אביו. אשת אחי אביו. אחות אמו. אשת אחיו. אחות אשתו. [בת אשתו. נכדת אשתו]. כלתו. חמותו. אם חמותו. אם חמיו. אשת איש. אשה נדה. אשת איש עם גוי.

ב. אסור מן התורה להתייחד עם כל בתולה מגיל י"ב שנה, דכיון שהגיע זמנה לראות הרי היא בחזקת נדה.

ג. וכן חתן וכלה שעומדים להינשא זה לזה, אסורים ביחוד עד הנישואין. [ע"פ הרמב"ם, חכ"א, דבר הלכה, פתח הבית].

ג. האסורים ביחוד מדרבנן.

אלו הם האסורים ביחוד מדרבנן: קטנה מבת שלש שהיא פנויה ואינה נדה. אלמנה וגרושה שאינה נדה. גויה. איש אחד עם שתי נשים דמן התורה אסור רק באיש אחד עם אשה אחת. אשה אחת עם שני אנשים פרוצים, ובלילה בשעה שדרך אנשים לילך לישון, או במקום שאין אנשים כגון בשדה, אפילו עם שני אנשים כשרים. חתן שפירסה אשתו נדה קודם בעילת מצוה. [שם].

א. איתא בגמרא [ע"ז לו:], יחוד דבת ישראל דאורייתא היא, דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק [ובקידושין פ: משום ר' ישמעאל] רמז ליחוד מן התורה מנין, שנאמר [דברים יג, ז] "כי יסיתך אחיך בן אמוך", וכי בן אבין אינו יכול להסית לעבודה זרה, ולמה נאמר "בן אמוך", אלא ללמדך, "בן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה", וזוהו שהוצרך הכתוב להתיר יחוד לבן עם אמו, מלמדינו שעם שאר עריות אסור להתייחד.

ב. לדעת רש"י ותוספות [שבת יג. ד"ה מה], ועוד ראשונים, איסור יחוד מן התורה, וכן כתב הטור [באבן העזר סימן כ"ב ס"א]. ופירש הרמב"ן שהגם שאינו מפורש בתורה אלא ברמז, בהרבה מקומות אמרו לשון רמז בדברים שעיקרם מן התורה.

ג. והרמב"ם [איסורי ביאה פרק כ"ב ה"ב] כתב, שאיסור יחוד בעריות הוא מפי הקבלה.

ד. יש אומרים שגם הרמב"ם סובר שאיסורו מן התורה, ומה שאמר מפי הקבלה, כיון שאינו מפורש בתורה אלא ברמז. [עיי' מה שהאריך בזה בספר דבר הלכה ס"א].

ה. עוד אמרו בגמרא [שם], יחוד עם עריות אסור מן התורה, ודוד הוסיף וגזר על יחוד עם פנויה, ותלמידי בית שמאי ובית הלל הוסיפו וגזרו על יחוד עם גויה.

ו. כתב הרמב"ם [שם הל' י"ח כ"א]: אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש, אלא מן העריות והביאות האסורות וכו', ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן וכו', לפיכך ראוי לו לאדם לכופף יצרו בדבר זה, ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להינצל מהן, "ויזהר מן היחוד שהוא הגורם הגדול", גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי, הזהרו

מלון יקרון והדושים נפלאים מלוקט מדברות קדשו ותורתו של רבי דוד חי אביהצרא שליט"א

מִי־הָרֵא חֹדֶשׁ

חֹדֶשׁ הָאֶזְרִייתָא
יְסוּד חֹדֶשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

טעם שיש הסתרות ומניעות בעבודת ה'

וכך גם בעבודת אדם בעולמו, כשהכל מאיר לא תמיד שמים לב לראות כמה השפעות של חסד ישנם בעולם וכמה טוב ממלא את כל העולם, ורק כאשר ישנו הסתר אזי מתוכו דווקא ניכרת מידת טובו וחסדו יתברך. וכן ברוחניות וקדושה, כאשר מאיר לו לאדם אין ניכרת כל כך עבודתו, וכי חכמה יש לעבוד את ה' כשהוא נגלה אלינו בהארות הקדושה, הרי לב כל אחד נמס ומשתוקק להיכלל באור החיים את ה' בשעה זו. אך בעתות החושך וההסתר שאז אינה ערבה ונעימה העבודה לשמו יתברך, ולעינים נראה כי החיים המשוחררים נוחים פי כמה מחיי תורה ומצוות שבהם משעבד כל ישותו ומעשיו לעבודת ה', ובשעה זו קם האדם ומכריז בתוככי ליבו ה' אלקי ישראל מלך' וכל חפציי ומאוויי לעשות רצונו, ואף שעתה נראה עת חושך וקשה לי הדבר, עוד יזכור לי אהבתי בשכני בבתי חומר והמלכתי אותו גם במקומות שלא היתה ניכרת בהם מלכותו עד עתה, אז דווקא מאירה מסירותו ועבודתו של כל יהודי למענו יתברך ויתעלה.

'תפארת' גופא - תפארתו של הקב"ה משיעבוד הגוף

ויש לכל אחד לדעת בעת חושך והסתר, שהקב"ה חפץ ומשתוקק לעבודתו זו וכשזוכה לעבדו גם בעת חושך והסתר הקב"ה מתפאר בו ואומר עליו 'ישראל אשר בך אתפאר' (ישעיה מט ג), כי התפארת הגדולה היא הניכרת מתוך הגשמיות וענייני הגוף, כמו שידוע (תקו"ז הקדמה יז). 'תפארת - גופא', שאכן מידת התפארת שבה מתפאר כביכול מלכנו ויוצרנו היא התפארת העולה מן הגוף דווקא, שכן מלאכי עליון העומדים על מכונם ללא הקשיים שמערים הגוף על שוכני חומר אינם מעלים נחת רוח כמו מי שיש לו גוף ומתגבר עליו.

הכיצד, שהרי ביקש דוד המלך ע"ה (תהלים קיט צח) 'מאוּיבי תחכמני', ופירש הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה שמכוחות היצר החמדה והתאוה שיש בעולם שהם אויבי, תחכמני מצוותיך - אלמד להתחכם בעבודתך וביראתך, שאם יש בי כח להימשך עד כלות הנפש לדבר גשמי וחולף, וכן רואה את אויביו הרצים ונמשכים כאש בוערת לבורות חשוכים ונשברים, על אחת כמה וכמה שיש לי לרוץ ולרדוף אחר מצוות ה' לעבדו בלב שלם.

'כברייתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא'

וְיִהְיֶה עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד (א, ה).

כאן הבן שואל ומבקש להשכיל בדעת אמת, אם אכן הקדושה נמצאת איתנו תמיד, לשם מה היא נסתרת לעינים וצריכים לעוררה באמצעות זכרון ימי הטובה, מוטב תהיה גלויה וניכרת לעין כל ונשאר תמיד בקדושה של מעלה.

אף אתה אמור לו, כך טבע הקב"ה בעולמו כמו שכתוב בבריאת העולם (בראשית א ה) 'ויהי ערב ויהי בוקר' שבתחילה יש את הערב החושך

מִילְתָּא דַּפְּלִיאָה

ברכתו של יום השבת

וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מְלֶאכְתּוֹ וְגו' (ב, ג).

זו היא ברכתו של יום השבת, שכל איש מישראל יכול להתקדש בו בקדושה של מעלה, כמו שדרשו במכילתא 'כי קודש היא לכם', מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל. ועל זה נאמר (בראשית ב ג) 'ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, ופירש בעל בית אברהם מסלונים ע"ה (סוף בחקותי) שזוהי ברכתו של יום השבת שזוכים להתקדש בו בקדושתו יתברך, ובלבד 'כי בו שבת מכל מלאכתו' להשליך מדעתו כל טרדותיו ודאגותיו, הן מעניי גשמיות ואפילו מעניינים רוחניים, להיות כל מחשבות לבו רק בשמירת השבת ותוספת קדושתה.

השגת קדושת שבת כפי היראת שמים

אולם בכדי להרגיש עונג וקדושת השבת באמת ובשלימות, נצרך שיהא האדם ירא שמים בסתר ובגלוי, וכמו שנרמז בתחילת התורה הקדושה 'בראשית' נוטריקון 'ירא שבת' (תקו"ז הקדמה ה:), וידקדק בשמירת שבת קלה כבחמורה, שהרי השבת היא מתנה טובה מבית גנזיו של הקדוש ברוך הוא, ו'בית גנזיו של הקב"ה' רומז על יראת שמים, כמו שאמרו (ברכות לג:) בשם רבי שמעון בר יוחאי שאין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, שנאמר (ישעיה לג ו) 'יראת ה' היא אוצרו, וממילא כפי היראת שמים שיש באדם כך ירגיש קדושת השבת שבא מבית גנזיו.

השבת משפיעה יראת שמים מבית גנזיו של הקב"ה

אכן גם מי שלא זכה לקנות בנפשו יראת שמים אמיתית, אזי השבת היא הזמן הנכון לזכות לבוא בה ליראה שלמה מבית גנזיו של הקב"ה, להשריש יראת שמים שלמה בלב שומריה, כמו שאמר המגיד ממעזריטש ע"ה שזאת היא המתנה טובה שביום השבת - לבוא בה ליראת שמים. ולפיכך אמר הקב"ה למשה רבנו 'לך והודיעם' לישראל, להודיע להם את מהות המתנה טובה שיבואו בה ליראת שמים. ואם לא הסיח דעתו מיראת שמים במשך השבת, הרי זה סימן לאדם לדעת ששמר שבת כהלכתה, כי יראת שמים ושבת שניהם באוצר אחד בבית גנזיו של הקב"ה.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

קריאת שמע יסוד ופתיחת התורה

כך הוא בכל דבר ומעשה, וכן הוא בתחילת כל יום ובסיומו, ולכן קוראים קריאת שמע בבוקר ובערב, שע"י זה נעשה כל היום לשם שמים. ואכן בקריאת שמע נאמר 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך', שכח קבלת עול מלכות שמים שמקבל האדם בבוקר ובערב, משפיע על כל מעשיו שבכל היום והלילה, בשבתך ובלכתך וכו'.

בכך יבואר מה טעם נרמזה קריאת שמע בתחילת תורה שבכתב, וכדלעיל 'בראשית ברא' גימטריא 'שמע ישראל' וגו', שרומז על קריאת שמע של שחרית שהוא היסוד של כלל התורה, ותורה שבעל פה פותחת 'מאימתי קורין את שמע בערבין', שכח קריאת שמע של ערבית אף הוא נותן כח לסיים את היום בקדושה, ולא זו בלבד אלא שנותן כח לכל הלילה שהוא זמן תורה שבעל פה.

ויתכן שמחמת זה הסמיכו חז"ל את מצות קריאת שמע לתרומה, כדאיתא 'מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן', שעניינה של קריאת שמע בערב היא לקדש את הלילה שיש בו רושם טומאה ככהן שנטמא, ובכח קריאת שמע לטהר את הלילה שיהיה כולו בטהרה לשם שמים, בבחינת 'ומבלעדי אין אלקים'.

שלפיכך אמרה תורה לקרוא קריאת שמע בבוקר ובערב, כי מיד עם תחילתו של יום, כאשר נשמתו של האדם חוזרת ממקום גבוה בצל נשמות הצדיקים, ועדיין רוח ה' נוססת בו, כאשר מיד ממשיך את רוח הקדושה, ומקדש תחילתו של יום, קרוב לודאי שיתהלך כל היום תחת עול מלכות שמים. ובלשונו של המגיד: כי האדם כאשר יעמוד בבוקר יתן בליבו יראת ה' ראשית דעת, ויבלה שעה או שתיים בעבודה, מה מאוד יקל עליו עבודת כל היום כי צדק לפניו יהלך ולדרך הזה ישים פעמיו כל היום, ובהיפך אם כאשר יקום ממיטתו יתחיל את היום בענייני עולם הזה אחר כך ילך שובב בדרך ליבו כל היום כל עתיו ורגעיו.

ועל כך כתיב (ישעיה מד ו) 'כה אמר ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים', כלומר, הבט נא וראה בתחילת כל דבר מי הוא המתחיל והראשון, אם מחשבת האדם נתונה ל'אני ראשון', שזוכר ועובד בתחילת הדבר את הבורא, וכן בסיום כל דבר, זוכר ורואה כי 'אני אחרון', שמסיים את הדבר לשם שמים, אז 'ומבלעדי אין אלקים', כי הוא יתברך בהיותו ראשון ואחרון הוא המסבב את הכל, וממילא נעשה כל המעשה מקודש בבחינת 'בלתי לה' לבדו'.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (א, א).

בתחילת התורה נרמזה קבלת עול מלכות שמים הקודמת לכל דבר, כמו שכתב **בפני דוד להחיד"א** (בראשית א א) ששמע מזקן דחיל חטאין, וכן כתב גם **מו"ר זקני ע"ה במחשוף הלבן** (שם ד"ה עוד בראשית), כי תיבות 'בראשית ברא' עם ב' הכוללים עולה 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', להורות דעיקר הבריאה היא על בני ישראל, כדי שידעו ויכירו שהשם הוא אלקינו והוא אחד מיוחד, וחייבים לאהבה וליראה אותו ולייחדו בייחוד שלם. הוסיף על כך **החיד"א** שראה כן בספר **צבי קודש** (פתיחה לברכות) דמהאי טעמא פתח רבינו הקדוש את סדר המשניות במצות קריאת שמע כדאיתא (ברכות ב.) 'מאימתי קורין את שמע בערבין', שתחילה לכל דברי התורה שבכתב ושבעל פה, יש לו לאדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

כאשר מקדש עצמו בתחילת היום נמשך אחריו כל היום ונעשה כולו מקודש

ובדברינו יש לומר עוד בטעם שנרמזה מצות קריאת שמע תיכף בתחילת התורה, דהנה, כתב **המגיד מדובנא ע"ה** בספרו **אהל יעקב** (תזריע ד"ה והנה רז"ל),

בטבע הבריאה נמצאת התשוקה והכיסופין לאורו יתברך

ממעל (ראשית חכמה שער האהבה פ"ב), אלא שמורכבת בגוף הגשמי בעולם הזה, ודרך כל דבר להשתוקק לשוב למקורו, וכשהנשמה מתבוננת איך שהיא חלק מקדושתו העליונה והיא שוכנת בחומר העכור, הרי היא משתוקקת להיפרד מן הגוף ולהידבק בעליונים, וכמובא במדרש תהלים (סב ט) שנשמת האדם מבקשת בכל שעה לצאת מגופה ולעלות למעלה, אבל כשהיא נזכרת ביוצרה שעם היותו קדוש מכל קדושה הרי הוא שורה בעולם השפל התחתון, אזי גם הנשמה מתנחמת וחוזרת לשרות בגוף האדם.

וזהו שנאמר 'ונתתי משכני בתוכם', שהקב"ה ישרה שכנינו בתוכנו ועל ידי זה 'לא תגעל נפשי אתכם', היינו שנפש האדם הרוחנית נתנחם בראותה השכינה בתחתונים, ועל ידי כן לא תגעל הנפש מלהתקיים בגוף האדם.

כי אין כל נפש מתיישבת במקומה כי אם לצד שישנו לנכסף ומקווה מלוא עולם הזה לא תגעל הנפש את הבשר. ולטעם זה האיר ה' עולמו מכבודו וכבודו מלא עולם ונמצא העולם בתוך תוך בוראו ואור הבורא בתוך כל העולם וסובב עולמו ובזה עמד ונתקיים העולם באמצעות התשוקה למצוי, והוא אומרו 'ויכולו השמים והארץ וכל צבאם', פירוש 'ויכולו' על דרך אומרו (תהלים פד ג) 'נכספה וגם כלתה' ובאמצעות זה נשלמה ונתקיימה הבריאה, עכד"ק.

טבע הנשמה שהיא מן העליונים להשתוקק לחזור לכור מחצבתה

כח זה הוא הנמצא בכל נשמה כמאמרו של **האלשיך הקדוש ע"ה** על הפסוק (להלן כו יא) 'ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם' שכפי הידוע נשמת ישראל חצובה מתחת כסא הכבוד, והיא חלק אלוה

ויכולו השמים והארץ וְכָל צְבָאָם (ב, א). בעצמות כל נשמת איש מישראל נמצאת תשוקה נפלאה זו שכך נטבע בטבע הבריאה בעת בריאתה וכמו שביאר **האור החיים הקדוש ע"ה** על הפסוק (בראשית ב א) 'ויכולו השמים והארץ', ועמד לבאר מדוע העולם נברא בצורה כדורית, ואלו הם דברי קדשו: מקובלני מפי זקני תורה כי טעם שעשה ה' העולם כדורי, הוא כדי שיעמוד ויתקיים בהשוואת כוחי חלקיו. ופירושן של דברים הוא, יש לך לדעת שאין תשוקה בעולם עריבה וחביבה ונחמדת ונאהבת ונתאבת ומקוות לנבראים ובפרט לחלקי הרוחני המכיר ויודע בחינת אור האלקות כהדבקות באורו יתברך, ואליו יכספו כל נפש חיונית המגעת להכיר קצת מנועם אורו יתברך תצא נפשם לחזות בנועם ה'. גם יש לך לדעת כי להיות שכל הנבראים במלוא עולם כל אשר רוח החיוני בו אמרו ז"ל (ילקוט תהלים קנ)

קדושת האדם נרמז בתורה הקדושה תיכף בבריאת מעשה בראשית

משפט האמת כך ראוי להיות, שמשרתיו של הקדוש ברוך הוא קדושים וטהורים כיון שהשם יתברך בעצמו קדוש וטהור, ולכך נצטוונו במצות **קדושים תהיו** ובצידה ניתן טעמה **כי קדוש אני ה' אלקיכם**, וכפירוש רבינו יוסף בכור שור (מבעלי התוספות) כי 'נאה לקדוש פאר מקדושים', שהרי אין מושל קדוש יכול לסבול סביביו משרתים אלא אם כן קדושים, כדכתיב (משלי כט יב) 'מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים', אמנם גם כן להיפך אם לדבר אמת אזי כל משרתיו צדיקים כמו שאמרו בגמרא (חולין ד:), שכל אדון כדומה לו, וכל שכן מלך מלכי המלכים שראויים להיות משרתיו קדושים.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג אות קנ"ח) מוסיף ללמדנו שהרי הדברים קל וחומר, ומה כלי השרת הגשמיים שעובדים בהם לפני השם יתברך בבית המקדש צריכים להיות קודש, על אחת כמה וכמה בני ישראל שהם עצמם נבחרו לעבוד את ה' בודאי צריכים להיות קדושים.

הממעט בתענוגים זוכה להפוך מידת הדין לרחמים

ומבאר עוד שאולי לזה ירמוז מלת 'אלה תולדות', שכידוע כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, כלומר שפוסל כל ענייני עולם הזה שנבראו בששת ימי בראשית, שלא לרדוף אחר התענוגים והבלי העולם, רק להקטין הכל בעיניו, כאשר האות ה"א של בהבראם היא קטנה, שבה נברא עולם הזה. ועל כך באו כפל השמות ה' אלקים, רצה לומר, מי שמתנהג כן ומקטין בעיניו ענייני עולם הזה ורק בתורת ה' חפצו, מהפך בזכותו מדת הדין למדת הרחמים, וזה מרמוז 'ביום עשות ה' אלקים' רצה לומר שמשם אלקים שהוא מרמוז לדין עושה שם הוי"ה שהוא שם החסד והרחמים על כנסת ישראל.

נאה לקדוש שיהיו משרתיו ומקדישיו קדושים

כשנתבונן בעיקר הדבר נמצא שלפי

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים (ב, ד).

עניין קדושת האדם נרמז בתורה הקדושה תיכף בבריאת מעשה בראשית, כמו שדקדק במאור ושמש בפסוק (בראשית ב ד) 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים' וגו' הטעם מדוע נכתב ה"א זעירא בתיבת 'בהבראם', וגם הטעם על כפל השמות ה' אלקים'. אך מבאר על פי מאמר חז"ל הידוע (מנחות כט:): 'כי ביה ה' צור עולמים' (ישעיה כו ד), עולם הבא נברא על ידי האות יו"ד ועולם הזה נברא על ידי האות ה"א, ואכן דרשו חז"ל (שם) 'בהבראם', בה' בראם, ויראה שעל כן האות ה"א קטנה, שיראה האדם להקטין אצלו ענייני העולם הזה והתענוגים. והוסיף לרמוז גם בדברי חז"ל (זוהר הקדמה ג: ב"ר יב ט) שדרשו 'בהבראם' 'באברהם', כי כמו אברהם שמאס בתענוגי עולם הזה ושם ליבו וחפצו רק להודיע אלהותו לכל באי עולם ולפרסם כי הוא לבדו ברא כל העולמות, כמו כן יתנהגו כל באי עולם.

גלגול הדרכים שמוכרח להימצא בהם הוא רק כדי למנוע קטרוג ח"ו

כשנוהג כעני ואינו זן עיניו מראיות אסורות מסיר מעליו גזירת ההשתדלות

אך ביתר עומק יש ללמוד מכך, כי אם כל תכלית השתנות פניו היא למנוע קטרוג, הרי שבידו לפעול זאת ללא השתנות פניו, כי כאשר אדם מתהלך בדרכים ומשים עצמו עני שאינו נהנה זון עיניו מכל מנעמי העולם החולפים על פניו, ומקיים 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' (להלן טו לט) בהידור, פועל בהנהגתו זו שלא יצטרך לבוא להשתנות פניו וצורתו, כי השיג התכלית שנראה בעיני האומות ושריהם כעניים, וממילא ישפיע עליו 'הזן' ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים' שפע רב בביתו ביותר מאשר ישתנו פניו בדרכים, מאחר שעושה רצון ה' ושומר עיניו שלא לזון חלילה מכל דבר רע.

כן יעזור ה' שיושפע עלינו ממרום שפע רב בבתינו ללא שנאלץ להשחיר תארנו בגלגול הדרכים, ותחול הברכה עלינו בשפע רב ובהארת פנים, כן יהי רצון, אמן.

יקטרונו עלינו, אבל בבתינו יהיה לנו כל טוב, כדמיון הסוס שאמנם בהיותו בשוק חוסמים את פיו ברסן ונראה כעני שאינו יכול לאכול, אך בבואו לביתו פותחים לו את הרסן ומאכילים אותו כל טוב.

מעתה נשכיל לענייננו, אף אם אמנם נגזר עליך להתגלגל בדרכים בתמניא אפין, אך זאת רק ההשתדלות שנראה בעיני האומות כעניים, אך בבית מוכן לך כל טוב ללא קשר ליגיעה בחובת ההשתדלות, וכשאדם יודע זאת אינו נופל לפיתויי היצר שבמקום זה ובאופן זה ישיג פרנסתו, כי הרי 'מזונותיו קצובים לו מראש השנה' (ביצה טז:), והשתדלותו אינה מעלה ומורידה כהוא זה. וידע נאמנה, כי אף אם נדרש להתגלגל בדרכים הכל כדאי כדי שלא יהיה קטרוג ח"ו, ולכן יעשה זאת רק בדרך המותרת, וככל שמתנים פניו אות וסימן הוא כי בביתו יתמלא שובע רב בשפע והרחבה.

בעצבון תאכלנה כל ימי חייה (ג, יז).

אם אמר יאמר איש מישראל, וכי אני בוחר את האופן בו אוכל להתפרנס, הלא כבר אמרו חכמים שמחטא אדם הראשון נגזר על האדם 'בעצבון תאכלנה' (בראשית ג יז) וכפי הנראה כך גזרה חכמתו העליונה שאתפרנס באופן זה שאצטרך להתגלגל בדרכים לחובת ההשתדלות שלי.

תשובה לדבר נמצא ביסוד שהניח הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה, וביאר מה שאמרו חז"ל (חגיגה ט:): 'יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חירוא', ופירש החוזה ע"ה והביא דבריו בעל אור לשמים מאפטא ע"ה (בראשית ד"ה ויאמר), שמדרך העולם בעת שמוליכין הסוס למכרו, נותנים רסן בחיכו ומקשטים את הסוס ליפותו כדי שיקפצו עליו קונים, אך כאשר מחזירים אותו לבית, מסירים ממנו את הרסן וקושרים אותו באבוס ונותנים לו תבן ומספוא לאכול.

זהו הדבר שבאו חז"ל ללמדנו בכך שדימו את העניות לישראל כסוס, דהיינו, שבעיני כל האומות נהיה נראים כעניים כדי שלא

מנורת זהב המבואר

להרה"ק רבי
משולם זוסיא
מהאניפולי
זיע"א

אור חדש על מנורת הזהב:

ילקוט חדש נרחב ומקיף מתורתו של הרה"ק זיע"א שלא היה כמותו
במהדורה חדשה ומבוארת • ביאור נרחב להבנת דבריו • השלמת מובאות
הערות וצינונים • נערך מחדש ועוקר בניקוד מלא עם כותרות משנה
מפתחות המקורות ומפתחות ענינים

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה דיינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

לשחק בשבת בחול שעל שפת הים

בגדר 'מוקצה' מצד איסור טלטול בכרמלית.

החול בהלכות מוקצה

חול הוא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו בשבת, כמבואר בגמרא (שבת נ. ביצה ה.) שסתם חול הוא מוקצה מחמת גופו, שהרי לא יוחד לשימוש האדם, ולעניין זה אין הבדל בין חול ים לבין חול בניה וסור לטלטל את שניהם.

אבל אם הכניס אדם חול לביתו בערב שבת כדי להשתמש בו לכל צרכיו, שוב אינו מוקצה. וגם לשיטות שכדי לייחד מוקצה לשימוש בשבת צריכים לעשות בו מעשה, זהו דווקא בעץ וכדומה שניתן לעשות בו מעשה המייחדו לשימוש, אבל חול שאינו ראוי לקבל הכנה שיש בה מעשה, די במה שמכניס את החול לביתו לכל שימושו כדי שיתבטל ממנו שם מוקצה.

אמנם כל זה דווקא כאשר מייחד לחול מקום נפרד ומוגדר בביתו, אבל אם הניחו בביתו סתם, הוא בטל לגבי שאר כל קרקע הבית שהיה עשוי מחול, ולא יצא מכלל מוקצה. ובביאור הלכה (סימן שח סעיף לח ד"ה בטל אגב) דן במציאות המצויה

המשך בעמ"ב

בני משפחה נסעו לשהות בשבת בכפר נופש סמוך ונראה לשפת הים בצפון הארץ. לאחר סעודת השבת יצאו ההורים עם ילדיהם הקטנים לטייל ליד בקתות הנופש הממוקמות במרחק של כמאתיים מטרים מהים; עודם פוסעים על גבי החול הרך בסמיכות לים, שם החול דק ויבש כמו בארגזי חול המצויים בגינות שעשועים, ביקשו הילדים להשתעשע בחול ולהביא את 'כלי החול' לשחק כדרכם של ילדים; האם מותר לתת לילדים בחול בשבת, או שיש בכך בעיה הלכתית:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

בנידון לשחק בחול בשבת, יש כמה צדדים הלכתיים ואיסורי שבת העלולים להיות כרוכים במשחק זה: א. מצד איסור מוקצה, ככל דבר שאינו כלי ולא יוחד לשימוש מערב שבת. ב. בעצם משחק הילדים בחול, שדרכם לחפור וליצור מהחול מבנים וכדומה, עלול להיות כרוך בכך עוד אבות מלאכה כמו 'חופר גומא', ו'מגבל'. חשוב להעיר עוד הערה כללית לגבי טלטול החול בחוף הים, כי מלבד מה שיש לחוש לאיסור מוקצה, אסרו חכמים לטלטל ארבע אמות בכרמלית, ולכן לפי מה שמצוי בחוף הים שאינו בתוך העירוב, יש להיזהר מלטלטל בו אף דברים שאינם

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

מלווה שאמר ללווה שיחזיר לקופת צדקה

מצוי הדבר לפעמים, כאשר עומדים בקופה במכולת וכדומה, וחסרים כמה שקלים לתשלום הקניה, ואדם לא מוכר שעומד במקום מלווה בטובו את הסכום החסר ואומר שבמקום החזיר לו ישים את הכסף בקופת צדקה, האם המלווה יכול בהמשך לתבוע את מה שהלווה.

תשובת מורנו הרב שליט"א:

כל עוד שהמלווה אינו תובע את החוב, הדבר ברור שאם קיים את דבריו וחזיר את סך המעות לקופת הצדקה, הרי הוא פטור. אולם גם במקרה שהמלווה

מחליט בהמשך לתבוע את חובו, ההלכה לא ניתנה לחייבו לשלם.¹

טבילה במקווה עם תחבושת

יהודי שהולך מדי בוקר לפני התפילה למקווה טהרה, ובעקבות מכה שקיבל הוצרך לחבוש את ידו בתחבושת, וכן מי שיש לו דלקת אוזניים ועליו לטבול עם אטמים, האם יש עניין להמשיך ללכת למקווה, או שלא תעלה לו טבילה משום חציצה:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

מכיוון שטבילתו היא לתוספת טהרה, והולך כל יום, ימשיך לטבול מדי יום, כי הרי דבר תורה רק רובו ומקפיד חוצץ.²

לשונות העמים ברש"י

מדוע מוצאים במקומות רבים בפירוש רש"י על התורה, שמביא ראיות מלשונות העמים למשל:

'פדן ארם' (בראשית כה כ) רש"י: בלשון ישמעאל קורין לשדה פדן. 'קשותיו' (שמות כה כט) רש"י: בלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסוא. 'טוטפות' (דברים ו ה) רש"י: טוטפות - טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים. 'לא תתעמר בה' (דברים כא יד) רש"י: בלשון פרסי קורין לעבדות עימראה:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

לשונות העמים המובאים ברש"י יש בהם קדושה, ומקובל עוד כי הם תיבות של לשון הקודש שנפלו לשפות אחרות, על אחת וכמה לשונות העמים המובאים בתורה.³

לגופי תורה ממש!

ומבואר בספח"ק לגבי מצוות תפילין, שיסוד המצוה היא לשעבד תאוות ומחשבות לבנו, ובכלל זה לשעבד את אמונת העולם, כמבואר עוד מזה בליקוטי מהר"ן וכן בשפת אמת ובהרבה ספרי חסידות. וביארו שם איך יתכן שמצוות תפילין שהיא היסוד, ואחת מהשלוש אותיות, ואותה למדים מלשונות הגוים, ובאמרי אמת בפרשת בא כתוב: איתא לטטפת וכו' טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, המצוה נתלתה במקומות אחרים כדי להוציא כל ניצוצות הקדושה מכל השבעים לשון שנתפרו בהם ישראל וזהו מה שדרשו על תפילין מה דכתב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וכו'. ובשפת אמת כתב בפרשת בא (שנת תר"ט): ורמזו חז"ל טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים. לקבל עמ"ש על שכם. ולפרוק שיעבוד הסט"א. וצריך כל אדם לידע כי המצוות שנתן לנו הש"י. בפרט אותן שנק' אותן. הם פועלים ומסייעים לכל אדם. וכמו שאדם מניח תפילין למטה ורוצה לצאת משיעבוד הגוף ולכנוס לקבלת מלכות שמים. כמו כן השורש בשמים מוציא נשמתו ונפשו מסט"א ומתקשר אל הקדושה וכו', וראה בליקוטי מהר"ן (קמא תורה ג).

וכי מה הם יעשו, אצלם אין את הרמזים האלו? כך עמד החסיד והתפלא על דברי מהר"ק מדזיקוב. לאחר חודש תשרי התבטלה הגזירה ושב החסיד למקום מגוריו, ומחיות שזמן רב לא היה אצל רבו מהר"ק מגור בעל החידושי הר"ם הוא החליט לנסוע אליו. כאשר נכנס לרבי סיפר לו את כל קורותיו, ושבבעקבות הגזירה הוא התחבב בדזיקוב שם שהה בימים הנוראים בצילו של הרבי ר' אליעזר מדזיקוב, הרבי החידושי הר"ם התעניין אצל החסיד על הדברי תורה שאמר הרבי מדזיקוב, והחסיד חזר על שלל הרמזים שהרבי מדזיקוב מצא במילה 'אדיש'. החידושי הר"ם הכיר וראה ברוח קדשו שהחסיד מזלזל באותם רעיונות החסידיים קרותיו, ונענה ואמר לו: אם אתה מזלזל בדבריו, הרי שאתה מזלזל גם בתפילין שלך, שהרי חז"ל דרשו שיש ארבע פרשיות בתפילין במסכת סנהדרין (ד:): והיו לטוטפות - טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים. דהיינו: במקום רחוק ששמו 'כתפי' פירוש המילה 'טט' היא שתיים, ואילו באפריקה המילה 'פת' פירושה שתיים, וממילא טטפות זה שתיים ועוד שתיים שווה ארבע. שאל החידושי הר"ם את החסיד: אתה גר באפריקה, פעם היית בכתפי? הרי שאפשר למצוא בזה רמזים מלשונות האומות עד

3 בספר דברי חנה השלם (עמוד תנ"ג) מובא שהגאון רבי חנה הלברשאם אב"ד קאלאשיץ, אמר שזקיני הקדוש משינאווא הקפיד כשלמד רש"י להוציא בפה גם את המילים הלועזיות, ואמר שיש בזה אותה קדושה כמו בשאר המילים של רש"י. ומעשה נפלא הביא המנחת אלעזר ממונקאטש בספרו 'דברי תורה' (מהדורה תנינא את ה'), שביטש' שערך מהר"ק מדזיקוב בראש השנה הגיוס כמין חלות מיוחדות ששמש היה 'אדיש', אותם היו מכינים במיוחד לכבוד ראש השנה. אלו לא היו חלות ארוכים כמו חלות רגילות אלא חלות עגולות, כמנהג ישראל גם היום לאכול בחודש תשרי חלות עגולות, אותם חלות היו נקראות בשם 'אדיש'. לאחר שאכלו את אותם חלות החל מהר"ק מדזיקוב לומר כל מיני רמזים וגימטריאות פנינים ופרפראות שכולם נעוצים וטמונים במילה 'אדיש'. היה שם חסיד מורשה שבפולין שברח בעקבות הגזירה שהייתה באותם ימים, ובלבו התפלא מאוד: הרי 'אדיש' איננה מילה בלשון הקודש או בלשון חכמים, זו מילה באדיש או בפולנית, ומה שייך לעשות רמזים ומשמעויות עמוקות במילה שכזו, ומה עוד שבעירו ובמחוזות אחרים אין חלות אלו מוכנות בשם 'אדיש',

1 אף כי מציון דיון בפוסקים לגבי מקרים דומים אם כדי להיפטר לגמרי על המלווה להוסיף ולומר שעל ידי שיקיים מה שאמר יפטר (ראה חו"מ סימן קק ס"א), ואמנם לדברי חלק מהפוסקים (סמ"ע סק"א) בשאלה שלפנינו יהיה פטור בכל מקרה, אלא שלדעת הנהגות (שם סק"א) כדי להיפטר לחלוטין צריך נתון המעות לומר שיעבירו את המעות לידי אדם, ולא בצורה של הפקר, מכל מקום אי אפשר לחייב את הלווה לשלם, כי יש כמה צדדים לדמות את האמירה שלו שיעביר לקופת צדקה, כמו למי שאומר שיעביר לפלוני.

2 בגמרא (סוכה ו) אמרו, דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. בישועות יעקב כתב (סימן קצח סק"א), שאחר שגזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד שיחצוץ, א"כ שוב היו החציצה מדאורייתא, כיון שעבשו היא מקפיד להסירו שהרי למעשה הוא חוצץ, והו"ל רובו המקפיד. אך הרבה פוסקים חולקים עליו, מהר"א הלוי (ה"ב סי' סח), קובץ הערות (יבמות הוספת ד"ת) בשם הגר"ח מבריסק. אחיעזר (ה"ב סימן ג), שו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' עו).

הבית בקערעסטיר שנבנה בשבת

מעשה שהיה: יעקב הינו בעל ארגון חסד מהגדולים בארצנו הקדושה, ומתוקף תפקידו כמגייס כספים רבים בארץ ומחוצה לה, טווה קשרים רבים עם תומכים ונגידים מרחבי העולם. יום אחד נפל רעיון במוחו: היה זה כאשר שהה בעיירה קערעסטיר אשר בהונגריה, שם פגש כמה מידידיו והבין שיש כאן פוטנציאל עסקי מצויין. הוא מיהר לברר אודות הבתים העומדים למכירה ויומיים אחר כך כבר ישב אצל עורך דין מקומי לחתום על חוזה לדירה במחיר \$40,000 (היום המחיר כבר השליש את עצמו), לאחר העברת הכסף הבית הפך להיות שלו. הוא הזמין שלט גדול עם לוגו הארגון אותו תלה על חזית הבית, כשלאחר מכן פנה לאדריכל מארץ ישראל והזמין לבוא למקום שיתכנן מה לשפץ ובאיזה צורה. כחודש אחר כך הגיע האדריכל, ויחד ערכו מדידות ושרטטו תכניות מפורטות של הבית, עם רעיונות שונות כיצד להפכו למקום מפואר שיוכל להכיל את הנגידים הבאים להפקיד את ציונו של הרה"ק רב שעהלה זצוק"ל.

קבלן מקומי גוי הונגרי נשכר לצורך הענין, כאשר מיד הוא ניגש לעבודה בהחלפת הריצוף, הוספת קירות, ועוד ועוד בכדי להכשיר את הבית לשמש כהכנסת אורחים VIP. היה זה ביום ראשון אחד, יום אותו נטלו העובדים כחופשה שבועית, ויעקב מקבל טלפון מידיד קרוב שמספר לו בהתרגשות כי עקב במהלך כל השבת אחר הבניה המתקדמת, וראה כיצד מגיע הריצוף החדש, והעובדים החריצים מתחילים להחליפו.

ר' יעקב שלא ידע את נפשו, שאל מורה הוראה מה לעשות עכשיו לאחר ששכח לגמרי לסכם עם הגוי שלא לעבוד בשבת מה לעשות עכשיו, והאם מותר לגור בבית הוא ואורחיו, וכן מה הדין אם כאשר יעשה שינוי חוזה שלא יעבדו בשבת, יחייבו הגוי בתשלום נוסף על ביטול החוזה הקודם ואריכות הזמן בתשלומים גדולים, האם הוא חייב לבטל העסקה או לא:

תשובה: כתב בשולחן ערוך (סימן רמד ס"א) ש"אם בנו עובדי כוכבים לישראל בית בשבת באיסור, נכון להחמיר שלא יכנסו בו' והיינו אפילו שהיה הדבר בקבלנות נכון להחמיר, שלא יכנס בו לא הוא ולא אחרים, ולכן גם אם החליט לא להיכנס בו בעצמו אלא להביא שם תמיד את הנגידים, יהיה אסור לפי המחבר.

אולם דעת המחבר אינה מוסכמת, הדנה דעת ר"ת שמוותר לקחת גוי שיבנה לו ביתו בקבלנות, ולכן פסקו הפוסקים למעשה שיש להקל, ובדיעבד יש לסמוך בקבלנות על דעת ר"ת ומותר לדור בו אפילו בעצמו, וכן בסיתות האבנים ותיקון הקורות אם היה בקבלנות יש להתיר בדיעבד לשקעם בבנין. ולפי זה על מה ששכר בקבלנות מותר בדיעבד ליהנות על מה שכבר בנה כדעת רבינו תם. אך עדיין יש לעיין שאף שהקבלן הראשי הוא בקבלנות, עדיין יש תחתי עוד עובדים והם שכירי יום, ובשכיר יום אין לנו אף אחד מהפוסקים שמקל, ואם כן צריך עיון האם צריך למכור את ביתו או לא. אך מצינו בפוסקים שהיהודי שרק דיבר עם הגוי הקבלן ואין לו עם היהודי אלא עסקא ומה ששכר הגוי פועלי שכיר יום אינו קשור אל היהודי ולכן מותר לגור בו בדיעבד וכמו שמבואר בביאור הלכה (ד"ה או לקצור שדהו עיי"ש).

ומכאן ולהבא, וודאי יעשה הסכם חדש ויודיע שאינו רוצה שיעבדו בשבת, ואם הגוי ירצה עוד כסף בשביל שינוי חוזה וליהודי יהיה לו הפסד מרובה על ידי זה, מהאליה רבה משמע שאם לא התנה מתחלה אין די במחאתו בלבד אלא צריך לפזר ממעותיו כדי שיפסקו, ונראה שטעמו משום שפשע שהיה לו להתנות מתחלה, אך בביאור הלכה חילק בין כשהשכיר קרקע לגוי שאז לא יציית, לקבלנות שיש סבירות שיציית גם לאחר העסקה ואם כן לא פשע ונחשב לתנאי גם לאחר ההסכם.

ולאחר שנחשב לתנאי טוב עדיין יש לדון: דעת הרמ"א (שם ס"א) שאם התנה ישראל עם אינו יהודי שלא לעשות לו מלאכה בשבת והאינו יהודי עשאה בעל כורחו למהר להשלים מלאכתו אין לחוש. אך דעת המגן אברהם שכיון שהוא מחובר והוי מילתא דפרהסיא איכא חשדא דרואים שלא ידעו שהתנה ולכן צריך למחות לו ולמנעו מפעולתו. ולפי"ז אם גר שם ילך למחות אך כיון שאינו גר שם יכול לשלוח שליח או לתלוט שלט שהבניה בשבת אין הבעלים נוחה הימנו כלל ובזה יצא ידי חובה של החושדים בו.

לטלטלו לצורך גופו או מקומו, כמו כן יש לומר שהמשחק בחול נחשב לטלטול לצורך גופו, כתב בארחות שבת (פרק יט הערה שלג) שמאחר שחול אינו 'כללי' לכן אסור לטלטלו לכל דבר, וכדין עצי הסקה שאף שמלאכתם לאיסור הבערה כיון שאינם כלי אסורים גם לצורך גופם או מקומם, וכמבואר בגמרא (שבת קכד.) ובמשנה ברורה (סימן שח סקל"ד). וכעין זה כתבו האגרות משה והגרי"ש אלישיב לגבי אבקת כביסה או סבון שמאחר ואינם כלי אפילו שמלאכתם לאיסור אין היתר של מחמת גופו או מקומו (ארחות שבת שם ס"ז ובהערה כד.).

יחוד חול על ידי ילדים למשחק בשבת

עוד כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (שם) כי אפילו אם מצאו הילדים חול המוכן לצורך בניה, והם משחקים בו כל ימות החול, אין זה מועיל להוציא מידי מוקצה, כי אין בכוחם להקצות דבר שאינו שלהם, ועוד שאין הקצאת הילדים מועילה להוציא מידי מוקצה.

ויש להעיר על דבריו, שהרי המשחק של הילדים בחול אינו רק מחשבה אלא גם מעשה, ומעשה גם של קטנים מועיל להוציא מידי מוקצה, וכמו שכתב בשמירת שבת כהלכתה (שם הערות ס"ק לא, קיא). ונראה שסבר לחלק בין מעשה הניכר שהקצוהו הקטן למשחק וכגון שהכניסו למגירתו, ובין ששיחק בחול במקומו אפילו פעמים רבות אבל לא נעשה בו כל שינוי. אלא שדבריו שם צריכים הסבר, שמאחר וסוף עפר זה לשמש לבניה, הרי אין זו הקצאה לעולם, וכדי לייחד מוקצה מחמת גופו צריכים ייחוד לעולם, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שח סכ"ב).

להלכה:

א. חול הוא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו בשבת, ואין הבדל בין חול ים לבין חול בנייה והטלטול אסור בשניהם. ב. אם ייחד את החול בערב שבת והכניסו לביתו כדי להשתמש בו לכל צרכיו, שוב אינו מוקצה, ולכן ארגזי חול בגינות שעשועים אינם 'מוקצה מחמת גופו', כיון שהם מיוחדים למשחק. ג. החול הנמצא בסמיכות לים אינו דומה לחול המצוי בארגז חול שעשוי ומיוחד למשחק, ולכן הוא מוקצה מחמת גופו. ד. גם בארגזי חול שאינם בגדר מוקצה מחמת גופו, בכל זאת - יש למנוע את הילדים מלשחק בחול גם משום שהם חופרים בו ועושים גומא, וגם בחול דק יש להזהר לראות שהם לא שופכים מים שיש בזה חשש איסור מגבל, ושתי פעולות אלו אסורות בשבת. ה. כאשר ארגז החול מיועד לבנות ולחפור, החול שבו מוקצה מחמת דבר שמלאכתו לאיסור, ואסור לטלטלו גם לצורך גופו ומקומו כיון שאינו כלי.

בימינו שקרקעית הבית אינה חול אלא מרוצפת באבנים, האם גם אז החול בטל למדרס הרגל, או שאינו בטל לקרקע שהיא עצמה מחול.

והגם שכדי לייחד מוקצה מחמת גופו לשימוש צריכים הקצאה 'לעולם', ואין די בהקצאה לשבת אחת, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שח סכ"ב), כתבו האחרונים (לבושי שרד שם, וחספת שבת שם סקצ"ו) שמאחר והשימוש בחול לכסות בו מכלה אותו לעולם, נחשב הייחוד לשבת אחת כהקצאה לעולם. [אבל בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תשנ) העמיד להקופה מיעדת לשבתות הרבה, וראה בתהלה לדוד (שם סמ"א)].

והנה לעניין אם יש איסור מוקצה בחול שבארגזי חול שבגינות שעשועים, השיב בשבט הלוי (חלק ט סימן עח) שיש ללמוד מדין המכניס חול לביתו שאם ייחד לו בבית קרן זווית שבכך מוציאו מידי מוקצה, כן הוא בחול זה שמאחר שהפרידו את החול לתוך ארגז עבור משחק הילדים, הרי זה כייחוד לו קרן זווית ואין החול מוקצה. אולם לגבי חול שבחוף הים, גם אם הביאווה במיוחד כדי שישחקו בו, מכל מקום, מאחר שהוא מחובר לכל החול שבעולם אינו מקבל שם בפני עצמו להיות מיוחד לשימוש בשבת, ועל כן אינו יוצא מדין מוקצה ואסור לטלטלו בשבת, וכן פסק בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כ הלכה מז), וכן כתב בשלמי יהודה (פרק יג הלכה ז) בשם הגרי"ש אלישיב.

זהירות בארגז החול ממלאכת בונה ולש

עוד יש לתת את הדעת, שמעבר לאיסור מוקצה בטלטול החול, עצם משחק הילדים בחול עשוי להיות כרוך באיסורי שבת, שהרי דרכם לחפור בחול ולעשות בו בורות, ודבר זה אסור מצד אב מלאכת 'בונה', כמו כן מצוי שהילדים מרטיבים את החול במים כדי לעשות מהחול מבנים ויצירות וכדומה, ודבר זה אסור מצד 'מגבל' שהרי חול דק שאינו גס הוא 'בר גיבול' (משנה ברורה סימן שכ"ג). ועל כן גם בחול שהוקצה למשחק הילדים ואינו מוקצה מחמת גופו, יש להזהר בו מאיסור בונה בחפירת גומות, ולכן דווקא בחול דק ויבש שנופל לתוך הגומא וממלא את מקומה מותר לשחק בו, כמו כן אין לתת לילדים להרטיב את החול מחשש איסור לישה (שמירת שבת כהלכתה פרק טז הלכה ד).

דין ארגז חול העומד למשחק של מלאכות בונה ולש

והנה ארגז חול שהחול שבו עומד לבנות ולחפור בו, אף שאינו בגדר מוקצה מחמת גופו מכיון שהוא מיועד למשחק, אך מאחר שהחול מיועד לבנות ולחפור הרי הוא חוזר לאיסור מוקצה מצד 'דבר שמלאכתו לאיסור' (שלמי יהודה פ"ה הערה יט בשם הגרי"ש אלישיב, חוט שני ח"ג עמוד קמב). ואף שכלי שמלאכתו לאיסור מותר

שבת - כאילו כל מלאכתך עשויה

גזירת קיצוץ התקציבים על הישיבות הקדושות נחתה על מנהלה המסור של הישיבה, המתמודד בלאו הכי עם תמרון וניווט כלכלת הישיבה על כל צרכיה היומיות המרובות, כאשר נאלץ הפעם בחוסר ברירה לצאת אל מעבר לים על מנת לגייס כספים אצל אחינו בני ישראל בארצות הגולה, למען יקלו מעליו בנשיאת העול הכלכלי הכבד. בשבת הסמוכה לנסיעה, ישב המנהל המוהרר בדבר הנסיעה הקרבה, ומחשבותיו הלכו ונדדו על אופן הצלחת מסעו להצלחת הישיבה; לפתע ננער ממקומו: שבת היום, ושמא אסור להרהר במחשבות ועיני ימות החוץ, ובפרט כאשר הדבר מבחיא לטירת הלב ולדאגה.

תשובה: כתב בשולחן ערוך (סימן שו"ח): הרהור בעסקי מותר ומכל מקום משום עונג שבת מצווה שלא יחשוב בהם כלל. והוסיף במשנה ברורה (סקל"ח): ומכל שכן אם יש לו על ידי הרהור טרדת הלב ודאגה דיוזרה בנה, ובבית יוסף כתב בשם רבינו יונה: אם יש לו מתוך הרהור טרדת לב או נדנדו דאגה אסור, ולא רק איסור בעלמא.

יש לציין מה שכתב אשל אברהם [בוטשאטש], שהרהור הבא ממילא ובלא מתכוין, אין בו איסור, כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת, אך צריך להשתדל להסיח דעתו ממחשבות הטורדות כפי כוחו, אולם עלינו לברר מה הדין מה יהא הדין בהרהור המביא לאדם עונג.

בגמרא (שבת קנ:): מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בשדהו ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת היום, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה. נעשה לו נס ושלחה בו צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

ובטור כתב: יראה אדם בכל שבת כאילו כל מלאכתו עשויה ואין לך עונג שבת גדול מזה. ולמדנו מזה, שאף מי שעסקו מצליחים והמחשבה עליהם לא רק שאינה גורמת לו טרדה, אלא אדרבה, הוא מתענג מכך וזה גורם לו קורת רוח, מכל מקום העונג היותר גדול שלא יחשוב על עסקיו ויהא בעניו כל מלאכתו עשויה.

אולם הרהור לצורך מצווה ולחפצי שמים וכן ללימוד תורה כגון כיצד לכתב חידושי תורה שחידש וכדומה, אין מגיעה שיהרהר כיצד יעשה בימי החול אפילו שעשייתם בחול הם דברים שאוסרים בעשיה בשבת, הרהור בהם מותר, שהרי אפילו דיבור האיסור בשבת הותר לצורך מצווה וחפצי שמים, כל שכן הרהור יש מותר. אומנם אם מביאו הדבר לידי טרדה ודאגה, יש לו להימנע מלחשוב בהם אף שהם צרכי מצווה וחפצי שמים.

ולענין המנהל שמהרהר בדבר נסיעתו לצורך גיוס כספים לישיבתו, הנה עצם הרהור בנסיעתו מותר כיון שהוא צורך מצווה, אולם במידה והדבר מדאיגו וגורם לו טרדה, עליו להימנע מלחשוב בהם "ויראה כאילו כל מלאכתו עשויה" וכמו שאמר החידושי הרי"ם: שאף בעניניו הרוחניים דברי חז"ל אלו אמורים.

העולה לדינא:

מעיקר הדין מותר להרהר בשבת בעסקי כל שאין הדבר גורם לו טרדה ומפריע את העונג שבת, אולם אם הרהור גורם לו טרדה מצווה שלא יהרהר ויש שכתבו שהדבר אסור מדינא. גם הרהור בעסקי שאינו טורד את מנוחתו, ראוי יותר שלא יהרהר בו כלל ובשבת יראה כל מלאכתו עשויה. הרהורים בצורכי מצווה מותרים אין מצווה להימנע מכך, אולם אם הדבר טורד את מנוחתו ואת העונג שבת, יש לו להימנע מלחשוב בהם אף שהם צרכי מצווה וחפצי שמים.

כמו אצל רבים מאחינו בית ישראל, גם אצל משפחת לוי הייתה הרגילות בכל ערב שבת לטעום מתבשילי השבת ובכך לקיים 'טועמיה חיים וכו'. באחד השבועות, כאשר הסבו לארוחת הצהריים ונגשו לטעום מתבשילי הבשר, גילו בני הבית לחרדתם שתולעים מצויים בתוך הקישואים. מיד התקשרו בני המשפחה אל הרב, ושאלתם בפיהם: כיצד עליהם לנהוג עם הירקות, הבשר, והרוטב. תשובה:

בשאלה זו, יש לדון בשלשה דברים: א. הירקות, ב. הבשר, ג. הרוטב.

א. בדין הירקות: הנה מעיקר הדין פרי או ירק שנמצאו בו תולעים נקטינן שייסיר את התולעים ויבדוק את הפרי ומותר. אמנם בנידון דידן שנמצאו התולעים אחר שנתבשל הפרי, יש לדון אם מהני בזה בדיקה, ואף אי נימא דלא מהני בדיקה, יש לדון מאימת נחשב הפרי כמתולע והיינו שהוא בחזקת שיש בו תולעים אף שאינם נראים לעין ולא יועיל לו בדיקה.

הנה קיימא לן (סימן פד ס"ו) דאם נמצא בהם שלש פעמים תולעים יש לחוש שמא יש עוד ואינם ניכרות, והובאו הדברים בש"ך (סימן ק סק"א), וביאר, דמאחר שנמצאו שלשה תולעים הרי הוחזק לן שיש עוד תולעים שאינן ניכרות. ובפשוט מבואר דפרי זה אינו מדין ספק שאי אפשר לבדוק מאחר שנתבשלו, אלא דהרי זה כוודאי איסור כל שאי אפשר לבררו, מאחר שהחזק באיסורו.

אמנם הני מילי בירקות שנימוחים בבישול ואי אפשר לבדקם אחר בישולם, אבל בפירות (וכן כמהים ופטריות) שאפשר לבדקם אחר בישולם, ממילא אם נמצאו בפירות מבושלים תולעים, ואפילו שלשה פעמים ויותר, יבדקם אם לא נשאר בהם תולעים ומותר לאכלם [ומקור הדין הוא מהלבוש, הו"ד בש"ך (סימן פד סקל"ב) וכן פסק בפרמ"ג בשפ"ד סימן ק סק"א]. והנה לגבי 'חזקה' מצינו בגמרא (יבמות דף סד:) לענין הנושא אשה ושהה עמה עשר שנים ונשא אשה אחרת ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, דדעת רבי יהוה חזקה שאינו מוליד ולא ישא אשה שלישית, ודעת רשב"ג דעד תלת זימני לא הוי חזקה וישא אשה שלישית ורק אם עמה גם כן לא יוליד הוי בחזקת שאינו מוליד. ובתשובת הרשב"א (ח"א סימן קיג הו"ד בבית יוסף סימן פד) שירקות שנמצאו בהם שתי פעמים תולעים הוחזקו כמתולעים ונאסרו, וביאר בב"ח דחזונו מדברי הרשב"א דסבירא ליה לחומרא כרבי דבתרי זימני הוי חזקה.

אמנם ה"ט"ז (סימן ק סק"ד) כתב דמה שכתב הבית יוסף בשם תשובת הרשב"א דבתרי זימני נאסר, הוי טעות סופר וצריך לומר 'שלשה זימני', ורק בספק נפשות חיישינן לרבי לחומרא [וכגון בקטן שמתו אחיו מחמת מילה שאם מתו שני אחים לא מלין את השלישי] אבל בעלמא הלכה כרשב"ג דבתלת זימני הוי חזקה. וכדבריו נקטו כל האחרונים.

ולפ"ז כל שנמצאו בירק שלשה תולעים הרי זה הוחזק כמתולע ואסור לאכלו אף שאין ניכרים התולעים, אמנם אם נמצאו בו רק שתי תולעים, לא הוחזק כמתולע, וכל שאינו רואה עוד תולעים, לא נאסר מדין בריה [ולענין ביטול בשישים - יבואר להלן].

ב. דין הבשר: הבשר מותר, אמנם ירחצנו יבדקנו וירחצנו (שו"ע סימן ק ס"ד).

ג. דין הרוטב: בשו"ע (סימן ק וסימן פד) פסק שהרוטב מותר על ידי סינון. והנה בענין הסינון יש חילוק במהות הרוטב אם הוא צלול או עב; בלשון המחבר נראה שמועיל סינון דוקא לרוטב צלול, וכמו שכתב בלשונו 'אבל מי השלקות מסנן ומותר', דמשמע דמיירי במים בלבד, ולפי זה ברוטב עבה לא יועיל סינון, ועל זה כתב דקדירה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה אסור, וביאר שם בש"ך דהיינו כשאי אפשר להתיר על ידי סינון, וכגון בעניינו כשמסנן רוטב עבה לא הכל מסתני וממילא יתכן שהתולעת לא תסתני והיא תשאר במרק, והלכך יש לאסור.

וכן יש חילוק בגודל התולעת, והיינו דמאחר שלא כל התולעים שווים, ויש תולעים קטנים מאד, אם כן באם התולעת שראה היא קטנה מאד שיכולה לעבור בנקבי המסננת לא יועיל בזה סינון, וגם זה נכלל בדברי המחבר שכתב דכשאי אפשר להתיר על ידי סינון אסור, וכמו שכתב שם בפרי מגדים (שפ"ד סק"ז) שכונתו אף באופן שאין המסננת מעכבת התולעת [מפני קטנותה או מפני גודל הנקבים], וכתב שם בשם ספר פרי תואר לבעל האור החיים הקדוש, שאם נפלה בריה גדולה ומסנן ואינו מוצאה יש לתלות שנימוחה אבל אם נפלה בריה קטנה ואינה מוצאה בזה יש לאסור לפי שיש לתלות שעברה דרך המסננת, וכתב שם שראוי להיזהר בברייה קטנה שאי אפשר ליקח מסננת דק כל כך, עיין שם. והכל לפי הענין, כי בזמנינו ישנם מסננות דקות עד מאד ובפשוט רוב התולעים אינם עוברים בה.

עד כאן עסקנו בדין התולעת עצמה, ומעתה נבוא לדון בטעם התולעת: ברמ"א (סימן פד ס"ט) כתב שאין לך פרי שאין בו שישים נגד התולעת שבו. ואמנם נתבאר בפוסקים (תשובת מהרי"ל החדשות סימן עח אות ב. תרה"ד ח"א סימן קלב, הובאו בט"ז סק"ט) דכל זה בפירות גדולים כתפוחים הגסים וכיו"ב, אבל בפירות קטנים יש לדון היאך נעביד, שהרי אם אין שישים נגד התולעת נעשה הפרי כולו נבילה ומדין דבוק, וצריך שישים נגד הפרי.

והנה דעת מהרא"י בתרומת הדשן (שם) להתיר שגם אם אין שישים בפרי נגד התולעת עצמה מכל מקום הא יש שישים נגד טעם התולעת, וכלשון הרמ"א שנקט דאין לך פרי שאין בו שישים נגד טעם התולעת שבו, וכן מצינו ברא"ש (כלל כ גי' א) כדברים אלו.

ועוד טעם מצינו בתורת חטאת (כלל מו דין ח) להיתר שתולעת הוי נותן טעם לפגם שמותר שיש רוב נגדו אפילו אם אין שישים כנגד הטעם, וכזובים ויתושים (סימן קד וסימן קז).

והשאת מצירוף שני ההיתרים המובאים לעיל - שיש שישים נגד טעמו ושטעמו לפגם - מתיר הרמ"א בכל הפירות, שהרי סתם ולא חילק בין גדולים לקטנים, וכמו שכתב בתורת חטאת (שם). אמנם כל זה לענין התבשיל אבל הפרי עצמו אסור דידי לחוש למחמירים שהביא מהרא"י (ת"ח שם, הו"ד בש"ך סק"ל).

ובמהרש"ל (פרק אלו טרפות סימן קג) דחה דבריו וכתב שאין לשמוע להקל ואסור הפרי וצריך שישים נגדו, וכן דעת הש"ך (סק"ל) לאסור ודחה דברי הרמ"א להתיר בפגום כיון שגם בזובים רבו האוסרים (עיין ש"ך סימן קו סק"ז), ובלאו הכי אין ברור שטעם התולעת כטעם הזוב.

וה"ט"ז התיר כדברי הרמ"א, ונראה בדבריו שהתיר אף הירקות (דלא כת"ח שאסר הירקות כי החמיר כמהרא"י) כיון שעיקר ההיתר הוא מחמת שהם פגומים, וכן נראה במנחת יעקב (סק"ו), ולהלכה פסק הפרי מגדים כה"ט"ז (מש"ז ס"ק טו שפ"ד סק"ל), וכן פסקו הרבה אחרונים (מ"י נוב"י פ"ח).

העולה לדינא:

א. פירות מבושלים אפשר לבדקם וירקות מבושלים אי אפשר לבדקם. ב. שלוש פעמים הם בגדר 'חזקה', ולכן ירקות מבושלים שנמצאו בהם שלוש תולעים מכיון ואי אפשר לבדקם נאסרו בחזקת איסור. ג. דעת הש"ך שצריך שישים בתבשיל נגד טעם הירקות, דעת התורת חטאת שלא צריך שישים כנגדם והירקות אסורים אף שאין חזקת איסור, ודעת ה"ט"ז שהכל מותר כשאיין חזקת איסור, והלכה כה"ט"ז להיתר. ד. הבשר ירחצנו ומותר. ה. הרוטב יסננו ומותר בתנאי שהרוטב צלול ויכול להסתני, והתולעים הינם בעובי שלא יעברו במסננת. ויהי רצון שלא נכשל בדבר הלכה.

כלל ג' ס' מ"א) מדייק מרש"י (ב"מ שם) 'דאייקור בתי, שהפסדו ניכר, וגם בכה"ג הרי יש למשכיר הפסד ניכר, דאחר היה מוכן לשוכרו ביוקר, ומאידך ביד דוד (ד"ה לא) חולק ומדייק מרש"י 'בדיוק הפוך, שרק דבר שהמחיר בשוק השתנה, חשוב שהפסדו ניכר, אבל אם המחיר לא עלה, ורק אחד מוכן לשלם מחיר יקר אין זה נחשב כלל להפסדו ניכר ולא יכול המשכיר להעלות לשוכר את דמי השכירות לחודש זה.

ובמקומות או זמנים שקשה למצוא דירה חלופית או שוכרים אחרים תוך ל' יום, אזי לא מספיק הודעה ל' יום, וכמו שמבואר בשו"ע (סעי' ו') שבכרתי צריך להודיע י"ב חודש, ומסתבר שה"ה כל מקום לפי עניינו, וכן מצאנו כמה תשובות האחרונים שדנו לגבי מקומות שקשה לשכור או להשכי שיצטרכו יותר מל' יום. (ענין שו"ת רב"ז שדן לגבי ירושלים בזמנו, ובחקרי לב (מהר"ב ח"ו"מ סימן ל"ה לגבי איזמיר, ובכנה"ג בדין אלונקין).

ה. אם השוכר ממשיך לגור בדירה לאחר סיום תקופת השכירות שבחווה, בלי חוזה, אז יש כמה חילוקים:

א. אם סיכמו להדיא ששוכר את הדירה לשנה נוספת ולא הזכירו חוץ מזה שום דבר, אזי ברור שהכל נעשה על תנאי החווה הראשון שביניהם, הן לגבי המחיר והן לגבי כל תנאי החווה. וכן מבואר מדברי הרמ"א ובסמ"ע סימן של"ג סעי' ח'.

ב. אם חידשו את ההסכם, והזכירו חלק מהתנאים של ההסכם הקודם, אבל לא גרעו ולא הוסיפו תנאים חדשים, אזי ודאי החווה עכשיו לא קשור כלל לתנאי החווה הראשון, הן לגבי המחיר, והן לגבי התנאים האחרים, ולכן אם סיכמו כמה ישלם, ישלם לפי מה שסיכמו, ואם לא סיכמו ישלם לפי המחיר העדכני.

ג. באופן שהזכירו חלק מתנאי החווה הראשון, אבל הוסיפו או גרעו מתנאי החווה הראשון, ו"א שגם בזה סתמא נעשה על דעת ותנאי החווה הראשון, מיהו הפת"ש שם מסיק דלמסקנת הש"ך גם בכה"ג כל התנאים בטלים חוץ ממה שהתנו להדיא.

ד. באופן שהשוכר ממשיך לגור בדירה בשתיקת שתייהם, וללא שום דיבור ביניהם, ברמ"א (סימן של"ג סעי' ח') נראה שבכה"ג לא אמרינן דממשיך החווה הראשון שביניהם, אבל בש"ך שם מסיק שגם בכה"ג אמרינן שנעשה על תנאי הראשון, מיהו הסכמת הפוסקים שזה רק לגבי תנאים וסכום השכירות, אבל לגבי זמן החווה, לא אמרינן שכמו שהחווה הראשון היה לשנה גם עכשיו זה לשנה, אלא שנחלקו האם לכה"פ יהיה כאן דין סתם שכירות ל' יום, וצריך להודיע לפני סיום השכירות, דעת הערוך השלחן (סימן שי"ב סעי' כ"ד) שצריך הודעה ל' יום, אבל רוב הפוסקים (שו"ת רדב"ז ח"ו סימן ב' אלפים ק"ס, שו"ת מהר"ב בן לב ח"ד סימן כ"ח, וכו"ה בחידושי ר מאיר שמהם ב"מ ק"א), חולקים עליו, ולא מצרכים בכה"ג הודעה כלל, ואפשר לבטל את השכירות בכל רגע נתון, וכן הוא להדיא גם במאירי (ב"מ ק"א), אלא שכל זמן שלא ביטלו, דעת הש"ך שכל התנאים וסכום תשלום השכירות כמו בחווה הראשון שביניהם.

כל זמן השכירות:

משום שהכסף משלם כל חודש ניתן לתשלום עבור חודש זה בלבד, ואין דעת אחד מהצדדים שיהיה לשם קנין עבור כל השנה, וכעני"ז כתב בשו"ת בית שלמה (ח"ו"מ סימן קט"ו) לגבי שוכר דירה לשנתיים ושילם עבור השנה הראשונה בלבד, שאין כאן קנין כסף עבור השנה השנייה.

ב. אפילו את"ל שכוונתם היתה לקנין, או שדיברו להדיא על קנין, מ"מ עדיין לא ברור שכסף בלי שטר קונה בשכירות, והדבר שנוי במח' הפוסקים, דאמנם ברמ"א (סימן קצ"ה סעי' ט') מביא מהבית יוסף שבשכירות קונה כסף לחוד בלי שטר, ומבאר הסמ"ע (שם סק"כ) שזה משום שאין דרך העולם לכתוב שטר בשכירות וסמכה דעתו של השוכר בלי שטר, כיון ששוכר רק לימים קצובים, אבל כבר כתב הערוך השלחן (סימן קצ"ה סעי' ג') שבמקומות שיש קפיידא ולא משכירים בלי שטר, לא קונים גם בשכירות בלי שטר. ובזמנינו רוב האנשים מקפידים בכך. אמנם בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן רנ"ד) ובתשורת ש"י (ח"א סימן ת"ד) מבינים בדברי הב"י שאפילו במקומות שיש קפיידא ורגילים לכתוב שטר, כסף קונה בשכירות בלי שטר, וכיון שנחלקו בזה, הרי מספק המשכיר נחשב למוחזק, ולא חייב לתת לשוכר את הזכות לגור בדירה, וכמו הכלל הידוע שקרקע בחזקת בעליה עומדת.

ואפילו אם היה קנין סודר, נחלקו האם מועיל לגבי שכירות, והובא בסימן קצ"ה סעי' ט' ב' הדעות, ומה במגן אברהם (ריש סימן תל"ד) פסק דקונה, ובנתתיבות שם מבואר שבשוכר קרקע לחפור בה בורות או במטלטלין שיש פחת ששימוש בזה קונה בסודר, משא"כ בסתם שימוש בבית או קרקע לא נקנה בקנין סודר.

וחזקה- הרי בעינין שיאמר המוכר לקונה לך חזק וקני, או שיהיה בפניו, כמבואר בסימן קצ"ב סעי' ב', ומסתמא ה"ה בשוכר צריך לכך, וזה הרי לא היה כאן, וכן בעינין שיחזיק בכוונה לקנות וגם זה מסתמא לא היה.

ד. אם גר בדירה בלי חוזה כלל ולא סיכמו ביניהם את זמן תקופת השכירות - אזי אי אפשר להוציא את השוכר בלי הודעה מראש ל' יום, וכמבואר בשו"ע שם סעי' ז', (וה"ה שהשוכר לא יכול לעזוב את הדירה בלי להודיע למשכיר ל' יום מראש, וכמבואר בשו"ע שם). מיהו זה רק באופן שסיכמו את מחיר השכירות לכל חודש, דבלא"ה לא מהני קנין כלל, ויכול מיד להוציא, וכמו בכל קנין שבלא פסיקת דמים לא חל קנין כלל, ה"ה לגבי שכירות, כ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סימן רפ"ב).

אמנם לגבי העלאת השכירות בחודש זה, בגמ' (ב"מ ק"א): ובשו"ע (סימן שי"ב ס"ט) מבואר שאם המחיר לא התייקר בשוק כלל, אזי אי אפשר לשנות מהמחיר שהיה עד היום, אבל באופן שהמחיר בשוק התייקר, יכול בעל הבית לדרוש עבור חודש זה את המחיר העדכני, ובאופן שלא התייקר כל הבתים, אבל יש מי שמוכן לשלם למשכיר זה עבור דירתו מחיר יקר, נח' האם גם בכה"ג יכול המשכיר להעלות את השכירות לחודש זה, בגינת וורדים (ח"מ

מצוקת הדיור הולכת וגוברת מיום ליום, עד כדי שבתקופה האחרונה קשה מאד להשיג יחידות או דירות לשכירות, ועקב כך חלה עלייה ניכרת במחירי השכירות, והתעוררו שאלות רבות לגבי העלאת מחיר השכירות באופנים שונים, ובסייעתא דשמיא נבאר מה שעולה להלכה בזה.

חשוב להדגיש, שבכל מקרה לגופו צריך לבדוק האם היה איזה חוזה בין המשכיר לשוכר, ולבדוק מה בדיוק סיכמו ביניהם, כיון שכל תנאי שבממון קיים (שו"ע סימן שט"ו ס"ב לגבי תנאים בשכירות), וגם אם עפ"י תורה הדין היה צריך להיות כך, באם סיכמו בפירוש אחרת יתכן שהדין ישתנה.

א. אם יש חוזה בתוקף - בין המשכיר לשוכר, ולא משנה לכמה זמן החוזה, אזי הדין ברור שאי אפשר לשנות את מחיר השכירות כל זמן שהחוזה בתוקף, ואפילו אם למחרת היום שחתמו התייקרו מחירי השכירות באופן הניכר, כיון שחתמו לא יכול אף אחד מהם לחזור בו, וכן מבואר בשו"ע סימן שי"ב סעי' י'.

ואפילו אם רק חתמו חוזה, ועדיין לא שילם השוכר למשכיר כסף כלל, גם כן הדין כנ"ל ולא יכול אחד מהן לחזור בו, ואפילו שלענין מכירה בדרך כלל שטר לחוד אינו קונה עד שיתן דמים וכמבואר בסימן קצ"א סעי' ב', שכירות קונה בשטר לחוד דכיון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ע"כ הקנין נעשה בשטר לחוד בלי כסף, וכן מבואר במונחת פתים סימן קצ"ה סעי' ט', ומביא בשם שו"ת בית שלמה (א"ח סוף סימן ע"ג) שמדייק כן מל"ב סעי' ב'.

וה"ה אם סיכמו ביניהם את נוסח החווה עליו יחתמו, ולבסוף לא חתמו-משום סיבה טכנית, ולא מחמת סירוב עקרוני של אחד הצדדים, והשוכר נכנס כבר לגור בדירה, ההסכם שנכתב ולא נחתם ביניהם קיים, ודאי על דעת כן נעשתה השכירות ביניהם, ואי אפשר לבטל את תנאי השכירות בטענה שלא חתמו מעולם על חוזה.

ב. בגמר תקופת החווה - יכול המשכיר להעלות את מחיר השכירות, ולא צריך להודיע על כך מראש לשוכר, ואפילו ביום שנגמר החווה יכול המשכיר להודיע לשוכר שמעכשיו ישלם את המחיר העדכני, דמבואר בשו"ע (סימן שי"ב סעי' ח') דבשוכר לזמן קצוב, יכול המשכיר להוציא את השוכר בגמר הזמן, ומוכן מכך שיכול גם להעלות לו את מחיר השכירות, דמה לי להוציא, ומה לי להעלות לו את דמי השכירות, ואם השוכר אינו חפץ להעלות את דמי השכירות, הברירה שנתרה לו היא לעזוב את הדירה, וה"ה שהשוכר יכול לעזוב מיד בגמר החווה בלי התראה מראש.

ג. אם גר בדירה בלי חוזה כלל, וסיכמו את כל התנאים שביניהם בעל פה, אזי אם סיכמו גם את תקופת זמן השכירות, יל"ד בשתי נקודות:

א. האם השכירות בתוקף עד הזמן שסיכמו ביניהם, די שמוכן לומר שאין כאן קנין על

1 אלא שיל"ד בזה טובא, משום שגם בזמנינו הקפיידא בדרך כלל היא בעיקר מצד המשכיר, ובמשפט שלום מבואר שרק אם השוכר מקפיד על השטר ה"ה מעכב את הקנין, ודומיא דמה שמבואר בגמ' לגבי מקח, שלא סמכא דעתיה דלוקח כל זמן דלא מטא שטרא לידיה, משא"כ אם המשכיר מקפיד אין זה מעכב את הקנין כלל.
2 ובגמ' מבואר הטעם בזה משום 'דאמר ליה אי אודעתן הוה טרחנא ומותיבנא בה איניש מעליא' ומשמע שאפילו אם אכן מצא שוכר חדש הבית לא יעמוד ריק, עדיין יכול המשכיר לעכבו, אלא שבשו"ע לא נזכר טעם זה רק כ'די שיבקש שכן ולא ישרא ביתו פנוי', ומשמע שאם אינו פנוי כי ימצא משהו אחר כבר לא יכול לעכבו, ועדיין צ"ע בזה.

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון א'

פרשת בראשית | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וְכָל שִׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ" וגו' (ב, ה).
לדעת חז"ל (ראה בראשית רבה יג, ב) מציין 'שיח' בייחוד: 'תפילה'. נמצאת אומר, המתפלל שותה לרוויה ממעיין החיים הרוחניים. הוא משקה ומרווה את כל נימי נפשו, כדי להוציא פרח ולהציץ ציץ (רש"י הירש).

"הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת" וגו' (ד, ז).

לכל עובד ה' יש עבודה זו - להעלות המחשבות זרות. וזה 'אם תיטיב שאת', היינו אם תזכה לתפלה אחת ראויה, תוכל על ידי זה להעלות כל התפלות (אמרי אמת).

"וַיִּרְא ה' כִּי רָבָה רַעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכָל יֶצֶר מַחְשָׁבַת לְבוֹ רַק רַע פֶּלַח הַיּוֹם" (בראשית ו, ה).

הנה ידועה מחלוקת בית שמאי ובית הלל (עירובין יג, ב) אם נח לו לאדם שנברא משלא נברא, או להיפך. "נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא". אך לפי זה תמוה, כיצד אנו מודים ומשבחים בתפילה: 'ברוך אלקינו שבראנו

לכבודו?

אלא יש לבאר, כי הודיה זו אנו אומרים בתפילת 'ובא לציון' - אחרי שהאדם התפלל וזיכך נשמתו לפני קונו, ואז אכן טוב לו שנברא. אמנם קודם שהתפלל אכן טוב לו שלא נברא.

וזהו 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ', היינו שנח לאדם שלא נברא, וזהו רק מחמת 'וְכָל יֶצֶר מַחְשָׁבַת לְבוֹ רַק רַע פֶּלַח הַיּוֹם', שלא זכה להתפלל ולקדש את החומר בתפילתו, אלא מחשבות לבו רק רע. אכן אם יזכה להתעלות ולהתרומם בתפילה - מה טוב לו שנברא.

"וְאֵת לַהֵט הַחֶרֶב הַמֵּתְהַפֶּכֶת לְשִׁמּוֹר אֶת דְּרָגַת עֵץ הַחַיִּים" (ג, כד).

יש להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים, שכשאדם רוצה לדבק מחשבותיו בעולמות העליונים, בבורא יתברך שמו, אין מניחין אותן הקליפות. ואף על פי שאינו יכול, ידחוק עצמו בכל כוחו פעמים הרבה בתפילה, אזי ידבק עצמו בהבורא יתברך שמו (בעל שם טוב).

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בהפרשה

ידע כי הקב"ה הינו אביו לכל דבר וענין, ואם מה שמציק לו כרגע זו העובדה שהוא יירדף על צווארו ולא תהא לו מנוחה - עליו לפנות לאבא שבשמים ולבקש הגנה!

"וַיִּרְא אֱלֹקִים אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּהְיֶה טוֹב מְאֹד" (א, לא).

מסופר אודות אחד מצדיקי הדורות, אשר שלח את בניו ללמוד ב'חידור' כמנהג ישראל מקדם, אולם בגודל חרדתו לגורלם ועתידם הרוחני ולנוכח רוחות ההשכלה שסערו באותה העת, בחר לבוא ולעקוב מקרוב אחר התנהלות הכיתה והמלמד.

בבואו, עמד בלאט מעבר לדלת הכיתה והאזין למתרחש.

המלמד היה עסוק באותה עת בלימוד פרק ק"ד בתהלים, וכשהגיע לפסוק כ"ד נאמר: 'מִה רָבּוּ מַעֲשֵׂי ה' כִּלְמֵם פְּחֻכָּמָה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאֲרֶץ קִנְיָנָה', עצר ותמה באוזני הילדים אודות פשר מקומו של פסוק זה במזמור.

המזמור כולו, כידוע, עוסק בנפלאות הבריאה ומונה את נוראותיו וגדולותיו יתברך, ולכאורה היה מן הראוי לומר פסוק זה כסיכום, בסופו של המזמור. מדוע אפוא בחר דוד המלך לאומרו דווקא באמצע הפרק, במקום בו נראה על פניו כי אין לו שייכות מסוימת? אתמהא.

השיב המלמד בהתלהבות סוחפת - דוד המלך חישב את פלאי עולמו של הבורא יתברך, בזה אחר זה, וההכרה בנפלאותיו של בורא כל העולמים געשה ולהטה בו מרגע לרגע, עד שהמילים פשוט פרצו מגרונו ללא שליטה: 'מִה רָבּוּ מַעֲשֵׂי ה' כִּלְמֵם פְּחֻכָּמָה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאֲרֶץ קִנְיָנָה!...'

שמע האב הגדול, הפנים את הדברים הבוקעים מלבו הנרגש של המלמד, וידע אל נכונה כי שלח את בניו אל המלמד הטוב ביותר שיכול היה לאחל להם.

"וַיֹּאמֶר קִין אֶל ה' גְּדוֹל עֲוֹנֵי מִנְשָׂא... וְהִיִּיתִי נֹעַ וְנָד בְּאֶרֶץ וְהָיָה כָּל מִצְאֵי הָרְגָנִי... וְיִשֵּׂם ה' לְקִיָּן אוֹת לְבִלְתִּי הַפּוֹת אֹתוֹ כָּל מִצְאוֹ" (ד, יג - טו).

'התורה אינה עוסקת באנשים קטנים' קבע גאון המוסר ר' אליהו לופיאן זצ"ל. בתורה מסופר אודות צדיקים גדולים ורשעים גדולים, אך בטח שלא אודות אנשים בינוניים, מעוטי השגה ורודדים. הדבר נכון בכל הדורות בהם עוסקת התורה, ועל אחת כמה וכמה בדור הראשון ממש לבריאה - הדור בו אך בקושי החלה ירידת הדורות.

משכך, עולה התמיהה מאליה - הלא זה עתה התבשר קין, בעצם העובדה כי קרבנו נדחה, כי יש לו מה לתקן ובמה לשפר מעשיו. אם כן, מה לו ולהיחפז להתגונן מפני הורגיו ולבקש מאת ה' הגנה גשמית זו?

זאת ניתן להבין בהקדם מעשה המסופר על מרן ה'חזון איש' זצ"ל. נכנס אברך בן עלייה לגדול הדור, ותיכף בהיכנסו השפיל ה'חזון איש' מבטו ונכח לראות כי נעליו של הלה קרועות ובלויות. כשתהא באוזני האברך על כך, השיב הלה כי מצבו הכלכלי אינו מאפשר לו לתקן את נעליו, שלא לדבר על רכישת זוג חדש.

עם אבא שבשמים כבר שוחחת על כך? בירר ה'חזון איש'.

אני בוש להעלות זאת על דל שפתיי השיב האברך, 'הלא התפילה נעלית לאין שיעור מצרכיי החומריים והנחותים הללו'.

נתן בו מרן את עיניו והגיב בחריפות: 'אין זו יראת הקדושה, כי אם יראת הבושה. אם היית זוכה, היית מבין שיש לך אבא גדול אשר כל מחסורך עליו, ולא היית מתבייש לפנות אליו ולבקש כל מה שרק תצטרך. כנראה שלא זכית'.

לאור זאת ניתן להבין, כי דווקא קין היה במדרגה נעלה זו, הוא

צהר לתיבה

הארת מושגים ומונחים בתפילה

עתירה

אחת הלשונות בהן מכונה התפילה, היא 'עתירה'. עדות ראשונה לכך אנו מוצאים בתפילת יצחק אבינו ע"ה (בראשית כה, כא): 'וַיַּעֲתַר יִצְחָק לַה' לְנַכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עָקְבָהּ הוּא וַיַּעֲתַר לוֹ ה' וַיַּתֵּר רַבְּקָה אֲשֶׁתוֹ". משמעותה הפשוטה של לשון זו הינו, כלשון רש"י (בראשית שם, ובעקבותיו שאר הראשונים): "כל לשון עתר - לשון הפצרה וריבוי".

חכמינו ז"ל (סוכה יד, א) מוסיפים לבאר בדרך דרוש, כי משמעות זו נגזרת מהשורש 'עתר', הלוא הוא הקללשון - כלי חקלאי דמוי מזלג המשמש להפיכת התבואה. "לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתו של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות".

אמן

המילה 'אמן' שגורה על לשוננו, הן במובנה הנשגב ובשימושה הרווח בתפילה, והן כתגובה ראויה לברכה או איחול.

שורש המילה נגזר מהפעול 'אמונה' וכן 'אמנות'. היינו, עניית 'אמן' מאשרת,

תפילה שהאירה את עיניו

על הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל סיפר בנו הגדול הג"ר אברהם ישעיה שליט"א: ביום מהימים בא לפניו בחור צעיר ושפך לפניו מר לבבו, כי הנה הגם שנפשו חשקה בתורה עד למאוד ובכל יום ויום הוא מתפלל ומבקש בתפילה: "והאר עינינו בתורתך", "חננו מאתך חכמה בינה ודעת", עם זאת לדאבוננו הגדול אין התורה הקדושה נקנית לו, היא איננה נקלטת בלבבו והוא אינו מבין את הגמרא והתוספות על בורים. ענה רבי חיים והשיבו דבר: קבל על עצמך בקבלה איתנה להיזהר ביותר להתפלל עם הציבור ובזכות זה היא השי"ת בעזרתך. מני אותו היום והלאה היה הבחור זהיר וזריז ביותר להתפלל בציבור, ואם עד כה היה רגיל להתפלל ביחידות מפעם לפעם, הרי שמאז שקיבל על עצמו להתפלל במניין, היה הבחור כמעט ומוסר נפשו על תפילה במניין ללא יוצא מהכלל, כך בתפילת שחרית, כך בתפילת מנחה וכך בתפילת ערבית.

היה זה באחד מהימים, בשעות של בין הערביים, כשתקפתו שינה לאותו בחור שעייף היה מאוד ובקש לחטוף תנומה קלה. סבור היה שזו לא תתארך יתר על המידה ועוד יהיה די זמן לקום עוד קודם זמן תפילת ערבית בישיבה, וכך יוכל להתפלל בציבור כרצונו, אלא שאונס שינה תקפתו, מתוקה שנת ה'עובד' ושינת הארעי התאחרה לה וכמעט שהייתה לשינת קבע.

כשהקיץ הבחור משנתו גילה את השעה המאוחרת והבין היטב כי מנין לתפילת ערבית באיזור הישיבה כבר לא יהיה לו. אולם מכיון שקיבל על עצמו בכל תוקף להתפלל בציבור, החליט איפוא כי יעלה על אוטובוס ויסע מהמקום שבו מצויה ישיבתו אל העיר שהכל מעלין אליה, עיר הקודש ירושלים, שם מתנוססים לתפילה השטיבלאך המפורסמים של בית הכנסת זכרון משה. היה על הבחור לנסוע כברת דרך ארוכה יחסית עד לירושלים, ומירושלים להטלטל עד שכונת זכרון משה, אך עם זאת החליט הבחור שמאחר ורבי חיים עוררו על תפילה בציבור, ועד כה הוא עמד בקבלה זו על הצד היותר טוב, הרי שההשקעה הגדולה שווה את המאמץ, והוא יצא לדרכו.

אל בית הכנסת זכרון משה הגיע הבחור בשעת לילה מאוחרת מאוד. היה זה כבר אחרי חצות לילה, השיירות כבר לא היו מצויות שם, והמניינים לתפילת ערבית, שבשעות כתיקונם מניין רודף מניין, כבר תמו ונגמרו. פה ושם היו אנשים מאחרי שבת שהגיעו לחפש מניין, אך משראו כי אין סיכוי הגיוני שיתאסף מניין, ביקשו להתפלל ביחידות. אלא שהבחור עמד לפנייהם והתחנן על נפשו שימתינו עימו עד שיתאסף מניין.

אחר זמן רב ותחנונים מרובים הצליח הבחור לקבץ שמונה אנשים לתפלת ערבית, כשיחד אתו היו תשעה אנשים, והם עמדו והמתינו לעשירי למניין 'צענטער'. הזמן חלף ועבר ואיש לא הגיע, הבחור ניסה לבדוק ברחובות הסמוכים אולי ימצא עובר אורח, אולם הרחובות היו ריקים ושוממים. חלק מאותם אנשים כבר נמאס להם מהמתנה זו, הם ביקשו להתפלל ביחידות ולפרוש לשנת הלילה, אך הבחור התחנן לפניהם בכל לשון של בקשה שלא יתפרזו חלילה, רגע לפני בוא העשירי. בקול בכי סיפר להם הבחור כי הוא קיבל על עצמו להתפלל בציבור, והוא מבקשם שיעשו עמו חסד ואמת וימתינו עימו עד שיבוא העשירי. כשמועו האנשים את דבריו של הבחור היוצאים מהלב, נענו לו והסכימו להמתינו, אלא שמחוגי השעון התקדמו ואיש לא נראה בשערי בית הכנסת. רק אחרי השעה שלוש לפנות בוקר הגיע אדם אחד בבהלה גדולה והשלים את המניין. סיפר הבחור בהתרגשות רבה, כי בבוקרו של יום המחרת, כשהוא פתח את הגמרא בתחילת סדר הבוקר של הישיבה הוא הרגיש לפתע כי אור גדול מאיר את עיניו, מוחו כאילו נפתח להבנה מעמיקה, ואותיות הגמרא והמפרשים כבר לא היו כוזרים לו. הכל נעשה לו כמישור, ללא כל קשיים ועיכובים. מני אותו היום והלאה התעלה הבחור מאד, ולימים נישא והיה למרביץ תורה חשוב.

מאצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

על הפסוק (ה, לב): "וַיְהִי נֹחַ בֶּן חָמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְּד נֹחַ אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יֶפֶת" כותב רש"י (בשם בראשית רבה כו, ב): "אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות. אמר הקדוש ברוך הוא, אם רשעים הם, יאבדו במים ורע לצדיק זה. ואם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה. כבש את מעיינו ולא הוליד עד שהיה בן חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול".

תמה על כך הגאון ר' מרדכי יפה בעל ה'לבוש' זצ"ל, מה לטענה זו שמא יהיו בניו צדיקים ויאלץ נח לעשות תיבות הרבה? אדרבה, היא הנותנת, דווקא ריבוי הצדיקים וכח קדושתם הוא שימנע את המבול?

על כך השיב במתק לשונו תלמידו בעל 'צידה לדרך': 'ודאי עשר צדיקים מגינים על כל העולם, אבל בתנאי שיהיה גם כן תפילה עמהם, ועל ידי תפלה יצילו עשר צדיקים. ומה שאמר כאן 'ואם הם צדיקים אטריח עליו וכו', היינו לומר שמא לא יתפלל נח כשיבא המבול, כי הכל בידי שמים'. והדברים מבהילים.

נמצאנו למדים יסוד עצום, כי אף זכות הצדיקים אין בכוחה למנוע את הגזירות ולבטלן, אם לא שיצטרף עמה אף כח התפילה המכריע את הכף.

קרבת אלוקים

לארם של גדולי הדורות

הטו חסידיו הקרובים ואנשי שלומו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע אוזן, ניסו להאזין לתפילתו ולהתחבר לעולם ההשגות הנעלה שלו, והנה שמעוהו מעתיר ומתחנן: 'אוי, טאטע! השב נא את המשרתת!'

דיונים נרחבים התקיימו סביב חידת התפילה הסתומה, חסידים ואנשי מעשה העלו סברות ויודעי ח"ן ניסו למצוא את הרובד הפנימי שלה, אך לשווא.

לבסוף הועלתה התהייה בפני הרבי, והוא מצידו הגיב בפשטות: 'המשרתת בביתי נטשה את משרתה, והעתרתי כי היא תשוב כמקדם'. בכך לימד הרבי לקח בעבודת התפילה, עד כמה היא שייכת בכל מצב, לכל יהודי ובעיקר - עבור כל צורך שהוא.

הלכה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

האם מותר לומר 'ויכלו' בחזיר?

בפרשתנו נזכרת העדות הנצחית אותה מעיד כל יהודי מדי בשבתו, לא פעם אחת כי אם שלש פעמים - בתפילת שמונה-עשרה; לאחר התפילה ברב עם ובסדר הקידוש שעל הכוס (ב, א): "וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאם..."

אודות כך ידועים דברי חז"ל (שבת קיט, ב): "אמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית". ומבואר בפוסקים כי זוהי עדות לכל דבר וענין, בה אנו מעידים על מעשה בריאת וארץ יש מאין.

המקור לאמירת 'ויכלו' לאחר תפילת ערבית, אינו בחז"ל כי אם בדברי התוספות (פסחים קו, א ד"ה זכרהו), אשר תלו זאת בתקנה משום יום טוב שחל בשבת - אז אין אומרים בתפילה נוסח זה משום הנוסח הייחודי ליו"ט, ועקב כך נתקן הדבר גם לשאר שבתות השנה.

להגדרת נוסח זה בתור 'עדות' יש השלכות הלכתיות, עליהן נעמוד להלן. בשלחן ערוך נפסק (או"ח רסח, ז): "ואומרים אותו בקול רם, ומעומד", זאת בשל ההלכה הקובעת כי על עדות יש להיאמר בעמידה ובקול רם. הוסיפו על כך האחרונים (לבוש, ס"ז ועוד), כי מטעם זה יש לומר 'ויכלו' בשניים, וישנן אף דעות שאסור לאומרו ביחיד, אלא אם כן אומרו כקורא בתורה ולא למטרת עדות (עיי' נ"ב שו"ע שם).

עוד כתבו האחרונים כי עדיף לאומרו בעשרה, ולכך הובא בביאור הלכה (שם סעיף ז) בשם ה'פרי מגדים' כי 'המתפלל בלחש ימהר לסיים תפלתו כדי שיאמר ויכלו עם הקהל'.

מילתא חדתיא

פני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

דרכם של הצדיקים בעבודת התפילה

עבודת התפילה יקרה היא עד למאד, וכל גדולי עולם נתחבטו וזרעו בה הרבה עמל ויגיעה כדי שתהיה תפילתם כראוי ועבודתם תהיה מעלת חן לפני המקום, ושמעתי מאדמו"ר עט"ר זלה"ה שצדיקים כל ימיהם היו מלאים פחד שמא לא הגיעו לעבודת השם בענין התפילה כתכליתה הרצויה.

ועל פי זה פירש את הכתוב 'עבדו את ה' בְּיִרְאָה וְגִילוֹ בְּרַעְדָּה' (תהלים ב יא), שלכאורה יקשה איך שייך שבעבודת הא-ל ישמשו יראה וגילה בערבוביה, הרי הם שתי בחינות הפוכות זו מזו.

אולם בזה הכתוב אנו רואים מהי דרכם של הצדיקים בעבודת התפילה, וזהו פי' הכתוב 'עבדו את ה' ביראה' - תהיה עבודתכם גדולה כל כך עד שתהיו יראים שמא לא הגעתם לעבודת ה' בתכליתה, שהרי כשאנו מתפללים ונדמה לנו שתפילתנו היתה כראוי ובכוונה אנו מברכים את עצמינו בליבנו פנימה ושמחים ואומרים 'ברוך השם התפללנו היום טוב מאד', אך הצדיקים אף שמתפללים טוב עדיין חוששים שמא עדיין לא הגיעו לדרגת 'עבדו את השם' לפי תכליתה, וזהו בחינת 'עיון תפילה' שמעיינים בתפילתם היכן לא כיונו כראוי וכיצד יכולים מכאן והלאה להתפלל טוב יותר, ועל יראה כזו אומר הפסוק 'וגילו ברעדה' - היינו שתגילו ותשמחו ברעדה היא שבאה בליבכם, כי יש לכם לשמוח על שכל דאגתכם היא רק בדברים רוחניים כ"כ העומדים ברומו של עולם, שלא כדרכם של פשוטי העם שיראים ודואגים על פרנסתם וכל צרכיהם החומריים שמקניני העוה"ז מחמת חוסר בטחונם בהקב"ה.

נוראות כתב זקני מרן אביר יעקב זלה"ה, שר"ת של 'עבדו את ה' ביראה' הוא אבי"ע ובא לרמוז שעל ידי עבודת השם ביראה כראוי זוכה האדם להתקדש בכל ד' העולמות (בריאה, יצירה, עשיה), ולאחר שישלים את נפשו בעבודת השם מתוך יראה יזכה לבוא למעלת 'עבדו את ה' בשמחה' (שם ק ב) שהוא גם כן ר"ת אבי"ע, ובכך יהיה שלם בעבודת יצרו לעבדו מתוך יראה ומתוך שמחה לנחת רוח בכל העולמות.

לשכנני תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

אחד הפיוטים הקדומים, הידועים וכך גם השניים במחלוקת מזה מאות בשנים, הוא הפיוט הנאמר ברוב תפוצות ישראל בחיל ורעדה: "יְגַדַּל אֱלֹקִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח", או בשמו המקוצר: 'יגדל'.

הפיוט, המורכב משלשה-עשר קטעים, מבטא בחריזת לשון את שלשה-עשר עיקרי האמונה, ובמרבית הקהילות הוא מקובל כחלק בלתי נפרד מתפילת שחרית. עם זאת, סקירה נרחבת מגלה כי במהלך הדורות קמו אי אלו עוררים אודות זהות המחבר, קדושת הפיוט ועצם אמירתו, כפי שנרחיב במסגרת זו.

על תומכי אמירת הפיוט והמצדדים בקדושתו הנשגבת, ניתן למנות את היעב"ץ שכתב (סידור היעב"ץ לפני שיר הייחוד) כי מחבר הפיוט הינו לא אחר מאשר רבנו הגדול הרמב"ם, ולצידו רבים מגדולי ישראל שתמכו בדעה זו כי הפייטן הינו קדוש עליון ואחד מרבתינו הקדמונים.

יש מן התומכים שזיהו את הפייטן דווקא כרבי שלמה אבן גבירול (היש"ד מקנדיאה ועוד), אחרים צידדו בדעה כי הינו רבי יחיאל בן ברוך (סידור 'היגיון לב'), בעוד שבקרב קהילות רבות מקובל להניח כי המשורר האיטלקי רבי דניאל ב"ר יהודה דיין הוא שחיבר את הפיוט הקדום.

היו בין גדולי הדורות שראו בפיוט קודש קודשים, כדוגמת הגה"ק ר' ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה זצ"ל, אשר אף חיבר בסידורו פירוש וביאור לפיוט. כך גם העידו חסידים ואנשי מעשה אודות הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, אשר נהג לאומרו בהתלהבות יתירה ודביקות עילאית.

מאידך, גדולי עולם קמו במהלך הדורות וקראו תיגר על עצם קדושת הפיוט, טענו בתוקף כי זיהוי המחבר לוקה בטעות ואדרבה - הקפידו בכל תוקף שלא לאומרו.

אזכור חשוב מאין כמותו להתנגדות זו נמצא בספר 'פרי עץ חיים', בו כותב רבנו חיים ויטאל: 'מורי זכרו לחיי העולם הבא לא היה חפץ בשום פזמון או פיוט מאותן שחיברו האחרונים, רק מאותן שחיברו הראשונים כו' על דרך האמת. אבל אלו האחרונים שלא ידעו דרך קבלה אינם יודעים מה שהם אומרים, וטועים בסדר דיבורם בלא ידיעה כלל... ובפרט יגדל אלוקים'.

אף היעב"ץ עצמו, המזהה כאמור את המחבר עם רבנו הרמב"ם, מתייחס לערעורים השונים ונוטה להניח כי על כל פנים אין הפיוט נקי ומבורר דיו, וכי נראה שהתערבו בו דברים שאינם מאת המחבר הקדמון. עקב כך, כותב היעב"ץ: 'ערערו עליו חכמי האמת, שמיאנו ומיחו לאומרו'.

הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע התבטא בחריפות יתירה, באומרו שאם הורה רבנו האריז"ל שלא לומר פיוט זה - הרי שיש להשמיטו מהסידורים ולא להדפיסו כלל. עוד הוסיף בספרו 'שלחן הטהור' והעיד אודות קהילה בה הנהיג הרב שלא לומר פיוט זה, אולם לאחר שנסתלק הרב החלו העם לאומרו. בפעם הראשונה בה אמרו את הפיוט ברוב עם, החלו כותלי בית הכנסת לרעוד בעוצמה ונסדקו ממש עד שהגיעו לכלל סכנה, והיה בכך סימן משמים שיש להמשיך ולהימנע מאמירת הפיוט.

למעשה התקבל הפיוט במרבית קהילות ישראל, וכל עדה קבעה לה את הזמן המיוחד בו נאמר הפיוט.

ישנן קהילות, בעיקר בקרב האשכנזים ממזרח-אירופה, הנוהגים לומר את הפיוט מדי יום בתפילת שחרית לאחר 'אדון עולם'; בקרב קהילות מסוימות באשכנז אשר במערב-אירופה נוהג לשוררו בליל שבת וחג לאחר תפילת ערבית; ביהדות מרוקו נאמר הפיוט בתפילת שחרית של שבת לפני 'ברוך שאמר'; ואילו בקרב בני עדת תימן חלוקים המנהגים - יש שאומרים זאת בתוך תפילת קבלת שבת ואחרים בסוף תפילת ערבית של שבת.

כך או כך, על זה נאמר (עירובין יג, ב): "אלו ואלו דברי אלקים חיים, ולכל הפחות ביסוד אחד מאוחדות הדעות כולן - בשלשה עשר עיקרי האמונה עליהם מתבסס פיוט זה."

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

התורה הקדושה פותחת בתיאור מעשה הבריאה, וכבר בפסוק הראשון אנו מוצאים קשר ישיר לעבודת התפילה ולהיבט ההלכתי שבה (א, א): "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ."

השמים, על הרבדים הגשמיים הנראים לעינינו ועל החלקים היותר נעלמים וגבוהים שלהם, מהווים השראה עצומה לאמונה בבורא יתברך, להכנעה אמיתית כלפיו ולהכרה בגדלותו. בהתאם לכך פוסקים חכמינו ז"ל (ברכות לד, ב): "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות", וכך אכן נפסק להלכה (שו"ע או"ח ז, ד).

מקור הדבר נלמד מהנאמר בדניאל (דניאל ו, א): "וְכִינֹן פְּתִיחֹן לָהּ בְּעֵלְמִיתָהּ נִגְדַּד יְרוּשָׁלַם" [וחלונות פתוחים לו בעלייתו כנגד ירושלים]. את הסיבה לכך כותב רש"י (ברכות שם ד"ה חלונות): "שגורמין לו שיכוין לבו, שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע."

להלכה זו נוספו נדבכים שונים, חלקם על פי חלקי הנגלה שבתורה וחלקם שייכים יותר לרבדים הפנימיים שלה, כמו כיוון החלונות לעבר ירושלים; פתיחת י"ב חלונות כנגד שבטי ישראל ובכדי להשפיע מצינורות ההשפעה על פי תורת הסוד ועוד (ראה ברכות שם, שו"ע ונו"כ).

סדרה דצלותא

מתוך מבוא לסידור מתיבתא עוז והדר

סידור התפילה, על נוסחיו השונים וההוצאות הרבות-מספור להן זכה במהלך הדורות, מבוסס למעשה על סדרי התפילה כפי שקבעו רבותינו הקדמונים, ואשר חלקם למעשה הניחו את היסוד למהותו של הסידור המוכר לנו כיום.

במדור זה נסקור, מדי שבוע, סידור קדום מבית מדרשו ותפילתו של אחד מאבות האומה, תוך התייחסות למקורו ומהותו, השלכותיו על הסידורים העתידיים ומכלול התפילות שבו. בשבוע זה נתייחס ראשית לסידור אשר הוד קדומים לו, הידוע ככזה שעליו התבססו הסידורים שיצאו לאור מאות בשנים אחריו, הלא הוא 'סדר רב עמרם גאון'.

מן הראוי להקדים ולהתייחס לקהילה אליה נשלח, לבקשתה, סידור זה. 'תור הזהב' הידוע של יהדות ספרד, הלא היא אותה תקופה עשירה ברוח ובגשם לה זכו היהודים שהתגוררו בספרד, החל אי אז בערך בשנת ד' אלפים ת"ר, לפני כאלף ומאה שנים. או אז החלה פריחה של ממש בקרב בני ישראל שהשתקעו במקום, ואלו ראו לנכון לבסס את הנהגותיהם ההלכתיות ומנהגיהם השונים תוך היתלות באילנות הענפים שבבבל - הלא הם גאוני בבל.

כחלק מאותה מגמה, פנתה קהילת ברצלונה לרבנו עמרם גאון - ראש ישיבת סורא שבבבל, והפצירה בו כי יואיל לסדר עבורם את תפילות היום-יום, שבתות ומועדי השנה, לצד ברכות הנהוגות בימים שבשגרה ובעתות שונות בחיי כל יהודי. זאת לאחר שבתקופה הקודמת לכך הספיק כבר רבי עמרם גאון לשלוח להם תשובות הלכתיות מגוונות ורבות בנושא התפילה, הברכות והמסתעף.

הסידור משלב בתוכו את נוסח התפילות והברכות, לצד הלכות הנוגעות לזמנים ומצבים שונים בחיי היום-יום, ומבנהו מהווה למעשה דוגמה ומודל בעקבותיו צועדים מרבית הסידורים שיצאו לאור במהלך יותר מאלף שנה שחלפו מאז.

כך אנו מוצאים בסידור סדר התואם להפליא לסידורי זמננו - ראשית מסודרות תפילות ימות החול, לצד הלכות סעודה ונוסח נטילת ידיים וברכת המזון, וכך גם קריאת שמע שעל המיטה; לאחר מכן מסדר בנו עמרם את נוסח תפילות השבת, ראש חודש וקידוש לבנה, כמו גם סדר התפילה לימי התעניות; ובהמשך תפילות מועדי השנה לפי סדרן בלוח השנה היהודי - החל בחנוכה ופורים, פסח ונוסח ההגדה וכן הלאה.

כך גם בסוף הסידור מביא רבנו עמרם תפילות הנוגעות למצבים ומעמדים שונים אליהם נקלע יהודי במהלך חייו, ללא תלות בתאריך מסוים. בין השאר הוא מביא את הלכות עירוב; נוסח והלכות ברית מילה; הלכות והליכות כמו גם נוסח לעת פטירה ל"ע ועוד.

אם כי נשלח הסידור במקורו ליהדות ספרד, אכן ראו בו גדולי ומאורי הדורות כולם, וגדולי אשכנז בכללם, בסיס לנוסח התפילה לפיו יש לנהוג. כך למשל ציטטו רש"י ותלמידו בסידוריהם [סידור רש"י ומחזור ויטרי] קטעים שלמים מתוך סידור זה, הרי"ף והרמב"ם התבססו עליו בבואם לפסוק הלכות הנוגעות לתפילה, ועד ללשונו התקיפה של רבנו תם שכתב (תשובות ספר הישר מה, ג): 'כל שאינו בקי בסדר רב עמרם... אין לו להתירס נגד דברי הקדמונים ומנהגם, כי יש עלינו לסמוך בדברים שאינם מחישים תלמוד שלנו אלא שמוסיפין והרבה מנהגים בידינו על פיהם'.

ביאור לפניו - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

אחד הקטעים הנאמרים מדי יום, אם כי למרבה הצער בקרב מרבית בני האדם הוא נאמר בחיפזון וללא תשומת הלב הראויה, הינו פרק 'איזהו מקומן' ו'ברייאתא דרי ישמעאל'.

אכן, אם רק נכיר מעט יותר טוב את הרקע לאמירת קטעים אלו ואת החובות ההלכתיות הכרוכות בכך, נזכה להעלות ולרומם את תפילתנו כבר בשלב מוקדם זה שטרם 'פסוקי דמרא' לעבודת ה' זו תפילה ולהתחבר למקור החיים ולבורא יתברך בכל לבבנו.

ראשית, עלינו לדעת כי אין מדובר במנהג שהתחדש בדורות האחרונים, כי אם בהלכה של ממש אשר נפסקה בשלחן ערוך (או"ח סי' נ). מטרת אמירתם, כדי שיזכה כל אדם לקבוע בכל יום עתים לתורה, בלימודו מקרא, משנה וגמרא.

פרק 'איזהו מקומן' לקוח מתוך המשנה, ומקורו בפרק השמיני במסכת זבחים. ואילו 'ברייאתא דרי ישמעאל' מקורה בספרא (פרשה א פרק א אות ז), והמדרש הינו כגמרא.

לצד אמירתם, נפסק להלכה במשנה ברורה (שו"ע שם ס"ב) כי אין די באמירה גרידתא, אלא יש להבין במה דברים אמורים ולעמוד על פירושם הנכון, זאת בכדי שיהיה הדבר כלימוד של ממש. יתירה מכך הוסיף רבנו השל"ה (הובא במשנ"ב שם) כי אף בהבנת פירושם אין די, אלא יש לאומרם [וכן את פרשת הקטורת ו'במה מדליקין] בניגון בו לומדים משניות.

עם זאת, הגם שזהו לימוד לכל דבר ועניו, פסק המשנה ברורה (שם ס"א) כי אף בבית האבל יש לאומרם כחלק מהתפילה.

יד ושם

פסוקי שמות והטמן בהם

מקובל מן הקדמונים, כי על מנת שלא ישכח האדם את שמו בהתייבשו לפני בית דין של מעלה, ראוי לומר מדי יום בתפילתו קודם 'היו לרצון' פסוק המתחיל ומסתיים באותיות בהם מתחיל ונגמר שמו.

המקור הקדום ביותר לכך הינו בהוספה מאוחרת לדברי רש"י על הפסוק (מיכה ו, ט): "ותשיהו יך אה שמך", וזו לשונו: 'מכאן שכל מי שאומר בכל יום מקרא המתחיל ומסיים כמו שמתחיל ומסיים שמו התורה מצילו מגיהנום'.

במדור זה נסקור מדי שבוע שם אחד, לצד הפסוק המקובל לומר לבעלי שם זה, תוך התייחסות לרבדים העמוקים יותר של הפסוק. למותר לציין שלמרבית השמות יש כמה וכמה פסוקים העונים למטרה זו, אולם כאן נבחר בפסוק אחד מני רבים.

זאת על מנת שיוכל כל אדם למצוא את החיבור האמיתי לפסוק 'של' ולהבין במה דברים אמורים, כדי שהאמירה לא תהיה בבחינת 'מצות אנשים מלומדה' אלא תחלחל לעומק נשמתו ותעוררו ביותר.

משולם

"מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי פל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם" (דברים ה, כט).

בפסוק זה נתקשה רבנו הרמב"ן [ראה ביאור הרמב"ן - מקראות גדולות עוז והדר], היאך נאמר 'מי יתן', וכי ח"ו אין בידו יתברך להעניק לאדם לב שלם לעבודת הבורא?

על כך משיב הרמב"ן: 'בעבור היות רשות האדם בידו להצדיק ולהרשיע, והכל בידי שמים חזק מיראת שמים (עיי' ברכות לג, ב), יאמר הכתוב כן'. ביאור רחב יותר מובא בביאור הרמב"ן, כי עד כדי כך הכבירה התורה הקדושה בלשונה: 'מי יתן', כדי להבהיר ולהדגיש נקודה זו - עד כמה כביכול אין הדבר בידו יתברך, אלא בידי האדם בלבד.

היכן נזכר בפרשתנו ובמפרשיה המושג תפילה?

- א) "ויאמר קין אל ה'" (ד, ג).
- ב) "אז הוהל לקרא בשם ה'" (ד, כו).
- ג) "ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'" (בראשית ד, ג).

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: p0774702681@gmail.com
או לפקס: 077-4702681

- 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
- 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
- 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

הפלא ופלא

שאלות וחידות בנבכי הפרשה ומפרשיה

יוסף דעת

עיון בעומק הפרשה

הובא בתוספות (פסחים קו, א ד"ה זוכרהו) ונפסק להלכה בשלחן ערוך (או"ח רסח, ז) כי יש לומר 'זיכלו' בליל שבת, והובא בפוסקים כי לאמירה זו דין עדות, על כן יש לאומרו בשניים, במעומד ובקול רם.

יש לזון, מדוע לא נקבע גם כי יש לאומרו בפני שלשה נוספים, כבדני עדות שיש לאומרה בפני בית דין?

תשובות יתקבלו על ידי הקוראים, ויתפרסמו בעלון הבא מדי שבוע.

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ" (ד. 1). רבנו האור החיים מתייחס ללשון הכתוב 'לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ' וכותב כך: **"עוֹד יִרְמֹז הַפְּתוּב אוֹמְרָם ז"ל (זוה"ק ח"ב קפב, א) כִּי כָּל הַכּוֹעֵס נִשְׁמָי תוֹ מִסְתַּלְקֵת מִמֶּנּוּ, וּבִחִינָה זוֹ מִתִּיחַסֵּת אֶל צֵלֶם אֱלֹקֵי שְׁעַל פְּנֵי אָדָם. וְהוּא אָמְרוּ 'וַיַּחַר לְקַיִן, וּבָנָה נָפְלוּ פָנָיו, שֶׁנִּסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַנְּשָׁמָה וְהוֹסֵר מִמֶּנּוּ צֵלֶם הַפְּנִיִּים".**

בגנות הכעס מצאנו בדברי חכמינו ז"ל דברים כדורבנות, אשר כל השומע תצלינה אוזניו ויחדר ליבו נכחם. כך למשל קובעים חז"ל (נדרים כב, א-ב) כי כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו, כל הכועס - אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, משכח תלמודו ומוסיף טיפשות, ובידוע שעוונותיו מרובין מזכיותיו.

רבנו הרמב"ם (הלכות דעות ב, ג) מרחיב בענין זה וכותב: **"הכעס מדה רעה היא עד למאוד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו... אמרו חכמים הראשונים: כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים".**

אגב, למען העמדת דברים על דיוקם מעניין לתת את הדעת לעובדה שמשפט זה: 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה', המצוטט בפי כל כמאמר רבותינו, אין מקורו בחז"ל אלא כאן בדברי הרמב"ם.

אכן נלאו מפרשי הרמב"ם למצוא את המקור המדויק לדבריו אלו, והיו שכתבו (הגאון ר' יוסף עני גיל זצ"ל בגליוני הש"ס שבת קה, ב ועוד) כי מקורם בדברי הזהר הקדוש (ח"א כו, ב). לדעת מפרשים אחרים, ככל הנראה מבוססת אמרה זו על מאמרם ז"ל (שבת קה, ב): **"המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו - יהא בעיניך כעובד עבודה זרה. שכן אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והולך ועובד".**

כך או כך, היטיב הגה"ח ר' נתן לוברט זצ"ל לבאר את ההשוואה בין הדברים - כעס ועבודה זרה, במתק שפתיו: **"כשם שעבודה זרה אינה פועלת מאומה ואין ביכולתה לעזור כהוא זה לתולה עיניו בה, כך הכעס אין בו תועלת, ולא ישיג האדם הכועס מאומה בכעסו".**

לסיום ראוי לציין, כי ככל המידות הרעות והתכונות הפחות חיוביות, גם במידת הכעס ניתן ורצוי להשתמש למטרה לשמה נוצרה מידה זו, וכך כותב רבי יהודה הלוי (כוזרי מאמר ג פסקה א): **"וכן הוא חוסם את הכוחות הכעסניים השואפים להגלות שלטונו, לאחר שספקם ונתן להם חלקם בנצחנות, עד כמה שזו נחוצה לוויכוחים בחכמות או בדעות, ולשם גערה באנשים רעים".**

שולחן שבת עם האור החיים

'סאשה' קראו לו, או כפי שאהבה אמו לכונוהו 'סאשינקה'.

לא הדר לו ולא תכונות מיוחדות, נטול השכלה כלשהי ורחוק מכל שאיפה, גדל בצילו הקשוח של איכר גס והמוני, את השראתו שאב מזקני הכפר שאף הם לא היו מלומדים גדולים, וכך צמח לתפארת המשפחה והסביבה - איכר נבער כמו אבותיו ואבותיהם מזה דורות.

את העיר הגדולה לא הכיר, הוא גויגונים כאלה ואחרים הינם כשני קווים מקילים שלעולם לא ייפגשו, וככל שהדבר נוגע לזיקה כלשהי עם מעמד האצולה ולמעלה מכך - ידיעותיו שואפות לאפס ושמה פחות מכך.

לא פלא אפוא היה כי כשהחליט הקיסר לצאת לתור את הארץ ולעקוב מקרוב אחר המתרחש בממלכתו הנרחבת, בהגיעו לכפר הנידח וחסר השם בערבות סיביר הקפואה, מצא לו סאשה את הזמן, ההזדמנות והכתובת הנכונים לבחון את הרוגטקה שלו, הלא הוא המקלע אותו בנה במו ידיו.

חלף לו גודו ועוד אחד, עברו בסך חיילים רבים מספור, חצוצרנים הריעו וחרבות הונפו בתנועה דרמטית, והנה הופיעה ובאה הכרכרה המלכותית במלוא הדרה, מחוטבת, מעוטרת ומשדרת ממלכתיות מוחצנת, גלשה לה כרכרת המלך אל עבר כיכר העיר, מפלסת את דרכה באמצעות שישה סוסים אבירים.

הקיסר, אשר נכח בהתרגשות הגדולה והבין לנפש נתיניו, לא חשב פעמיים. הוא הסיט את מכסה חלון הכרכרה, הוציא את פלג גופו העליון החוצה והחל לנפנף בחום לסובבים את הכרכרה.

בשביל סאשה היתה זו הזדמנות פז. לא חלף רגע, והאורח הזר - כפי שנתפס בעיניו, חטף היישר למצחו אבן-חצץ משוננת, אשר נורתה מתוך מקלעו של סאשה.

את העתיד להתרחש ברגעים שלאחר מכן לא יכול היה סאשה לצפות. זוג ידיים חסונות אחזו בו, לפפו את זרועותיו כצבת-פלדה, כשהוא נגרר ומובל אחר כבוד אל הקיסר לתת דין וחשבון על מעשהו הנפשע.

'מורד במלכות' הדהדו צמד המילים מעוררות החלחלה בחלל האוויר. 'מתנקש' נשמעו לחישות. 'אחת דינו' פסקו הנוכחים ללא שמץ ספק.

אולם הקיסר הזועם, אשר ציפה לפגוש מהפכן עתיר רגשות אנטי-ממסדיים, מצא לפניו נער תם, בור ובער, אשר כל שיג ושיח או השגה ולו קלה במונחים מופשטים כמו 'מלוכה', 'קיסרות' ועוד היו זרים ובלתי מובנים עבורו.

אכזר היה הקיסר, אך לא טיפש. בחר אפוא הקיסר בדרך שונה, ארוכה ומאתגרת יותר אך נכונה לאין ערוך.

העונש החמור הוגמר בקירוב בלתי-מסויג, ארשת הפנים הזועמת הוחלפה בסבר פנים יפות ואפילו מתקתקות, וסאשה נקרא במפתיע להתלוות אל הקיסר במסעו חזור לעיר הבירה.

שם, בעיר הבירה, הצמיד לו הקיסר את הטובים שבאנשי-החצר. הם החלו להחכימו בינה וללמדו מהו מלך, מהי קיסרות, וכך גם עד כמה משמעותית ההשפעה שיש לכל אלה על כל היבט בחייו.

סאשה ראה את הארמון, ונפעם. 'כל זה של הקיסר?' שאל בפה פעור. 'כל זה, ולא רק...' השיב לו אחד המלומדים.

מבטו השואל של סאשה הבהיר למלומד עם מי הוא מתעסק, והוא החל לפרט, תוך שסאשה מאבד מרגע לרגע את יציבותו וחיוורונו הולך ומתפשט ומעמיק בפניו.

'הארמון, האחווה כולה וכך גם עיר הבירה, הינם של הקיסר. סביב לעיר הבירה פרוסים יערות ופרדסים, וגם הם שלו. נרחיק מעט לכת אל הערים הסמוכות, השייכות לו אף הן, וכך גם ערי המחוז שברחבי המדינה, הימים והנהרות שבתחום הממלכה, הכפרים והעיירות, וכמובן גם הכפר הנידח בו גדלת'.

'ונגד קיסר אדיר ורם זה חטאתי?!' פלט סאשה בקושי, ונפל תחתיו מתעלף.

משל נוקב זה אותו משלו צדיקי הדורות, יש בו כדי לטלטל ולזעזע כל יהודי באשר הוא, בכל מצב ובכל עת, בבואו לחטא את נפשו ולטהרה מכל סיג, להתעורר לתשובה אמיתית וכנה מתוך אהבת ויראת הבורא יתברך.

בכח ההשגה לעורר לתשובה

בפרשתנו מספרת התורה (פרק ג, ז): **"וַיִּתְּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵינֵיהֶם הֵם",** ועל כך כותב רבנו האור החיים: **"עוֹד יִרְמֹז בְּאִמְרוֹ 'וַיִּתְּקַחְנָה', עַל דַּרְךְ אוֹמְרָם ז"ל (סוֹטָה ג, א) 'אֵין אָדָם עוֹבֵר**

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

"וַיִּצְמַח ה' אֲלֵקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֵה וְטוֹב לְמֵאֵל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע" (ב. ט).

'אמור נא, כמה עצים לדעתך יש בגן עדן? פנה הרה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור זי"ע לבנו הרה"ק ר' אברהם מרדכי זי"ע.

הנשאל, כמו השואל, היטיב להבין שיש דברים בגו והמתין בשתיקה לתשובת אביו הגדול, אשר תיכף המשיך והשיב מיניה וביה: 'תרי"ג יש בגן עדן. כנגד כל מצוה ניצב לו עץ בגן עדן, וכמנין המצוות - מנין העצים'.

שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד, על אחת כמה וכמה שיג ושיח של שרפי מעלה אלה אשר דנו בעניינים הטמירים הללו העומדים ברומו של עולם. הוסיף אפוא נכד החידושי הרי"ם, הרה"ק ר' פנחס מנחם מפילץ זי"ע והטעים רעיון עמוק זה ביתר ביאור (שפתי צדיק פרשת קדושים).

האילנות אשר בגן עדן, הם שורש ויסוד החיות הנמשכת לכל מצוה ומצוה. ככל שהאדם שקוע יותר במצוה מסוימת, ככל שהוא מעמיק יותר בעבודתה, כך מתעלה נשמתו ונתלית באילן הרוחני המכוון כנגדה בגן עדן.

יתירה מכך, זוכה האדם המקיים את המצוה כראוי לבחינה מרוממת ביותר, והוא שקול כביכול השקה את האילן הרוחני המהווה את שורש המצוה למעלה, בכח קיומו את רצון השי"ת במצוה זו.

לא זו בלבד שהאדם זוכה במעשיו להתחבר לאילנות אלה ולהשקותם בכח מצוותיו, אלא הוסיף הרה"ק הבית ישראל מגור זי"ע וכתב בשם אביו הקדוש דבר מבהיל בזו הלשון: 'כאשר הגיד כ"ק אאז"ל [הרה"ק האמרי אמת זי"ע] בשם אביו [הרה"ק השפת אמת זי"ע], **שעל ידי עבודת בני ישראל מוסיפים אילנות בגן עדן, היפך ממעשה הרשעים שמוסיפים אש בגיהנום על ידי עבירות'.**

למעשה, יסוד חשוב זה בעבודת השי"ת מובא בדברי רבנו האור החיים בפרשתנו, וזו לשון קדשו: **"אִכּוּן יֵשׁ לָךְ לְדַעַת, כִּי כָּל הַוְּהָה אֵינוֹ אֵלָא דְגַמָּה לְרוּחָנִיּוֹת, וְכִמוֹ שֶׁהָאֲדָמָה צְרִיכָה עֲבוּדָה וְהַזְרָעָה וְהַגְשָׁמָה לְהוֹצִיא מִזּוֹן הָאָדָם, גַּם שְׁמִירָה מְדַבְּרִים הַמְפַסְדִּים וְהַמְרִיעִים לְצוּמָה, כְּמוֹ כֵּן גַּן עֵדֶן אֲשֶׁר הֵיאֵם הַיּוֹם אֲדָמַת הַנֶּפֶשׁוֹת לְבָד, כִּי הַגּוֹפּוֹת נִגְשָׁמוּ, גַּם הֵיאֵם צְרִיכָה עֲבוּדָה וְשְׁמִירָה כְּפִי רוּחָנִיּוֹתָהּ.**

"הַגְשָׁמָה הַמִּיחַדָּת לָהּ הֵיאֵם עֶסֶק הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁאָמַר הַכְּתוּב (דברים לב, ב): "עֲרַף כְּמַטֵּר לְקַחֵי תֵּל כְּטַל אֲמֹרְתִי", וְהַזְרָעִים הֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתָם הָאָדָם... וְהַעֲבוּדָה הֵיאֵם הַתְּעַסְקוֹת גְּדוֹל וְהַסְתַּכְלוֹת נִמְרָץ בְּתוֹרָה שֶׁהוּא עֶקֶר מִצְוֹתָהּ, וְהַשְׁמִירָה גַּם כֵּן לְבַל יִפְרָץ גְּדִרְיָהּ וּלְבַל יִפְסִיד צְמִיחָהּ, וְהֵיאֵם שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אֲשֶׁר צְרִיךְ הָאָדָם לְשַׁמֵּר לְבַל עֲבוֹר עֲלֵיהֶם כִּי הֵם הַמְפַסְדִּים כָּל דְּבַר טוֹב."

הַעֲבָרָה וְעֵבֶר הַמְסִית הַמְכַנָּה בְּמַדַּת חֲשֵׁךְ שְׁמִיחָה עֵינֵי הָאָדָם, תִּכְף וּמִיד נִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם וְהִרְגִּישׁוּ כִּי עֵרְמָם הֵם, פְּרוּשׁ, שְׁנִפְשָׁטוּ מִזְהָרָא דְקִדְשָׁה'.

אולם מאידך, דווקא אז זוכה האדם והוא מקבל הארה מן שמיא, וכפי שמבהיר רבנו תיכף לאחר דבריו אלו: **וְכֵן יִקְרָה לְכָל רִשָׁע, שְׁבִגְמָר מַעֲשֵׂה הָרַע יִרְגִּישׁ כִּי הִתְעִיב, וְיִכְלֵם בְּמַעֲשָׂיו, וְיֵאָרוּר עֵינֵי שְׁכָלוֹ'.**

על כך התבטא סגורם של ישראל הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב: **מימי לא ראיתי יהודי שיחטא, ולאחר מכן יגיש לערוך שלחן ליסעודת עבירה' חגיגת. הלב-הנשכר של היהודי לאחר החטא, זהו נכס רוחני שאין לו שיעור, ועלינו למנף אותו ולהשתמש בו כדי לחדש את הקשר עם אבינו שבשמים, ביתר שאת וביתר עוז.**

שבע יפול צדיק - וקם

אמרו צדיקים: **'אדם אשר זה עתה רצח נפש, הסכין עודנו זב דם בידו, ואיננו מסוגל לגשת להתפלל, טרם דרך על מפתנה של דרך החסידות'.**

נשווה בנפשנו. לא מדובר כאן באחד מצדיקי קמאי עליהם העולם עומד, גם לא באברך ירא שמים המדקדק בקלה כבחמורה ואף לא בקל-דעת מהסוג המוכר, הרדוד והשטחי שפשוט לא זכה ליהנות מאורה הזך של התורה הקדושה ולהסתופף באהלה.

לא ולא. הדברים מכוונים לרוצח שפל, אשר בזדון וביד רמה ההין לעבור על אחת משלושת העבירות החמורות, כזה אשר בזמן הסנהדרין ראוי היה להיהרג כעונש על מעשהו הנפשע.

ועדיין. מצופה ממנו לגשת ולהתפלל, לשוך שיח לפני קונו שזה עתה הכעיס לפניו ובעט במצוותיו בשאט נפש. ולא זו בלבד שמצופה ממנו לעשות כן, אלא יתירה מכך - במידה והוא אינו מסוגל להתחבר לרגש הזה, לחיבור הקדוש שבין האדם לקונו, אפילו ברגע כה שפל, הרי שאין לו ולדרך החסידות מאומה. או מה? האם החסידות מקלה חלילה בחומרת עוונות של זה? ממש לא!

ההיפך הוא הנכון. מרוב שהחטא חמור, דווקא כיון שהתדרדר אותו אדם ופגם באופן כה קשה, אין לו מוצא כי אם לאסוף את השברים המרוסקים שנתרו מנשמתו - נשמת בן ישראל וכן א-ל חי, ולגשת להתפלל. לא בשווין נפש וברמות רוח, כי אם בשברון לב ובהתעוררות הנובעת מהכרה בחומרת מצבו.

"כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צְדִיק" אמר החכם מכל אדם (משלי כד, ט), ולעומת זאת: "וְקָם וְרִשָּׁעִים יִקְשְׁלוּ בְרַעָה". הצדיק יודע לקום, להתנער מזהמת החטא, ודווקא מתוך הבושה הגדולה שאופפת אותו - לקום ולהתקרב, להתדבק בטוב.

עֲבָרָה אֵלָא אִם כֵּן נִסְתַּתְמוּ עֵינֵי שְׁכָלוֹ, וְהוּא, שְׁמִיחָה הַכְּתוּב הַסְּמָאוֹן לְרִשָּׁעִים, כְּאֹמְרוֹ (ישעיהו מב, יח) **'וְהַעֲרִים הַבֵּיטוֹ לְרֵאוֹת'.** והוא שהודיע הכתוב כאן באמרו **'וְתִפְקַחְנָה',** פְּרוּשׁ, שְׁאֲחֵר שְׁעַבְרוּ הַעֲבָרָה וְעֵבֶר הַמְסִית הַמְכַנָּה בְּמַדַּת חֲשֵׁךְ שְׁמִיחָה עֵינֵי הָאָדָם, תִּכְף וּמִיד נִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם וְהִרְגִּישׁוּ כִּי עֵרְמָם הֵם, פְּרוּשׁ, שְׁנִפְשָׁטוּ מִזְהָרָא דְקִדְשָׁה. וְכֵן יִקְרָה לְכָל רִשָׁע, שְׁבִגְמָר מַעֲשֵׂה הָרַע יִרְגִּישׁ כִּי הִתְעִיב, וְיִכְלֵם בְּמַעֲשָׂיו, וְיֵאָרוּר עֵינֵי שְׁכָלוֹ'.

אדם חוטא, מתוך חוסר ידיעה, איננו מבין אל נכון את גודל האסון, את הכתם הנורא שנתר בנשמתו כתוצאה מכך ואת הפגם הקשה שנוצר בעקבות החטא בעולמות העליונים. מנקודת מבטו השטחית והרדודה של בן אנוש, הרי זה כביכול עבר 'עבירת תנועה' קלה, או קשה, אך בטח שלא משהו נורא ואיום. זוהי גם נקודת המוצא להתגשמות דברי האמורא רב הונא שקבע (יומא פו, ב): **'כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - נעשית לו כהיתר',** והרי הדבר כמדרון חלקלק שכמעט ואין ממנו מוצא.

כיצד ניתן אפוא להתעלות מעל ההבנה השגויה והרדודה הזו, להימנע לכתחילה מלהיכנס לבור תחתית זה ואדרבה להתקרב להשי"ת בכל מאוודנו?

את התשובה לכך מצאנו בדבריו הידועים של רבנו הרשב"ץ (מגן אבות לרשב"ץ אבות ד, ד):

'וראיתי כתוב בספר אחד, כי מלך אחד שלח לאחד מהחשובים שיבא אצלו, וכשבא אצלו, אמר לו, מה היית עושה, אמר לו, הייתי מסתכל, כי כדור הארץ אינו כנגד הגלגל העליון אלא כביצת הנמלה בים הגדול, וכדור הארץ אין הישוב בכלו אלא ברובע שלו, ולא כל הרובע מיושב, כי יש בצפון חלק ממנו בלתי מיושב, והמיושב מזה הרובע יש בו הרים וגבעות, ימים ונהרות ומדברות ושדות וכרמים, ומעט הוא המיושב במדינות, ואני במדינה אחת מאלו המדינות שאין להם מספר, ובתוך המדינה יש בה חנויות וחצרות ושווקים ואני בתוך אחת מהם, ואיני אלא חלק קטן מהמקום שאני שוכן בתוכו, ואם כל כך הוא חלקי קטן בזה העולם, וכל העולם אינו לפני בורא הכל כלום, איך אתגאה בפניו'.

טוב מאוחר מלא-כלום

אך מה יעשה אדם שלא זכה לכך? יהודי שלמגינת לבו לא שם אל לבו את ההבנה היסודית הזו, ובשל כך מצא את עצמו איפה שמצא - רחוק עד למאד מתכלית העבודה ומאביו שבשמים, כאותו סאשה שמתוך היעדר השגה יידה אבן בפניו של הקיסר? לכך בא רבנו האור החיים ומחכימנו בינה, מלמדנו אודות תופעה רוחנית אשר יש בה כדי להעציב אך גם כדי להתעודד.

מחד, אדם שחטא ל"ע ונקלע למצב ביש רוחני זה, כביכול מתפשט ממעלותיו הרוחניות, וכלשונו הקדושה: **'שְׁאֲחֵר שְׁעַבְרוּ**

**גם אתם זכותם לישועה
בזכות רבנו האור החיים הקדוש?**

כתבו לנו לפקס: 077-4702681

או למייל המערכת p0774702681@gmail.com

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

רבנו גדל לאורו הגדול של זקנו הקדוש, איש האלקים אשר על שמו נקרא - רבי חיים בן עטר הראשון. כבר מינקותו שאב מבארו הזכה והרווה את צמאנו הרוחני המתגבר בתורה וקדושה, עבודת השי"ת ויראתו הטהורה.

רבנו בעצמו מעיד אודות כך (בהקדמה לספרו חפץ ה' על הש"ס): 'ושבתי ללמוד תורה מפי מורי ורבי, הרב המפורסם אדוני זקני מורי, אשר נודע בשערים שמו המופלג, החסיד העניו כמוהר"ר חיים בן עטר זלה"ה. אשר מימי שתינו באר מים חיים, ובין ברכיו גודלתי, ובחיקו ישבתי מעת היותי, לשאוב מדבריו הטובים ומרוב חסידותו'.

למותר לציין כי לא היתה זו רק דמותו מלאת ההוד של זקנו הקדוש שהאצילה עליו מאורה, אלא היה הילד טהור המבע ורווי יראת השמים ששימש כלי מלא ברכה לתורת זקנו והליכותיו שהקנה לו.

סדר יום ארוך ומחייב ביותר היה לו, לזקנו הגדול, אשר כלל בתוכו עיסוק בלתי פוסק בתורה הקדושה על ענפיה השונים - בנגלה ובנסתר, לצד התעוררות, בכי ונהי על גדול השכינה ובניה. לצד זקנו, השקיע אף הנער הקדוש את מיטב זמנו ומרצו בתורת ה' היא חפצו. וכפי שהעיד בעצמו (שם): 'אשר תמיד חשקתי להשתעשע בעומק דברי הש"ס, ולהעלות על ספר את אשר הבינותי בדבריהם דברי קדוש, ורוח ה' דבר בם, ומלתו על לשונם'.

כך גם הקדיש זמן מיוחד, לקונן על החורבן ולעורר רחמי שמים שיחוס על בניו ויגאלם ממיצר, ישרה שכינתו הקדושה ביניהם וישים קץ לגלות הארוכה. לשון קדשו של רבנו מעניקה הצצה מפעימה לרום מעלתו ודרגתו הרוחנית באותה העת, ועדותו האישית מתייחסת במפורש לעובדה שאף הוא, בינקותו, נטל חלק של ממש בסדרי יומו המרוממים של זקנו הקדוש.

וכך מעיד רבנו (שם): 'כמעט אני אומר שלא עבר עליו חצי לילה בשינה, אפילו לילי תמוז, מלקונן ולספוד כאשה אלמנה על חורבן בית אלקינו בבכי גדול, ולהשלים כל הלילה בתלמוד, עמי וכיוצא בי מיוצאי חלציו'.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

אמר החכם מכל אדם (משלי ג, ו): "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֶׁר אֲרֻחֹתֶיךָ". ניתן לייחס הוראה זו למכלול החושים, המישורים והתחומים בהם פעיל האדם, ולהבין מתוך דברי שלמה המלך כי עלינו לדבוק בדרכיו יתברך בכל מצב ובכל עת. אולם יש כאן ממד נוסף, המתייחס לדרכים אליהם נקלע האדם.

במהלך החיים נתקל האדם, דבר יום ביומו ושעה בשעתה, במגוון רמזים ומסרים אותם חפץ הקב"ה להעביר לו, במעטפת טבעית כביכול, ואשר באים לאלפו בינה וללמדו כיצד לנהוג בעבודתו את קונו. אודות כך מסופר על מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש זי"ע, כי באחד הימים החכים את אחד מתלמידיו הקדושים ואמר לו: 'דע לך, כל תיבה או אמרה שהנך שומע סביבך, הרי היא באה על מנת להעביר לך מסר כלשהו, מעין בת-קול מן שמיא'.

שמע התלמיד, תהה לעצמו אך ידע כי כל מילותיו של רבו מדודות בפלס. חלפו אך ימים ספורים, והנה פסע התלמיד לתומו ברחוב, כשלענינו נגלה המחזה הבא. איכר רוסי גס והמוני ניסה להעמיס על עגלתו אגודת עצים כבדה, וכשנכח כי אין בכוחו להשלים את המלאכה - ניגש לצדיק וקרא אליו: 'היי, זייד, עוזר נא לי להעמיס את העצים'.

'אינני יכול' הגיב הצדיק בלא-משים. 'יכול הנך' תיקן הגוי על נקלה, 'אלא שאינך רוצה'. כאן כבר הבין התלמיד כי אכן, כל דיבור הנשמע סביבו מיועד אליו, ומטרו להנחותו בדרך הנכונה ולאלפו בינה ומוסר. הוא למד והפנים, דווקא מפיו של אותו נכרי מגושם, כי אף בעבודת ה' - אין 'לא יכול' כי אם 'לא רוצה'.

רבנו האור החיים בוחר להאיר נקודה זו ביתר שאת, ומתייחס לא רק לדיבורי בני האדם, כי אם לכל מעשה הבריאה הרוחש סביבנו, אשר כולו נועד למטרה אחת ויחידה - לקדש שמו יתברך בעולם ולקרבנו לעבודתו השלימה.

בדבריו על הפסוק (ג, ב): 'וַיֹּאמֶר אֶל הָאֱשֶׁה' וגו' מתייחס רבנו לשאלה המתבקשת [ראה ביאור מאורי אור] כיצד יכולה היתה חווה להבין את דברי הנחש, ומשיב במתק לשונו: 'פְּרוֹשׁ, בְּצַפְצוֹף אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ בּוֹ הַבְּעָלִי חַיִּים בְּלִתי מְדַבְּרִים, וְאֵז הָיוּ מְכִירִים כָּל צַפְצוֹפֵי וְכוּ' וְאֶפְלוּ שִׁיחַת הַדּוֹמָם. כִּי כָל מֵה שֶׁבְּרָא ה' יֵשׁ לוֹ כְּפִי בְּחִינָתוֹ דְּבוֹר, לְטַעַם אֲשֶׁר יִשְׁבַח אֶת קוֹנוֹ, כְּאוֹמְרוֹ (משלי טז, ד): 'כֹּל פֶּעַל ה' לְמַעֲנֵהוּ, וְצֵא וְלִמַּד מִפְּרָקֵי שִׁירָה. וּמִצְאֵנוּ לְגִדּוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מְכִירִים בְּכָל צַפְצוֹף וְשִׁיחָה, כְּאוֹמְרָם ז"ל (סוכה כח, א): 'אֲמָרוּ עָלָיו עַל רֶבֶן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי עָלָיו הַשְּׁלוֹם' וְכוּ', וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֲדָם הָרֵאשׁוֹן יֵצֵיר כְּפָיו יִתְבַּרְךְ'.

עיון במקור דבריו הקדושים, כפי שהובא באריכות בביאור דבריו (מאורי החיים אות ג שם), מעלה פירוט רחב של יכולותיו של רבן יוחנן בן זכאי, יכולות פלאיות המפורטות בחז"ל (סוכה כח, א): 'אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד... שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלים'.

אם נרצה, הרי זה ביטוי עמוק ומיוחד במינו לאותה הנהגה מופלאה - ללמוד ולקנות קנייני רוח מכל הסובב אותנו, ממעשה הבריאה כולה. רבן יוחנן בן זכאי העפיל לדרגה הרמה בה הוא השכיל להתבונן סביבו תדיר, לבחון את המסרים הנשלחים אליו משמים ולקיים בעצמו: 'בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ'.

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

ידועים דברי הזהר הקדוש (יתרו פח, א): "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין" [כל הברכות שלמעלה ולמטה תלויות ביום השביעי].

ראייה שטחית של הדברים יש בה כדי להטעות, לתת לנו להבין כי כביכול רק הברכות תלויות ביום השביעי - שבת קודש, אולם לאמיתו של דבר, הבנה זו שגויה ביסודה. בפרשתנו מלמדנו רבנו האור החיים יסוד עצום, כזה שיש בו כדי לחדד את נקודת המבט של כל יהודי ביחס לשבת קודש ולמשמעותה עבור ששת ימי המעשה כולם, ואלו דבריו:

"כִּי בְשֶׁטַח הַבְּרִיאָה לֹא בְּרָא ה' כַּח בְּעוֹלָם, וְזוֹלַת לְעַמֵּד שֶׁשֶׁת יָמִים... וְנִתְחַפֵּם ה', וּבְרָא יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה', וְבוֹ בְּיוֹם חוֹזֵר ה' וּמְשַׁפֵּיעַ נֶפֶשׁ לְעוֹלָם שְׁעוֹר הַמְקִיָּם עוֹד שֶׁשֶׁת יָמִים, וְכוּן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ. וְזוֹלַת זֶה הַיּוֹם הָיָה הָעוֹלָם תָּרַב בְּגִמְרַ שֶׁשֶׁת יָמִים, וְחוֹזֵר לְתַהוּ וְבָהוּ, וְצָרִיךְ ה' לְהַכְיִנוּ פְּעַם שְׁנִיָּה. וּבְאֲמָצְעוֹת שַׁבַּת הָעוֹלָם עוֹמֵד" (ב, ג ד"ה אכ"ו).

הוי אומר - אילו לא היתה השבת, לא היתה המשכיות לבריאה כולה. לולא שהיה הקב"ה שוכת ביום השביעי ומעניק לבריאה כולה את היום הקדוש והמקודש הזה, היה העולם כולו חסר יכולת להמשיך ולהתקיים.

עלינו לתת אפוא את הדעת לכך, להבין כי אכן - השבת איננה רק מנוחה ושביתה בתום מעשה הבריאה, כי אם תוקפה וקיומה.

מתיבתא אור החיים

בגמרא ש'נסתלקה רוח הקודש מישראל', הכוונה לנבואה שגם היא נקראת בשם 'רוח הקודש', אבל רוח הקודש במשמעותה הפשוטה לא בטלה גם אחר נביאים אחרונים. וכמו שמוכח במכילתא (בא מס' דפסחא פ"א) שאמרו שם על יהושע ועל אלישע ששרתה עליהם 'רוח הקודש', ובודאי שיהושע ואלישע היו נביאים. ובטעם הדבר שהנבואה נקראת לפעמים בשם 'רוח הקודש', כיון שצורת הנבואה היא על ידי ש'ה' נותן את רוח קדשו על הנביא, וכמו שמצינו בלשון הפסוק (במדבר י"א כ"ט) 'מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' רוחו עליהם', וכן מצינו (שמואל א' י"ו) 'וצלחה עליך רוח ה' והתנבית' וגו'. ועוד שגם 'רוח הקודש' במשמעותה הידועה, היא מדריגה לנבואה, כמו שכתב הרמב"ם

במורה נבוכים (ח"ב פמ"ד). והביאו שם שכן כתב בשערי קדושה (ח"ג שער 1) לבאר דברי חז"ל שכוונתם שפסקה נבואה אבל עדיין נשאר להם רוח הקודש. עוד כתבו לתרץ שמה שאמרו בגמרא 'נסתלקה' אין הכוונה שאין הדבר קיים כלל, אלא שאין הדבר מצוי, וכעין שכתבו התוספות (ב"מ כ"ט: ד"ה בזוכיית, חולין פד: ד"ה בזוגיתא) לגבי זוכיית לבנה שאמרו שם ש'בטלה' מיום שנחרב הבית, ופירשו בתוספות שלא בטלה לגמרי אלא שאינה מצויה ככתחילה.

שתורה מביאה לידי זהירות וכו' וחסידות מביאה לידי רוח הקודש, ומשמע שהוא דבר שישנו תמיד ולא רק בזמן הבית. ד. במסכת קידושין (ע"ב). מובא שם כמה דברי נביאות שאמר רבי ביום פטירתו, וכמו שכתב רש"י שם (ד"ה כי קא). ה. במסכת עירובין (ס"ד). אמרו שכיוון רבן גמליאל ברוח הקודש. ו. בתנא דבי אליהו (רבא פ"י). כתוב, מעיד אני עלי שמים וארץ, בין איש בין אשה בין גוי בין ישראל בין עבד בין שפחה, הכל לפי מעשיו, רוח הקודש שורה עליו. ז. במדרש רבה (במ"ד ט"ז). אמרו, שרבי מאיר צפה ברוח הקודש.

ומכח כל ההוכחות האלו הסיקו שבדאי ישנה דרגת רוח הקודש גם בזמן הזה. ומה שאמרו

כתב רבינו (בראשית א' ו): ויהי כי החל האדם פירוש נתחלל או נעשה חולין הובדל מהדרגת נביא, ובהמשך הזמן הנצנים נראו בארץ הם הצדיקים שהחזירו העטרה ליושנה, ומשחרב המעון נסתם חזון ונשארה בחינת רוח הקודש, וכנסתתמו עיני ישראל אין אתנו משיג ריח הקודש ואין צריך לומר רוח הקודש, וזו היא צרת בית ישראל שאין למעלה ממנה הצמאים להריח ריח אבינו שבשמים ותחי רוחינו. ע"כ.

מלשון רבינו 'ומשחרב המעון נסתם חזון, ונשארה בחינת רוח הקודש' מבואר שגם אחר חורבן בית המקדש נשארה בחינת רוח הקודש. ובדברי חיים (ש"ת, י"ד ח"ב סי' ק"ה) ובשו"ת בית שלמה (דרימר, או"ח סי' ק"ב) הביאו

שיש שהקשו ממה שאמרו חז"ל (יומא ט: סנהדרין י"א). משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל. והאריכו שם להוכיח מכמה מקומות בדברי חז"ל שבדאי גם אחר חורבן הבית מצאנו רוח הקודש. א. אמרו חז"ל בבבא בתרא (י"ב). שלא ניטלה נבואה מן החכמים. ב. אמרו חז"ל בגיטין (ו'): על רבי אביתר שה' הסכים עמו, והיינו שגילו לו מן השמים סוד לכוין אמיתותם של דברים הסתומים, כמו שפירש רש"י (שם ד"ה דאסכים). ג. במסכת עבודה זרה (כ:). אמר רבי פנחס בן יאיר

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

היכן מצאנו בדברי האור החיים בפרשתנו מקור לדברי האריז"ל, כי רושם המצוה שאדם עושה, ולחילופין רושמה של עבירה בה חטא, נותר חקוק במצחו? ומהיכן לומד זאת האור החיים?

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: P0774702681@gmail.com או לפקס: 077-4702681 על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זכירת בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

אֵלֶּזְנוֹת

כס"ד, ג' אלול תשס"ד

לְשׂוֹמְרֵי שְׁמֵת

פְּרֻשֵׁת בְּרֵאשִׁית

(פרשת בראשית): בראשית ברא אלקים. יש לפרש דהנה 'אלהים' גימטריא 'הטבע'. ו'ראשית' הינו חכמה, כמו שתרגם ירושלמי על 'בראשית', 'בְּחֻכְמָתָא'. וזה יש לומר שמרמז הפסוק, 'בראשית', הינו בחכמה, 'ברא אלקים' ה' יתברך ברא הטבע בעולם וכו'.

והתורה היא נצחיות, ומה שיש בעולם יש באדם, על דרך עש"ן - עולם שנה נפש. ולכן בודאי אדם שהוא בר שכל יש לו חכמה, יכול לברא לעצמו טבע חדשה ולשנות טבעו שהיה לו מכבר. דרך משל, אם נולד בטבע שיהא כעסן או חמדן, כשהוא בר שכל יכול להפך ולשנות טבעו ולכבש כעסו ויהיו דבריו בנחת. וכן לא יחמד וירדף אחר מותרות, רק יסתפק במה שיש לו. והכל תלוי בחכמה כמו שכתוב (משלי יט, א) 'שכל אדם האריך אפו', ועוד 'כי כעס בחיק פסילים ינוח' (קהלת ז ט). כי הצורה צריך שתדקמה ליצורה, כמו שיצא הכל ברא הטבע בעולם על ידי חכמה, כן האדם יכול לברא לו על ידי חכמה טבע חדשה וכו'.

ואחר שחנני ה' דעת ברחמי וברב חסדיו, יש לקרב אל השכל האריך בחכמה ה' יתברך ברא הטבע. כי ידוע שדבר הנעלם שלא יצא עדין לפעל, נקרא כח, שהוא עדין בכח. והדבר המתגלה נקרא פעל, כמו יוצא מכח אל הפעל, הינו מהנעלם אל הגלוי. וידוע חכמה היא אותיות פ"ח מ"ה (זוהר רעיא מהימנא פינחס רלה). ואותיות מ"ה עם הנעלם מאותיות מ"ה, הם מ"ם ה"א במלואו, גימטריא אלהים וכו'. ונתת חכמה מורה על תבת אלהים. ולכן יכולים הצדיקים הדבקים בתורה ובחכמה לשנות כל הטבעים. הן בגשמיות והן ברוחניות לטובה ולברכה, והבן.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

שידענו מכמה וכמה צדיקים ששברו טבעיות הרבה בלי שעור. וכן עשה.

והסכים בנפשו ברצון לשבר את מדת הפעם שלי אם אדע שאמות עליה אני מכרח להכניעו. וכן היה. אחרי הסכמתו ורצונו הגדול לזכות בזה, איזה שעות אחרי זה או ביום השני בא לו ענין אחד לכעס וזכר אתמול אשר דברת, וסגר שניו ופיו ולא דבר מאומה, וציר ציור השם הקדוש נגד עיניו לסגלה, ובקרב הרגיש רגשות ומחלקת בסכנת נפשות ממש, ואמר לנפשו במחשבתו עלי: תמות ולא אכעס! וכן סבל רגעים אחרים עד שעבר. ואחר כך אמר לנפשו: ראה יצר הרע רשע שונא ישראל. וכן היה עוד פעם אחת ועוד פעם אחת, ועד חצי שנה הרגל בזה ונעשה אצלו מדת הפעם לחוכא ואטלולא. ואחר כך לא הבין האיר פועלים מן רב הרגילות, עכ"ל.

הרה"ק זיע"א אינו כותב למי מתכוון, אבל מפה לאן גלה כמה פעמים שהדבר היה אצלו, שבימי בחרותו הכיר בעצמו נטיה לכעס, והתחיל לעבד לשרש מדה זו ולהתגבר על עצמו לכבש הפעם (דעת שלום דף כח).

בחכמת התורה בוראים טבע

בפסוק הפותח את פרשת בראשית, ופותח את התורה בלה: 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ', דורש הרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב זיע"א על חובת האדם בעולמו לשבר את המדות הרעות שנוול בהם ולתקנם לטובה ולברכה: 'בראשית' על ידי החכמה הקרויה 'ראשית', יכול אדם לברא לעצמו 'טבע' חדש וטוב, שהרי 'אלהים' בגימטריא 'הטבע'.

ואלו דבריו בספרו 'דגל מחנה אפרים'

מדה של עין טובה

הרה"ק ה'חדושי הרי"ם' זיע"א היה אומר, שבמשך זמן של י"ז שנים היה עוסק בעבודה וגיעה רבה להשיג מדה של עין טובה, עד שהשיג מדה זו בשלמות, וכל מה שלמד היה רואה מדה זו של עין טובה.

וספר הרה"ח ר' משהלי וואלער ע"ה ששמע מפה קדשו שאמר, ששום בן אדם לא השיג מדה זו של עין טובה עד תכליתה כמוהו, כי הרבה לעבד בזה ונתאמץ בתפלה שהשי"ת יעזר לו על זה, ואין הכוונה רק בעניני עולם הזה רק כשרואה חברו עובד יותר בטוב את השי"ת ולומד יותר וכן שאר מעלות טובות יש בו יותר ממנו, אז צריך לשמח בזה שיש נחת רוח להשי"ת. וסיים רבנו ואמר בזה"ל: מדה זו עומדת לפני בכל פנה שאני פונה ומלמדת זכות עלי והיא מסייעת אותי לכמה דברים טובים בעניני עבודה. עכ"ל.

ספר נכדו הרה"ק מפי"ץ זיע"א ששמע מפי קדשו של רבנו ה'חדושי הרי"ם', שאמר בדרך התאוננות, שתמיד היה עבודתו לעצם עיני מראות ברע של שום אדם ושם עיניו רק על הטוב שבאדם, כי זהו עקר ענין עין טובה להתנהג בו, אבל משהתחילו חסידים לפע אליו ורצה לעשות טובה לכל אחד, היה מכרח לידע מצבו של האיש ההוא ומאד גדלה צערו מזה מה שהנהו מכרח לראות חסרונות בני ישראל (מאיר עיני הגולה' אות דש-שה).

לכבש הכעס

כתב הרה"ק רבי שלום משאץ זיע"א בספר 'דעת שלום' על פרק שירה (מאמר שירת היונה): 'אני מכיר איש אחד, שבנערותו היה רגון וכעסן גדול בטבעו מלדה ונטן. ובבואו לכלל דעת בא לכלל זאת שאי אפשר בעולם שאיש בר דעת יודע ספר לא יכול לשבר טבעו החמר, כמו

חידון אֵלֶּזְנוֹת - נושא פרסים איזו אות מהאלף בית אינה מופיעה בתאור הבריאה שבפרק הראשון?

פתרון החידה - פרשת פנחס:

ש. מיהן שתי נכודותיו של יעקב שמוכרות בפרשה?
ת. שרח בת אשר (במדבר כו, מז) ויובד בת לוי (כו, נט) מופיעות בפרשה.

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת פנחס:
ה' שלום הלר מאלעד.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר".
את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81
או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.
בראש הדף לציון "עבור חידון לנוער".

וכבר העיד הנאמן רבי אהרן קוטלר זצ"ל
על הספר כאמרו כי הוא "הספר המופלא
ביותר על ל"ט מלאכות שבת"

מגן אבות

לרבינו הקדוש
רבי מרדכי בנעט
זיע"א
על ל"ט מלאכות
וסוגיותיהם

עם ביאורים וציורים
ועם הגהות בנוסח
רבי ישעיה בנעט זל"ה
ועם תולדות
וקורות היי המחבר

בעניני ל"ט מלאכות וסוגיותיהן

היום של החדר

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66